

DE ADMINISTRATIEVE EN DE GERECHTELIJKE POLITIE, HUN RAAKPUNTEN EN PRIORITEITEN

*Rede uitgesproken door de advocaat-generaal L. VELLEMAN
op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 1 september 1987*

Toen ik de eer genoot door de heer Procureur-Generaal te worden gelast op deze plechtige openingszitting van uw hof een rede te houden over een bij die gelegenheid passend onderwerp, stelde de keuze van een dergelijk onderwerp mij niet voor een probleem.

De handhaving van de openbare orde in het algemeen en ter gelegenheid van wanordelijkheden in het bijzonder, is een complexe taak voor de overheden en diensten die ermee zijn belast.

De korpschefs en officieren van de gemeentepolitie en van de rijkswacht, die rechtstreeks bij de handhaving van de openbare orde zijn betrokken, tonen zich bezorgd over hun verantwoordelijkheid bij het uitvoeren van die taak in het kader van de administratieve politie en van de gerechtelijke politie.

Het niet voorkomen of onvoldoende bedwingen van wanordelijkheden waarbij misdrijven zijn gepleegd, kan de administratieve overheden ontstemmen.

Tekortkomingen bij het vaststellen van de gepleegde misdrijven en bij het identificeren van de daders kan tot ongenoegen leiden bij wie zij noemen de gerechtelijke autoriteiten.

Een en ander kan sancties tot gevolg hebben.

Bovendien wordt meestal aan beweerde of veronderstelde fouten in het politieel beleid of bij het optreden door de media al te gretig een ruime ruchtbaarheid gegeven, wijl achteraf kan blijken dat die kritiek ongegrond was, een omstandigheid waarvan het publiek dan veelal geen kennis krijgt.

Deze bekommernis bleek reeds uit gesprekken met die officieren maar werd bijzonder in het licht gesteld tijdens twee colloquia over de problemen in verband met de ordehandhaving, georganiseerd in de loop van 1986 door het «Hoger Politie-instituut», die ik als waarnemer mocht bijwonen.

Zowel de magistraten van het openbaar ministerie als de rechters en raadsheren zitting houdende in strafzaken worden dagelijks geconfronteerd met de wijze waarop de gerechtelijke politie wordt uitgeoefend door leden van de gemeentepolitie en van de rijkswacht en stellen zich daarover soms vragen.

Het omslachtig karakter van onze huidige wetgeving en reglementering, zowel op publiekrechtelijk als op privaatrechtelijk gebied, maakt het niet meer mogelijk een volledig inzicht te hebben in alle aspecten van het overheidsoptreden in het algemeen en van die politiefunctie in het bijzonder.

Mogen mijn vaststellingen en bedenkingen een schuchtere poging zijn om bij te dragen tot een beter begrip van de politiefunctie.

I. «Politie» in ruime zin : de handhaving van de openbare orde

De woorden «politie» en «politiek» zijn afgeleid van het Oudgriekse «polis», dat burcht en, bij uitbreiding, stad en zelfs staat betekent. Zij komen in ongeveer gelijklopende vormen voor in alle Indogermaanse talen als onderscheiden begrippen.

In onze landstalen hebben zij elk op hun beurt een ruime en een beperkte betekenis. De woorden «politie» en «police» geven in België juridische begrippen weer.

In ruime zin betekent «politie» de handhaving van de openbare orde¹, waarbij ook het begrip «openbare orde» weer ruim wordt opgevat.

De te handhaven «openbare orde» in ruime zin werd omschreven in artikel 2 van het Franse decreet van 22 december 1789, dat na de aanhechting van onze gewesten bij de Franse republiek alhier van kracht is geworden.

In dat artikel worden de taken van de departementale besturen opgesomd, waaronder : de handhaving van de gezondheid, de veiligheid en de openbare rust.

Bij het afkondigen van de beginselen van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid hadden de toenmalige Franse machthebbers ingezien dat een onbeperkte vrijheid van handelen van iedere burger slechts tot wanorde en anarchie kon leiden en dus zinloos was.

Die vrijheid moet op een redelijke en verantwoorde wijze worden gematigd, zodat wat schadelijk is voor de gemeenschap en voor de enkeling, niet kan worden gedoogd.

Openbare gezondheid, veiligheid en rust leken geschikte en aanvaardbare criteria om in het kader van grondwet en wet de vrijheden van de enkelingen in zekere mate te beperken in het voordeel van maatschappij en individu.

Zij zijn dus niet willekeurig als componenten van de «openbare orde» gekozen en worden, na tweehonderd jaar, nog steeds door de rechtsleer en de rechtspraak als dusdanig erkend².

Zij hebben een uitgebreid toepassingsgebied en bieden de mogelijkheid de aanvankelijk opgelegde beperkingen te wijzigen en aan te passen aan de evolutie van de sociale en economische verhoudingen in de maatschappij en van de waarde-ethiek, aan de stand van de technologie en aan een bepaalde noodwendigheid of aan een noodtoestand.

Aldus konden, onder meer, de bescherming van de arbeid, van het milieu, van de consument worden nagestreefd

¹ *Pandectes belges*, t. 77, v° «Police (en général)», nr. 1.

² W. DERIDDER en F. DEMOT, «Handhaving van de wanorde», *R.W.*, 1981-82, 980, nr. 2.

en de strijd tegen besmettelijke ziekten, tegen het druggebruik, tegen het terrorisme en andere vormen van georganiseerde criminaliteit worden aangevat.

Het Europees Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden laat, in de artikelen 8, 9, 10 en 11, beperkingen van de gewaarborgde rechten toe, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid of economisch welzijn en van de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde (blijkbaar in beperkte zin), van de gezondheid of de zedelijkheid of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Al die criteria kunnen worden begrepen in een van de aangehaalde drie componenten van de openbare orde in het algemeen, waarvan de handhaving als een noodzakelijkheid in dat verdrag wordt erkend.

II. De twee politiefuncties

De handhaving van de openbare orde geschiedt enerzijds door het uitvaardigen van gebiedende of verbiedende regels strekkende tot het waarborgen van de gezondheid, veiligheid en rust van de burgers van een staat, een gemeenschap of een gewest, de bewoners van een provincie of een gemeente, de deelnemers aan een bijeenkomst en door het voorzien in sancties tegen de overtreders van die regels.

Aldus ontstonden, onder meer, de reglementering betreffende de gezondheidspolitie van de huisdieren, de politie voor de vertoningen, het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer.

Het uitvaardigen van die regels en het stellen van sancties behoort binnen de grenzen van de Grondwet en van de geldende internationale normen, zoals de voorschriften van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, aan de wetgevers en binnen de perken van de wetten en decreten aan de uitvoerende macht, de uitvoerende organen en de administratieve overheden van provincies en gemeenten.

Anderzijds houdt de handhaving van de openbare orde, dus de politie, ook in het doen uitvoeren en naleven van de voorgeschreven normen, het toezicht op die uitvoering en die naleving en het treffen van maatregelen door wettelijk uitvoerbare beslissingen om te voorkomen dat de openbare orde in al haar geledingen tegen de uitgevaardigde regels in zou worden verstoord.

Deze taak van politie is toegewezen aan de uitvoerende macht, aan de overheden van de provincies, administratieve arrondissementen en gemeenten en aan ambtenaren of leden van korpsen en diensten die daarmee door de wetgever in het bijzonder zijn belast.

Deze twee geledingen van de politiefunctie worden de administratieve of preventieve politie genoemd.

Naar gelang van het uitoefenen van die politie in een ruim of een beperkt kader, wordt in het Belgisch publiek recht nog een onderscheid gemaakt tussen de algemene en de bijzondere administratieve politie. De problematiek in verband met dat onderscheid valt buiten het bestek van het te behandelen onderwerp.

Zo de administratieve politie er niet in slaagt de openbare orde te handhaven met als gevolg dat misdrijven worden gepleegd, wordt met het oog op de berechting van de da-

ders, tegen wie in een bestraffing is voorzien, een andere politietaak uitgeoefend, de gerechtelijke of repressieve politie.

Zij is eveneens gericht op het handhaven van de openbare orde doch heeft een beteugelend karakter. Haar optreden leidt tot vervolging en bestraffing. Die bestraffing en de dreiging gestraft te kunnen worden, dragen rechtstreeks bij tot het handhaven van de openbare orde.

In de «code des délits et des peines» van 3 brumaire van het jaar IV van de Franse republiek werden de politie in het algemeen en die twee politietaken in het bijzonder als volgt omschreven :

«De politie wordt ingesteld voor het handhaven van de openbare orde, de vrijheid, de eigendom, de individuele veiligheid.

Haar voornaamste eigenschap is de waakzaamheid.

De maatschappij in haar geheel maakt het voorwerp uit van haar bekommerning.

Zij wordt onderverdeeld in administratieve politie en gerechtelijke politie.

De administratieve politie heeft tot voorwerp de normale handhaving van de openbare orde in iedere plaats en in ieder deel van het algemeen bestuur.

Zij is hoofdzakelijk gericht op het voorkomen van de misdrijven.

De gerechtelijke politie spoort de misdrijven op waarvan de administratieve politie het plegen niet heeft kunnen verhinderen, verzamelt de bewijzen ervan en levert de daders over aan de rechtbanken die door de wet belast zijn met hun bestraffing.»

Dit onderscheid bleef gelden in onze wetgeving³.

Zonder zinspeling op het falen van de administratieve politie werd die omschrijving van de gerechtelijke politie overgenomen in het artikel 8 van het Franse Wetboek van Strafvordering van 27 november 1808 en komt zij voor in het artikel 8 van het huidige Belgische Wetboek van Strafvordering :

«De gerechtelijke politie spoort de misdaden, de wanbedrijven en de overtredingen op, verzamelt de bewijzen ervan en levert de daders over aan de rechtbanken belast met hun bestraffing.» Deze omschrijving wordt te ruim geacht daar het instellen van vervolgingen niet tot de taken van gerechtelijke politie behoort⁴.

De Belgische wetgever voorzag niet in een algemene omschrijving van de taken van administratieve politie. Daarvoor dienen de aangehaalde oudere Franse wetteksten die ooit in onze contreien van kracht zijn geworden, geraadpleegd te worden.

Door het vrij precies omlijnen van de taken van gerechtelijke politie in het Wetboek van Strafvordering werd de grens tussen de administratieve en de gerechtelijke politie duidelijk bepaald.

Het tegendeel wordt beweerd. Die grens zou eerder vaag zijn⁵.

³ A. CARON, «La police judiciaire», nr. 1, in *Les Nouvelles — Procédure pénale*, t. I, 1, en J. HOEFFLER, *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, 1956, nr. 66.

⁴ A. CARON, *ibidem*, nr. 2.

⁵ G. LAFFINEUR, *Police communale, gendarmerie, police judiciaire des parquets*, 1979, p. 15.

Wellicht ontstond die opvatting uit de ervaring dat in bepaalde omstandigheden en ingevolge wetsbepalingen taken van administratieve en van gerechtelijke politie gelijktijdig en door dezelfde personen of korpsen kunnen of zouden moeten worden uitgevoerd, zoals hierna zal blijken.

III. De politie *sensu stricto*

In enge zin en voor de man in de straat betekent het woord «politie» de fysieke personen die tot een korps behoren en belast zijn met het uitvoeren van politietaken.

Zo kent men de gerechtelijke politie bij de parketten, de gemeentepolitie, die stedelijk of landelijk is, de zeevaartpolitie, de luchtvaartpolitie, de spoorwegpolitie, de militaire politie als onderdeel van de krijgsmachten.

Doch ook de rijkswacht, een van de krijgsmachten, vervult in vredetijd hoofdzakelijk politiefuncties. Ook ambtenaren van het bestuur van de staatsveiligheid en van ongeveer 52 inspectiediensten van de ministeries alsmede daartoe gemachtigde private wachters en boswachters zijn belast met een politietaak.

Bovendien verrichten ook magistraten van de rechterlijke en van de administratieve orde taken van politie.

Over die persoonsgebonden betekenis van het woord «politie» kan dus worden gezegd dat de vlag de lading niet dekt.

IV. De handhaving van de openbare orde *sensu stricto*

Het begrip «handhaving van de openbare orde», waarvan de ruime betekenis als «politie» wordt weergegeven, heeft ook weer een beperkte zin.

Het betreft het nemen van maatregelen en het daadwerkelijk optreden om wanordelijkheden en rellen te voorkomen en, indien die niet konden worden belet, er tegen te reageren en ze te doen ophouden.

In die betekenis heeft «de handhaving van de openbare orde» zowel een juridische als een tactische en operationele draagwijdte.

Juridisch vormt zij een deelgebied van de handhaving van de openbare orde in het algemeen en van de administratieve politie.

Dit blijkt uit de inhoud van artikel 155 van de Gemeentewet, dat thans van kracht is ingevolge de wet van 11 februari 1986 op de gemeentepolitie.

Tactisch en operationeel behoort zij tot de te organiseren activiteiten van de gemeentepolitie en van de rijkswacht ingevolge een uitdrukkelijke opdracht van de wetgever.

Daar wanordelijkheden doorgaans gepaard gaan met het plegen van misdrijven, dienen daarbij ook taken van gerechtelijke politie te worden uitgevoerd, waarmee eveneens leden van de gemeentepolitie en van de rijkswacht zijn belast.

Ter gelegenheid van die handhaving van de openbare orde, die kortweg «ordehandhaving» kan worden genoemd, rijst meestal voor de gemeentepolitie en de rijkswacht een probleem, niet zozeer ingevolge de beweerde vaagheid van de grens tussen de administratieve en de gerechtelijke politie doch met betrekking tot de voorrang die aan een van die politietaken moet worden gegeven.

V. Het uitoefenen van de gerechtelijke politie door de gemeentepolitie en de rijkswacht

Artikel 9 van het Wetboek van Strafvordering en talrijke bijzondere wetten bepalen welke magistraten van de rechterlijke en van de administratieve orde en welke ambtenaren, beampten en andere personen de gerechtelijke politie uitoefenen en bekleed zijn met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie.

Naar de aard van hun ambtsbevoegdheden worden zij ingedeeld in drie klassen⁶:

— de hogere officieren van gerechtelijke politie met algemene bevoegdheid,

— de officieren van gerechtelijke politie, hulpofficieren van de procureur des Konings, en

— de lagere officieren van gerechtelijke politie met bijzondere bevoegdheid.

Gezien het te behandelen onderwerp dient de aandacht te worden gevestigd op de officieren van gerechtelijke politie die tevens belast zijn met opdrachten van administratieve politie.

De rijkswacht en de gemeentepolitie werden door de wetgever uitdrukkelijk met ambtsverrichtingen of taken van administratieve of preventieve en van gerechtelijke of repressieve aard belast⁷.

Aldus behoren thans tot de officieren van gerechtelijke politie, hulpofficieren van de procureur des Konings:

— de officieren van de rijkswacht en de onderofficieren van dat korps die een brigade bevelen of ten minste de graad van opperwachtmeester hebben; zij zijn tevens hulpofficieren van de krijgsauditeur⁸,

— de hoofdcommissarissen, commissarissen, adjunct-commissarissen van politie alsmede de hoofdinspecteurs van eerste klasse aan wie de ambtsbevoegdheden zijn overgedragen, allen leden van de stedelijke politie⁹,

— de brigadecommissarissen, de hoofdveldwachters en de enige veldwachters van de landelijke politie, alsmede de veldwachters van de landelijke politie die daartoe aangesteld zijn door de procureur-generaal bij het hof van beroep¹⁰.

Deze leden van de rijkswacht en van de gemeentepolitie zijn ook belast met taken van administratieve politie. De hoofdcommissarissen en commissarissen van de stedelijke politie zijn overigens magistraten van de administratieve orde¹¹.

In dezelfde hoedanigheid oefent ook de burgemeester, of bij gebreke van deze een schepen, de gerechtelijke politie uit in de gemeenten waar er tijdelijk geen leden van de gemeentepolitie zijn, bekleed met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings, of waar al die leden van de gemeentepolitie wettig verhinderd zijn¹².

⁶ J. SIMON, *Strafvordering*, 1949, p. 18, nr. 27.

⁷ Wet van 2 december 1957 op de rijkswacht, art. 14; Gemeentewet, aangevuld door de wet van 11 februari 1986 op de gemeentepolitie, art. 153.

⁸ Wet op de rijkswacht, art. 16.

⁹ Gemeentewet, artt. 173, 176 en 177.

¹⁰ Gemeentewet, artt. 181 en 185.

¹¹ Gemeentewet, art. 173.

¹² Wetboek van Strafvordering, artt. 11 en 14 (gewijzigd door

De burgemeester is echter ook hoofd van de gemeentepolitie in de uitoefening van haar opdrachten van administratieve politie¹³.

Tot de lagere officieren van gerechtelijke politie met bijzondere bevoegdheden behoren de veldwachters van de landelijke politie die niet bekleed zijn met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings¹⁴. Zij zijn leden van de gemeentepolitie en dus ook belast met taken van administratieve politie.

In het Wetboek van Strafvordering komt alleen de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie voor.

In beginsel wordt enkel aan de officieren van gerechtelijke politie de bevoegdheid toegekend om processen-verbaal op te stellen aangaande de verrichtingen van gerechtelijke politie. Talrijke bijzondere wetten, zoals bijvoorbeeld die betreffende de politie over het wegverkeer, hebben die bevoegdheid ook toegewezen aan ambtenaren en beambten die niet de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie hebben.

Zij nemen deel aan de gerechtelijke politie in de hoedanigheid van agenten van gerechtelijke politie, een hoedanigheid die de wet hun niet toekent doch hun ook niet ontzegt en uit de praktijk is ontstaan. Soms wordt die hoedanigheid in een wetsbepaling vermeld¹⁵.

In de korpsen die ook taken van administratieve politie uitoefenen, behoren daartoe de brigadiers en de lagere onderofficieren van de rijkswacht die niet een brigade bevelen, alsook de agenten, inspecteurs en de veldwachters van de gemeentepolitie, behalve de hoofdinspecteurs van eerste klasse aan wie de ambtsbevoegdheden van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings zijn overgedragen, en de veldwachters die in die hoedanigheid zijn aangesteld.

Dat zij geacht worden deel te nemen aan de gerechtelijke politie, kan blijken uit de omstandigheid dat noch de wet van 2 december 1957 op de rijkswacht, noch de wet van 11 februari 1986 op de gemeentepolitie, ter aanvulling van de Gemeentewet, het uitvoeren van de ambtsverrichtingen van repressieve of gerechtelijke politie beperken tot de leden van de rijkswacht en van de gemeentepolitie die bekleed zijn met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie.

Daarentegen ontzegt de wetgever aan de dienstplichtige militairen die, op hun verzoek, aangewezen zijn voor de rijkswacht, en aan de militairen van het actief kader die dienst doen in het administratief en logistiek korps van de rijkswacht, elke bevoegdheid van gerechtelijke politie¹⁶.

de wet van 11 februari 1986 op de gemeentepolitie, art. 2, 2° en 3°.

¹³ Gemeentewet, art. 155.

¹⁴ Gemeentewet, art. 182.

¹⁵ J. HOEFFLER, *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, 1956, nr. 70.

Artikel 1016 van het Burgerlijk Wetboek, ingevoerd door de wet van 20 mei 1987, art. 3, laat de vaststellingen die wijzen op overspel toe aan een aangestelde gerechtsdeurwaarder, vergezeld van een officier of een agent van gerechtelijke politie.

Die officier of agent van gerechtelijke politie treedt in dat geval niet op in zijn hoedanigheid van officier of agent van gerechtelijke politie doch als lid van de openbare macht tot bijstand van de gerechtsdeurwaarder.

¹⁶ Wet op de rijkswacht, artt. 69 en 70bis.

Buiten de hun in het bijzonder toegewezen bevoegdheid staan die agenten van gerechtelijke politie in hun korpsen de officieren van gerechtelijke politie bij in het uitvoeren van hun taken en kunnen zij bij de opsporingen initiatieven nemen zoals dat ook het geval is voor de agenten van de gerechtelijke politie bij de parketten, een politiedienst die uitsluitend opdrachten van gerechtelijke politie uitvoert.

De agenten van gerechtelijke politie die leden zijn van de gemeentepolitie, zijn dan niet bevoegd processen-verbaal op te stellen aangaande hun verrichtingen, maar brengen daarover verslag uit bij een meerdere die bekleed is met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie en als dusdanig proces-verbaal opstelt¹⁷.

Aan de agenten van gerechtelijke politie, die tot de rijkswacht behoren, is een algemene bevoegdheid tot het opstellen van processen-verbaal toegekend¹⁸.

De artikelen 11 tot 90 van het Wetboek van Strafvordering en bijzondere wetten bepalen de wijze waarop de gerechtelijke politie door de officieren wordt uitgeoefend en de bevoegdheden van die officieren.

In artikel 167 van de Gemeentewet worden de opdrachten van gerechtelijke politie van de gemeentepolitie omschreven.

Zij bestaan erin :

1° de misdaden, de wanbedrijven en de overtredingen op te sporen, daarvan kennis te geven aan de bevoegde overheden, de daders ervan te vatten, aan te houden en ter beschikking te stellen van de bevoegde overheid op de wijze en in de vormen bepaald door de wet ;

2° de personen die op heterdaad worden betrapt, alsmede degenen die door het openbaar gerecht worden vervolgd en degenen wier aanhouding wettelijk is gelast, op te sporen en te vatten en hen ter beschikking te stellen van de bevoegde overheid ; op dezelfde wijze te handelen met betrekking tot de voorwerpen waarvan de inbeslagneming is gelast.

De algemene opdrachten vermeld onder 1° en de tot voorbeeld strekkende opsomming van te stellen daden onder 2° zijn overeenkomstig met de taken toegewezen aan de officieren van gerechtelijke politie, hulpofficieren van de procureur des Konings, door het Wetboek van Strafvordering, behalve de opdracht «degenen wier aanhouding wettelijk is gelast, op te sporen en te vatten».

De inhoud van dat artikel stemt nagenoeg overeen met die van de artikelen 22 en 23 van de wet op de rijkswacht behoudens de opdracht «Zij (de rijkswacht) waakt in het bijzonder voor de naleving van de wetten en reglementen van algemene politie» in artikel 22, die tot de administratieve politie behoort.

Bij het opsporen en vatten van personen waarvan de aanhouding wettelijk is gelast, oefenen de gemeentepolitie en de rijkswacht evenwel geen taak van de gerechtelijke of de administratieve politie uit, doch treden op als onderdelen van de openbare macht ingevolge een uitdrukkelijke opdracht van de wetgever.

In de wet op de rijkswacht worden de opdrachten en ambtsverrichtingen van administratieve en van gerechtelijke politie ongeordend vermeld.

¹⁷ J. HOEFFLER, *op. cit.*, nrs. 73 en 75.

¹⁸ Wet op de rijkswacht, artt. 22 en 37.

Zo hebben betrekking op het uitoefenen van de gerechtelijke politie onder titel IV, «Ambtsverrichtingen van de rijkswacht»:

— het derde lid van het artikel 20 (het trachten te vatten van de aanstokers van wanordelijkheden alsook alle personen die zich schuldig maken aan overtreding van de strafwet);

— de reeds vermelde artikelen 22 en 23, behalve de tweede zin van het derde lid van het artikel 22;

— artikel 26 (het opstellen van proces-verbaal bij het aantreffen van een lijk op een openbare plaats en de kennisgeving ervan aan de procureur des Konings);

— het artikel 29 (het opsporen van deserteurs, dienstweigeraars en wederspanningen);

— het artikel 36 (het inwinnen van inlichtingen over de misdaden en wanbedrijven die mochten zijn gepleegd en over de schuilplaats van aangegeven of door het openbaar gerucht vervolgte personen);

— artikel 37 (het opstellen en het toezenden aan de bevoegde rechterlijke overheden van processen-verbaal met betrekking tot ingediende klachten en aangiften, nepens misdrijven verkregen inlichtingen en gedane vaststellingen);

— artikel 41 in fine (dadn van gerechtelijke politie bij de uitvoering van de buitengewone ambtsverrichtingen).

Naast de ambtshalve te vervullen taken, voeren de leden van de rijkswacht en van de gemeentepolitie ook opdrachten uit van gerechtelijke politie die de hogere officieren van gerechtelijke politie, de procureur des Konings, diens substituten en de onderzoeksrechter hun geven binnen de perken van hun bevoegdheden.

Allen die belast zijn met een opdracht van gerechtelijke politie, zijn verplicht die nauwgezet en overeenkomstig de wet uit te voeren¹⁹.

Het eerste lid van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering gebiedt iedere gestelde overheid, ieder officier of ambtenaar, dus zeker hem die met taken van gerechtelijke politie is belast, die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraten alle desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen.

Artikel 30 van hetzelfde wetboek verplicht eveneens ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden.

Deze wettelijke voorschriften zijn zonder sanctie.

Het niet naleven van die verplichtingen kan echter een ambtsverzuim uitmaken en evenals tekortkomingen bij het uitoefenen van de gerechtelijke politie aanleiding geven tot tuchtsancties²⁰.

In sommige door de wet bepaalde gevallen levert dat verzuim een misdrijf op²¹.

¹⁹ J. HOEFFLER, *op. cit.*, nr. 94.

²⁰ J. D'HAENENS, *Belgisch strafprocesrecht*, deel II, volume A, p. 23.

²¹ Zie de artikelen 156 en 246 van het Strafwetboek.

Overeenkomstig artikel 9 van het Wetboek van Strafvordering oefenen de officieren van gerechtelijke politie hun opdrachten uit onder het gezag van de hoven van beroep. Artikel 279 van hetzelfde wetboek stelt alle officieren van gerechtelijke politie, wat hun functies van gerechtelijke politie betreft, tuchtrechtelijk onder het toezicht van de procureur-generaal bij het hof van beroep.

De agenten van gerechtelijke politie staan niet rechtstreeks onder het toezicht van die magistraat.

Afgezien van die tuchtrechtspleging overeenkomstig het Wetboek van Strafvordering, kunnen de leden van de rijkswacht en van de gemeentepolitie wegens verzuim of tekortkoming in de uitoefening van hun opdrachten van gerechtelijke politie in de hoedanigheid van officier of agent, het voorwerp zijn van tuchtsancties vanwege hun eigen overheden.

De officieren van gerechtelijke politie die lid zijn van de gemeentepolitie, kunnen daarbij niet worden afgezet of geschorst dan op voorstel of met instemming van de procureur-generaal bij het hof van beroep.

Voor de veldwachters, die slechts de hoedanigheid hebben van lager officier van gerechtelijke politie met bijzondere bevoegdheid, is daartoe het voorstel of de instemming van de procureur des Konings vereist²².

Voor de rijkswacht ontbreekt een dergelijk voorschrift.

Voor al wat de uitoefening van de gerechtelijke politie betreft, staat de rijkswacht onder het gezag van de minister van Justitie door tussenkomst van de procureurs-generaal bij de hoven van beroep en van de auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof²³.

Artikel 148 van het Gerechtelijk Wetboek legt bovendien aan de procureurs-generaal bij de hoven van beroep op toezicht uit te oefenen op alle officieren van gerechtelijke politie en openbare en ministeriële ambtenaren van hun rechtsgebied onder gezag van de minister van Justitie.

Aldus is een parlementaire controle op de uitoefening van de gerechtelijke politie mogelijk.

VI. Taken van administratieve politie opgedragen aan de gemeentepolitie en de rijkswacht

Artikel 155 van de Gemeentewet somt de algemene opdrachten van administratieve politie op waarmee de gemeentepolitie is belast.

Het betreft:

1) het toezien op de naleving van de wetten en politieverordeningen;

2) de handhaving van de openbare orde (*sensu stricto*);

3) de bescherming van de personen en de goederen, en

4) de hulpverlening aan al wie in gevaar verkeert.

De gemeentepolitie maakt deel uit van de openbare macht.

In de wet op de rijkswacht omschrijft artikel 1 dat korps als een openbare macht, ingesteld om de orde te handhaven en de wetten te doen naleven.

Het reeds aangehaalde artikel 22 van die wet schrijft voor, onder meer, dat de rijkswacht in het bijzonder waakt voor de naleving van de reglementen van algemene politie

²² Gemeentewet, artt. 179 en 189.

²³ Wet op de rijkswacht, art. 2, § 2.

en artikel 17 gebiedt haar bijstand te verlenen aan ieder die in gevaar verkeert en om haar hulp verzoekt.

De afzonderlijke wettelijke bepalingen voor de gemeentepolitie en voor de rijkswacht betreffende hun algemene opdrachten van administratieve politie stemmen dus grotendeels overeen.

Zowel in de Gemeentewet als in de wet op de rijkswacht wordt verder een opsomming gegeven van bijzondere taken van administratieve politie.

Voor sommige van die taken wordt de wijze van optreden voorgeschreven.

Beide wetten bevatten nagenoeg gelijklopende bepalingen met betrekking tot:

— het optreden tegen grote volkstoelopen, gewapende en ongewapende samscholingen²⁴;

— het nemen van maatregelen tegen gevaarlijke krankzinnigen²⁵;

— de politie van het verkeer²⁶;

— de identiteitscontrole van personen met een verdacht gedrag²⁷;

— het optreden bij ramp, onheil of schadegeval²⁸;

— het toezicht op hotels, herbergen en andere voor het publiek toegankelijke plaatsen²⁹.

Verder wordt de gemeentepolitie belast met het nemen van maatregelen tegen rondlopende gevaarlijke of verlaten dieren³⁰ en de rijkswacht met het toezicht op de vreemdelingen, op de bedelaars, landlopers en personen zonder beroep noch woonplaats en met het in kennis stellen van de burgemeester van het aantreffen van een lijk op een openbare plaats³¹ hoewel die taken ingevolge de algemene opdrachten door beide korpsen kunnen en moeten worden uitgevoerd.

De politie van de hoven en rechtbanken is een opdracht van administratieve politie waarmee alleen de rijkswacht is belast³².

De Gemeentewet voorziet in een regeling van de vrijheidsberovingen ter gelegenheid van uit te voeren taken van administratieve politie, die niet langer dan 24 uren mogen duren³³.

In de wet op de rijkswacht wordt die beperking van de duur van die vrijheidsberoving slechts vermeld met betrekking tot de politie van het verkeer³⁴.

Ingevolge het verbod dat het derde lid van artikel 7 van de Grondwet inhoudt, zijn alle administratieve aanhoudingen beperkt tot 24 uren.

De beide wetten bevatten ook bepalingen betreffende het gebruik van de wapens³⁵.

²⁴ Gemeentewet, artt. 156 en 157; wet op de rijkswacht, artt. 20, 32 en 33.

²⁵ Gemeentewet, art. 160; wet op de rijkswacht, art. 25.

²⁶ Gemeentewet, art. 162; wet op de rijkswacht, art. 27.

²⁷ Gemeentewet, art. 163; wet op de rijkswacht, art. 24.

²⁸ Gemeentewet, art. 164; wet op de rijkswacht, art. 34.

²⁹ Gemeentewet, art. 165; wet op de rijkswacht, art. 36.

³⁰ Gemeentewet, art. 161.

³¹ Wet op de rijkswacht, artt. 24, 25 en 26.

³² Wet op de rijkswacht, art. 28.

³³ Gemeentewet, artt. 157, 162 en 163.

³⁴ Wet op de rijkswacht, art. 27.

³⁵ Gemeentewet, artt. 170 en 171; wet op de rijkswacht, artt. 19 en 20.

Zoals dat het geval is voor de gerechtelijke politie, impliceert het belast zijn met taken van administratieve politie de verplichting die taken nauwgezet en overeenkomstig de wet uit te voeren.

Voor de uitvoering van de taken van administratieve politie staat de rijkswacht onder het gezag van de minister van Binnenlandse Zaken, behalve voor al wat de vreemdelingenpolitie en de veiligheid van de staat betreft. Voor die opdrachten staat zij rechtstreeks onder het gezag van de minister van Justitie³⁶.

Het gezag van die ministers wordt uitgeoefend via de commandant van de rijkswacht. De leden van de rijkswacht staan, voor de uitvoering van dienst, uitsluitend onder het gezag van hun meerderen in de rijkswacht³⁷.

Op de uitvoering van de opdrachten van administratieve politie van de rijkswacht is dus een parlementaire controle mogelijk. Een dergelijke controle kan niet rechtstreeks op de gemeentepolitie worden uitgeoefend.

De burgemeester is het hoofd van de gemeentepolitie in de uitoefening van haar opdrachten van administratieve politie. De korpschef is onder zijn gezag belast met de leiding, de organisatie en de verdeling van de taken. De burgemeester is belast met het toezicht op alle leden van de gemeentepolitie³⁸.

Hij kan in de gemeenteraad om verantwoording worden verzocht.

Een verzuim of een tekortkoming begaan in de uitoefening van een opdracht van administratieve politie door leden van de rijkswacht of van de gemeentepolitie kan aanleiding geven tot een tuchtsanctie³⁹.

VII. Bevoegdheid *ratione loci*

De leden van de rijkswacht hebben bevoegdheid over het gehele grondgebied van het Rijk, zowel wat de ambtsverrichtingen van gerechtelijke politie als die van administratieve politie betreft⁴⁰.

Voor de leden van de gemeentepolitie is die bevoegdheid beperkt tot het grondgebied van de gemeente waartoe hun korps behoort, tenzij zij op voorstel van de betrokken gemeenteraden door de provinciegouverneur gemachtigd zijn als hulp hun administratieve of gerechtelijke functies in andere gemeenten uit te oefenen. Bij de achtervolging van de vermoedelijke dader van een misdrijf of van een strafrechtelijk veroordeelde kunnen zij die persoon achtervolgen en vatten op het grondgebied van een andere gemeente zo het, wegens het spoedeisend karakter van de verrichtingen, onmogelijk was een beroep te doen op de plaatselijke overheden⁴¹.

³⁶ Wet op de rijkswacht, art. 2.

³⁷ Wet op de rijkswacht, artt. 4 en 43.

³⁸ Gemeentewet, artt. 90, laatste lid, en 155.

³⁹ Gemeentewet, artt. 178, 180, 187 en 188; wet van 14 januari 1975 houdend het tuchtreglement van de krijgsmacht, artt. 9, 2°, 11, § 2, en 21, § 1.

⁴⁰ Wet op de rijkswacht, art. 15.

⁴¹ Gemeentewet, art. 195.

VIII. Het samengaan van de twee politiefuncties

Het onderscheid tussen de administratieve en gerechtelijke politie en het noodzakelijk samengaan van die twee politiefuncties met het oog op het handhaven van de openbare orde werd in 1808 op een hoogdravende wijze, kenmerkend voor die tijd, als volgt weergegeven door Treilhard in «L'exposé des motifs» aangaande het Wetboek van Strafvordering:

«Zolang een plan verborgen blijft in het gemoed van hem die het heeft ontworpen, zolang geen enkele uitwendige daad, geen enkel geschrift, geen enkel woord het manifesteert, is het slechts een gedachte en heeft niemand het recht er rekenschap van te doen geven. Niettemin zijn er personen, lang voordien opgeleid in het toezicht op boosdoeners en in het peilen van hun meest verborgen intenties, die door een doelmatig vooruitzien en door heilzame maatregelen dikwijls veel misdaden voorkomen. Ziedaar een van de voornaamste doelstellingen van de administratieve politie, een politie die enigermate maar op de meest ideale wijze onzichtbaar is zodat zij niet gekend is en waarvan wij het voordeel genieten zonder na te denken over de vele zorgen en inspanningen die zij vergt. De waakzaamheid van een goede politie laat veelal noch hoop op slagen noch de mogelijkheid tot handelen aan de boosdoener, die haar overal aantreft zonder haar ergens te zien en die de hinderpalen verwenst die hij ontmoet en aan het toeval wijt zonder ooit te vermoeden dat het vermeende toeval door een diepgaand inzicht werd teweeggebracht. Een ander resultaat van een goede administratieve politie is dat het individu ingesloten is vanaf de eerste stap in het begaan van zijn misdaad. Dat is het ogenblik waarop de gerechtelijke politie zich kan en moet vertonen. Er mag geen moment verloren gaan. De geringste vertraging zou de schuldige en de sporen van de misdaad doen verdwijnen. De agenten van gerechtelijke politie moeten dus verspreid zijn over de hele oppervlakte van het keizerrijk en hun activiteit mag nooit afnemen⁴².»

Wat toen verwacht werd van de beide politiefuncties, kan nog steeds gelden, hoewel het optreden van de officieren en agenten van gerechtelijke politie niet altijd met vertoon gepaard mag gaan doch eerder onopvallend moet zijn bij het opsporen en het verzamelen van bewijzen van gepleegde misdrijven, terwijl, wat de administratieve politie betreft, de zichtbare aanwezigheid van de gemeentepolitie of van de rijkswacht soms zeer heilzaam werkt.

Het efficiënt uitoefenen van beide politiefuncties zou moeten leiden tot een ideale handhaving van de openbare orde en aan iedere burger een vreedzaam en onverstoorbaar bestaan verzekeren. Het verwezenlijken van dat ideaal hangt af, enerzijds van de inzet, de bekwaamheid, de kennis en de middelen van hen die de politietaken moeten uitvoeren, en anderzijds van het gedrag, de houding en de geestesgesteldheid van de leden van de evoluerende maatschappij.

Aanvankelijk ontbrak een doelmatige opleiding van de politiefunctionarissen en moest men de resultaten van diepgaande sociologische en psychologische studies ontberen. Uiterst traag kwam een behoorlijke opleiding tot stand ter-

wijl de sociologische en psychologische studies toenamen.

De snelle en gedurige evolutie van de technologie, de uitbreiding van de wetenschappelijke kennis en de vulgarisatie ervan en de verhoging van het verstandelijk peil van de bevolking deden nieuwe vormen van criminaliteit, en dus verstoringen van de openbare orde, ontstaan. Er werd alsmoer voorzien in nieuwe wetgevingen en reglementeringen, die derwijze zijn toegenomen, dat het voor de gemeentepolitie en voor de rijkswacht onmogelijk is geworden in het kader van de administratieve politie op de naleving van alle wetten en reglementen toe te zien en alle misdrijven te voorkomen en in het kader van de gerechtelijke politie alle misdrijven op te sporen en aan het licht te brengen.

Bovendien namen sommige bijzondere taken in omvang toe. Als voorbeeld daarvan kan de politie van het wegverkeer gelden. Zij is een onderdeel van de beide politiefuncties, waarmee de gemeentepolitie en de rijkswacht zijn belast. De organisatie en de regeling van dat verkeer en de controle erop vergt de inzet van veel personeel. De burger moet zich veilig voelen in het thans zo drukke wegverkeer, doch moet zich als weggebruiker ook behoorlijk gedragen. De vaststellingen en de informaties aangaande verkeersongevallen vereisen nauwkeurigheid en nemen meestal veel tijd in beslag. De betrokken partijen en de gerechten verwachten immers dat alle omstandigheden van het ongeval en de verklaringen van de betrokkenen en van de getuigen precies worden weergegeven in processen-verbaal en op de schetsen. Een vergissing bij het vermelden of aanduiden van een afstand tussen twee lichtpunten of van de plaats waar afgevallen aarde werd aangetroffen, kan aanleiding geven tot ernstige betwisting van de aansprakelijkheid van een bestuurder en kan erge financiële gevolgen hebben voor hen die zich terecht benadeeld achten.

Voor hen die belast zijn met opdrachten van administratieve en van gerechtelijke politie in het algemeen wordt dus verwacht dat zij die zo goed mogelijk uitvoeren zonder tekortkomingen, fouten of onachtzaamheden.

Het verwaarlozen of negeren van een van de politiefuncties kan niet worden gedoogd.

IX. Conflictsituaties

Er is geen probleem wanneer de verrichtingen uitsluitend een van de politiefuncties betreffen.

Een politieagent die in een verkeerspark van zijn gemeente aan schoolkinderen kennis van het verkeersreglement bijbrengt of de bewoners van een buurt aanraadt bepaalde voorzorgen te nemen tegen inbraken, handelt uitsluitend als agent van de administratieve politie.

Een rijkswachtonderofficier die een informatieopdracht van de procureur des Konings of van de onderzoeksrechter met betrekking tot een gepleegd misdrijf uitvoert of aan die uitvoering meewerkt, treedt alleen op in zijn hoedanigheid van officier of agent van gerechtelijke politie. Hetzelfde geldt voor de verrichtingen van de bijzondere opsporingsdiensten van de gemeentepolitie en van de rijkswacht.

Vaststellen dat een persoon zich in een openbare plaats in staat van dronkenschap bevindt en daarover proces-verbaal opstellen zijn verrichtingen van gerechtelijke politie. Diezelfde persoon opsluiten in de gemeentelijke amigo of in de veiligheidskamer van een rijkswachtkazerne tot zijn ontuchtering om te voorkomen dat hij zich verder dronken in

⁴² *Pandectes belges*, t. 77, v°, «Police administrative», nr. 6.

het openbaar ophoudt en andere strafbare feiten pleegt, is een daad van administratieve politie⁴³.

Wanneer taken in het kader van de beide politiefuncties gelijktijdig moeten worden uitgevoerd, kan zich het probleem voordoen met betrekking tot de voorrang die aan een van beide moet worden gegeven.

Het toezien op de naleving van de wetten en reglementen is een opdracht van administratieve politie waarmee de gemeentepolitie en de rijkswacht zijn belast. Het opsporen van de misdaden, wanbedrijven en overtredingen werd hun als taak van gerechtelijke politie opgedragen.

Patrouillerende politieagenten en onderofficieren van de rijkswacht zien toe op het naleven van de wetten en reglementen en voeren daarbij controles uit, doch gelijktijdig sporen zij gepleegde misdrijven op. Die misdrijven kunnen zij de visu vaststellen of aan het licht brengen ter gelegenheid van een controle. Bij die vaststellingen treden zij onmiddellijk op in hun hoedanigheid van officier of agent van gerechtelijke politie.

Een politieagent die op een kruispunt het verkeer regelt, voert een opdracht van administratieve politie uit. Als hij de nummerplaat noteert van een auto waarvan de bestuurder zijn bevelen heeft genegeerd, handelt hij als agent van gerechtelijke politie om onmiddellijk daarop zijn taak van administratieve politie weer op te nemen. Indien zich een verkeersongeval voordoet tijdens dat noteren, zou hem kunnen worden verweten dat hij zijn taak van administratieve politie niet naar behoren heeft vervuld. Hij moest evenwel ook de begane verkeersovertreding vaststellen en het nodige doen om de dader ervan te identificeren.

Een rijkswachtpatrouille, opgeroepen voor een herbergtwist, treft bij haar aankomst een tiental vechtende personen aan. De twee of drie manschappen dienen in het kader van de gerechtelijke politie vaststellingen te doen in verband met de misdrijven die worden gepleegd, doorgaans het opzettelijk toebrengen van slagen of verwondingen en het beschadigen of vernielen van roerende goederen of van afsluitingen, de daders ervan te identificeren en hen zo nodig op te leiden. Doch die vechtpartij verstoort op dat ogenblik nog steeds de openbare orde. Zij staan in voor het herstel van de openbare orde die werd verstoord. Tot de taak van administratieve politie behoort ook het tussenbeide komen om te beletten dat misdrijven worden voortgezet⁴⁴.

Het zal overigens niet mogelijk zijn enige vaststelling te doen, zolang de vechtenden niet zijn gescheiden, desnoods met ingeroepen bijstand van collega's of van de gemeentepolitie. Hooguit kunnen zij zich concrete feiten in het geheugen prenten om ze later in hun proces-verbaal of verslag weer te geven.

Zij kunnen hun taak van gerechtelijke politie slechts uitvoeren nadat de orde is hersteld. In vele gevallen brengt de informatie niet alle feiten en omstandigheden aan het licht zodat bij het behandelen van de strafvordering tegen de

betrokkenen hun schuld aan en de graad van hun aansprakelijkheid voor het veroorzaken van soms zware letsels of omvangrijke schade kan worden betwist.

Politieagenten of rijkswachtonderofficieren die op de plaats van een pas gebeurd verkeersongeval aankomen, zullen in voorkomend geval eerst het nodige doen om gewonden de vereiste zorgen toe te dienen of te doen toedienen en een verkeerssignalering aanbrengen om volgende ongevallen te voorkomen. Die hulpverlening en het nemen van voorzorgsmaatregelen horen tot de administratieve politie. Ze moeten noodzakelijk de vaststellingen en de informatieverrichtingen betreffende het ongeval voorafgaan en brengen die niet in het gedrang.

Uit deze eenvoudige voorbeelden blijkt dat de verplichting tot het stipt uitvoeren van de twee politiefuncties aanleiding kan geven tot een conflictsituatie.

In het voorbeeld van het verkeersongeval is er geen probleem. Het is vanzelfsprekend dat de hulpverlening aan de slachtoffers en het voorkomen van andere ongevallen voorrang hebben op de vaststellingen in verband met het ongeval.

In het geval van de herbergtwist kan begrip worden opgebracht voor het optreden van de leden van de beperkte ordemacht die, overrompeld door de omstandigheden, getracht hebben hun taken zo goed mogelijk uit te voeren.

X. De ordehandhaving bij volksbijeenkomsten

Ter gelegenheid van de ordehandhaving bij volksbijeenkomsten in het openbaar kan zich eveneens een conflictsituatie voordoen. Voor die gevallen bevat de wet echter richtlijnen aangaande het uitvoeren van de administratieve politie.

Zij verplicht de gemeentepolitie en de rijkswacht zich op te houden in de nabijheid van elke grote volkstoeeloop⁴⁵.

Over de aard en de omvang van die volkstoeeloop wordt niets vermeld. Het betreft dus zowel het onverwachte als het aangekondigde of te voorziene samenkomen van veel mensen op een openbare plaats. Het kan gaan om een betoging, een optocht, een feestviering of een sportmanifestatie.

Bij iedere volkstoeeloop, zelfs met vreedzame bedoelingen tot stand gekomen, kunnen immers onverwachte feiten of omstandigheden aanleiding geven tot ordeverstoring. Het toezicht van de gemeentepolitie en van de rijkswacht is nodig om eventueel in te grijpen en de verstoorde orde te herstellen, een taak waarop zij voorbereid moeten zijn.

De wetgever legt hun op alle gewapende samenscholingen uiteen te drijven⁴⁶.

Dit impliceert dat in die bepaalde omstandigheden ter handhaving en herstel van de openbare orde de opdracht van administratieve politie eerst moet worden uitgevoerd. Het voorhanden hebben van een wapen of een voor de openbare veiligheid gevaarlijk voorwerp tijdens een betoging of naar aanleiding van een vergadering levert een misdrijf op⁴⁷. De wet legt op die gewapende samenscholingen

⁴³ Besluitwet van 14 november 1939 betreffende de beteugeling van de dronkenschap, art. 1. Zie A. BRAAS, *Précis d'instruction criminelle ou procédure pénale*, 1932, p. 145.

⁴⁴ *Pandectes belges*, t. 77, v° «Police administrative», nr. 7, en v° «Police préventive», nr. 3.

⁴⁵ Gemeentewet, art. 156; wet op de rijkswacht, art. 32.

⁴⁶ Gemeentewet, art. 156; wet op de rijkswacht, art. 33.

⁴⁷ Wet van 29 juli 1934, art. 2bis.

eerst uiteen te drijven. Na ze uiteen te hebben gedreven, worden de taken van gerechtelijke politie uitgevoerd.

Eveneens moeten worden uiteengedreven de ongewapende samenscholingen gevormd ter bevrijding van gevangenen en veroordeelden, tot het overvallen, plunderen en vernielen of verwoesten van eigendommen, tot het plegen van aanslagen op de lichamelijke gaafheid of het leven van personen, die zich verzetten tegen de uitvoering van wetten, decreten en reglementen of tegen de uitvoering van een rechterlijke beslissing of een dwangbevel⁴⁸.

De rijkswacht wordt ook in het bijzonder belast met het uiteendrijven van woelige samenscholingen, gevormd met overtreding van een politieverordening⁴⁹. Het toezien op de naleving van de wetten en politieverordeningen en de handhaving van de openbare orde⁵⁰, haar toegewezen als opdrachten van administratieve politie, impliceren diezelfde taak voor de gemeentepolitie.

Uit niets blijkt dat de wetgever een onderscheid beoogde in het optreden tegen samenscholingen door de rijkswacht te gelasten «uiteen te drijven» en aan de gemeentepolitie op te leggen «maatregelen te nemen om uiteen te drijven⁵¹».

Het «nemen van maatregelen» lijkt evenwel in het licht van andere wetsbepalingen te moeten worden gezien. Indien de gemeentepolitie bij oproer, kwaadwillige samenscholingen of ernstige en nakende bedreiging van de openbare orde, niet bij machte blijkt te zijn de orde te handhaven of te herstellen, kan de burgemeester of de persoon die hem vervangt als «maatregel» de gewapende macht opvoeren⁵². Die gewapende macht is in eerste instantie de rijkswacht.

De gemeente is immers verantwoordelijk voor de misdrijven die met machtsvertoon of met geweld door al dan niet gewapende groepen of benden op haar grondgebied worden gepleegd op personen of op openbaar of particulier bezit en voor de schade die daarvan het gevolg is. Zij wordt slechts van die verantwoordelijkheid ontheven wanneer de bende gevormd werd door personen van buiten de gemeente en zij «alle maatregelen» die binnen haar bereik lagen, heeft genomen om de misdrijven te beletten en de daders daarvan kenbaar te maken⁵³.

Die wetsbepaling noopt dus ook, ondanks de voorrang die moet worden gegeven aan de opdracht van administratieve politie, tot het gelijktijdig identificeren van hen die ervan verdacht worden een misdrijf te hebben gepleegd, het een taak van gerechtelijke politie uitmaakt.

Om de openbare orde te handhaven of de voormelde samenscholingen uiteen te drijven kan de gemeentepolitie de rustverstoorders vatten en ze van de plaats van de samenscholing verwijderen. Ze mag ze niet langer dan noodzakelijk is en ten hoogste gedurende vierentwintig uren vasthouden⁵⁴.

De rijkswacht moet trachten de aanstokers van wanordelijkheden alsook alle personen die zich schuldig maken aan overtredingen van de strafwet, te vatten. De aangehouden personen moeten zo snel mogelijk van de plaats der onlusten verwijderd worden⁵⁵.

Ogenschijnlijk hebben die door de gemeentepolitie en door de rijkswacht te nemen maatregelen ter gelegenheid van het optreden tegen samenscholingen niet dezelfde draagwijdte. De gemeentepolitie kan de rustverstoorders vatten terwijl de rijkswacht moet trachten de aanstokers van wanordelijkheden te vatten. De ene wetsbepaling staat toe te vatten, de andere verplicht het mogelijke te doen om te vatten. De woorden «rustverstoorders» en «aanstokers van wanordelijkheden» kunnen anders worden geïnterpreteerd.

In werkelijkheid zal dat verschil in bewoordingen en begrippen zelden aanleiding geven tot moeilijkheden aangezien die rustverstoorders en die aanstokers van wanordelijkheden zich doorgaans schuldig maken aan een misdrijf en dienen te worden gevat en geïdentificeerd ingevolge de algemene opdracht van gerechtelijke politie waarmee de gemeentepolitie en de rijkswacht zijn belast.

Door aan de rijkswacht op te leggen dat zij bij het uiteendrijven van samenscholingen moet «trachten» alle personen die zich schuldig maken aan overtreding van de strafwet, te vatten, kan blijken dat de wetgever, voorrang eisend voor de handhaving en het onmiddellijk herstel van de openbare orde in het kader van de administratieve politie, oog heeft gehad voor de opdrachten van gerechtelijke politie die in die omstandigheden gelijktijdig doch niet altijd met het gewenste resultaat moeten worden uitgevoerd en geenszins mogen worden verwaarloosd.

Het uitschakelen van rustverstoorders en aanstokers van wanordelijkheden is een belangrijke en noodzakelijke maatregel van administratieve politie voor het handhaven en het onmiddellijk herstel van de openbare orde. Hun identificatie en de informatie met het oog op de berechting van de door hen gepleegde misdrijven is even belangrijk.

Rellen en wanordelijkheden hebben zich te allen tijde voorgedaan en het optreden van agitators is geen recent fenomeen. Reeds in juni 1467 werd Karel de Stoute, hertog van Boergondië, tijdens een rel te Gent rechtstreeks met een agitator geconfronteerd⁵⁶.

XI. Besluit

De ambtsverrichtingen van de preventieve en van de repressieve politie beogen samen het handhaven en het herstel van de openbare orde. Het optreden van de administratieve politie draagt direct bij tot het verwezenlijken van dat doel. De bijdrage van de functie van gerechtelijke politie heeft slechts uitwerking op termijn.

In normale omstandigheden stelt het eventueel gelijktijdig uitoefenen van de twee politiefuncties geen problemen.

Met betrekking tot de ordehandhaving bij volkstoelopen en vooral tot herstel van de orde bij wanordelijkheden zul-

⁴⁸ Gemeentewet, art. 156; wet op de rijkswacht, art. 33.

⁴⁹ Wet op de rijkswacht, art. 33.

⁵⁰ Gemeentewet, art. 155.

⁵¹ Contra: W. DERIDDER, «De politiefunctie doorgelicht», *Paenopticon*, 1987, 195 en 196.

⁵² Gemeentewet, art. 158.

⁵³ Decreet van 10 vendémiaire jaar IV, artt. 1 en 5; Rb. Leuven, 21 mei 1971, *R.W.*, 1971-72, 803.

⁵⁴ Gemeentewet, art. 157.

⁵⁵ Wet op de rijkswacht, art. 20.

⁵⁶ J. Ph. LECAT, *De Bourgondische uitdaging*, Elsevier 1985, p. 332.

len de verrichtingen van administratieve politie wegens hun directe inwerking voorrang hebben op de uitoefening van de gerechtelijke politie, zonder die echter buiten werking te stellen.

Tijdens wanordelijkheden kunnen mensen worden gedood of zware letsels oplopen en kan enorme materiële schade worden veroorzaakt. Indien de gemeentepolitie en de rijkswacht, of een van beide, die ongeregelde heden niet hebben kunnen voorkomen, slechts met moeite de orde hebben kunnen herstellen en er niet in geslaagd zijn de daders van de gepleegde misdrijven te identificeren, stellen zij zich als korpsen bloot aan kritiek en lopen zij gevaar door velen die geen weet hebben van de problematiek, recht-

streeks aansprakelijk te worden gesteld voor de erge gevolgen, ofschoon die door enkelingen of kleine groepen in de ontketende massa werden teweeggebracht.

Aan die kritiek en dat verwijt wordt doorgaans grote rechtvaardigheid gegeven, zoals dat het geval was voor het Heizeldrama dat zich op 29 mei 1985 voor miljoenen televisiekijkers heeft afgespeeld.

Een degelijk georganiseerd en door overleg voorbereid gecoördineerd optreden van de gemeentepolitie en van de rijkswacht ter gelegenheid van de ordehandhaving moet het mogelijk maken de politiefuncties behoorlijk te vervullen en aan die kritiek te ontsnappen.

DE RECHTSBEDELING IN HET RECHTSGEBIED VAN HET HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

door de procureur-generaal R. VERHEYDEN

Bedenkingen bij de rechtsbedeling in het Ambtsgebied

De wet van 25 juli 1985, verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 14 augustus 1985, waarbij als voornaamste principe artikel 91 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de woorden: «In burgerlijke en correctionele zaken en behalve in de gevallen van artikel 92, worden de «vorderingen toegewezen aan de kamers met één rechter» is in werking getreden op 1 maart 1986, ingevolge artikel 1 van het koninklijk besluit van 26 november 1985.

De gevolgen van deze wetwijziging beginnen zich zeker in al de rechtsinstanties van het gebied van uw hof van beroep te doen voelen. Onbetwistbaar worden er, trouwens in heel het land, meer arresten en vonnissen geveld, hetgeen kennelijk de bedoeling van de Regering was. U zult in het gedetailleerd overzicht dat ik U hierna wil geven, zelf erover kunnen oordelen.

Ik ga akkoord met de kritiek die door een van de leden van uw hof tot tweemaal toe in het *Rechtskundig Weekblad* werd geformuleerd, omdat het zeker niet bewezen is dat dit groter aantal uitspraken door één magistraat geveld, van dezelfde kwaliteit is als de arresten en vonnissen die voortkwamen van hetgeen ik durf te noemen: de veilige kamers met drie magistraten, waar pasbenoemde rechters en zelfs raadsheren hun carrière als bijzitter begonnen en geleidelijk gevormd en geschaafd werden door oudere magistraten (S. Sasserath en A. Fontigny, «Le juge unique en matière répressive», *Rev. Int. Dr. Pén.*, 1929, 414).

Ik wil zeker de kritiek op de pas geciteerde wetgeving niet herhalen, vooral omdat het te vroeg is om uit de ervaring grondig te kunnen putten, maar ik wil in verband ermee een ander punt belichten en daarom een enkele paragraaf uit het artikel van prof. A. Vandeplass aanhalen:

«Pragmatische overwegingen hebben de wetgever eens te meer aangezet om de bevoegdheid van de alleensprekende rechter azimuthaal uit te breiden. Zulk een hervorming is slechts verantwoord in de mate dat de deskundigheid van deze rechter wordt gewaarborgd enerzijds door een degelij-

ker vorming en een objectievere selectie en anderzijds door een geregelde bijscholing» (A. Vandeplass, «In de ban van de alleenrechtsprekende rechter», *R.W.*, 1985-86, 339).

Hier meen ik te kunnen aan toevoegen dat het toepassen van deze wet voor de magistraat de druppel is geweest die de zee heeft doen overlopen door wat men in deze jaren van een magistraat als werkprestatie eist, zonder hem de nodige uitrusting, bijstand en accommodatie te geven en zonder hem de nodige tijd te gunnen om na te denken, documentatie aan te leggen en zich te bekwamen in de ruimste zin van het woord zoals bijvoorbeeld een gewoon hoogleraar dit wel mag doen.

Ik weet dat alles wat ik nu zeg, eigenlijk gemeenplaatsen zijn en iedereen zowel buiten als binnen de magistratuur dit weet, maar toch denk ik dat het best is dat degenen die verantwoordelijkheid uitoefenen, buiten maar ook binnen de magistratuur, daar af en toe aan herinnerd worden.

De tijd is lang voorbij dat de magistraten alleen werden gekozen uit de aanzienlijke en ruim gefortuneerde families.

Onze voorgangers woonden allen in grote, goed onderhouden en goed verwarmde huizen, met een speciaal ingerichte werkkamer, voorzien van een bibliotheek die het hun mogelijk maakte in bijna alle gevallen de nodige documentatie te vinden. Het moet erbij gezegd dat de wetgeving, en dus ook de rechtspraak en het commentaar, veel minder uitgebreid waren dan nu.

De huidige magistraat met zijn geldelijke status, woont in een bescheiden huis of flat, waar hij vaak moet werken in een gemeenschappelijke woonkamer, zonder gevulde bibliotheek, zelfs zonder de meest noodzakelijke wetboeken.

Het doet mij wel genoeg dat de h. minister van Justitie aankondigt dat alle rechtbanken hun voorraad wetboeken zullen kunnen uitbreiden; wij kunnen slechts de hoop uitdrukken dat dan ook voor de nodige aanvullingen zal kunnen worden gezorgd.

In elk geval moet in ieder gerechtshof, voor ieder magistraat van de zetel of van het parket, een eigen bureau voorzien zijn waar hij in de nabijheid van een bibliotheek, die naam waardig, zijn taak kan vervullen.

Ook de gemeenschappelijke bibliotheek van uw hof en van de rechtbanken zou minstens over evenveel financiële middelen moeten kunnen beschikken als de afdeling Rechten van een universiteit. De huidige verhouding is bespottelijk.

Ook op het gebied van de informatica worden ons grote beloften gedaan, maar alles gaat zo langzaam, met inbegrip van de opleiding tot het bedienen, dat hier — wil men efficiënt zijn — kordatere middelen zouden moeten worden gebruikt.

Er is mogelijkheid een hele openingsrede te vullen met de achteruitgang van de magistratuur op administratief en financieel gebied, en impact op het sociale gebeuren, maar dat is niet mijn wens.

Ten slotte wil ik graag nog op een zeer voornaam punt, dat misschien nog meer belang heeft voor het parket dan voor de zetel, de nadruk leggen.

Onze maatschappij laat de magistraat, die een universitair is, veel te veel werk verrichten dat even goed, of zelfs beter, door niet-universitairen kan worden gedaan, m.a.w. de magistraat krijgt niet genoeg hulp in mankracht om het hem mogelijk te maken enkel zijn juridisch werk te doen.

Ik ken geen enkele private en zelfs weinig staats- of parastatale instellingen, waar een universitair niet al zijn kunnen en kennen mag aanwenden voor zijn specialiteit.

Een substituut-procureur des Konings werkt momenteel zestig à zeventig uur per week, dus ook tijdens avonden en weekends. Maar meer dan de helft van die tijd moet hij besteden aan louter administratief werk. Indien hij, zoals dat in privé-ondernemingen en ook in internationale rechtsinstanties het geval is, kon beschikken over een administratieve kracht in zijn kabinet, zou hij veel meer juridisch werk kunnen afleggen, dat dan ook nog grondiger zou gebeuren.

Hetzelfde moet worden gezegd van de raadsheren en van de leden van het parket-generaal, die niet alleen iedere juridische opzoeking zelf moeten verrichten, ieder woord van een ontwerp van arrest, van een vordering, van een zittingsnota, zelf moeten schrijven maar ook elke wetgeving, rechtspraak en rechtsleer telkens opnieuw zelf moeten aanhalen, opzoeken, verifiëren en kopiëren.

Hier zou ook, waar zoveel jonge juristen werkloos of bijna werkloos zijn, documentatiehulp kunnen worden geboden, maar dan ook zonder nadeel voor andere rechtsinstanties.

Ik ben mij ervan bewust dat ik zeer onvolledig ben geweest, maar eveneens dat ik uw verbeelding niet erg moet stimuleren opdat U zelf zoudt aanvullen met wat ik nog te weinig heb gezegd.

Hof van Beroep te Antwerpen

Door het Hof van Beroep te Antwerpen werden in 1986 1.857 arresten geveld door de correctionele kamers, dit is 250 minder dan in de loop van het jaar 1985, maar toch nog 273 meer dan in het jaar 1984.

Het aantal arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling gaat steeds in stijgende lijn: 2.002 in 1985, 2.133 in 1986. In deze getallen zijn de arresten betreffende herstel in eer en rechten inbegrepen.

Het aantal inschrijvingen in staat van beroep van correctionele zaken blijft de laatste jaren constant: 1.699 in 1984,

1.700 in 1985, 1.692 in 1986.

De burgerlijke kamers wezen in 1986 3.353 arresten, inbegrepen die in fiscale zaken, tegenover 3.136 tijdens het vorige jaar.

Het aantal inleidingen van burgerlijke zaken op de algemene rol bleef in 1986 op hetzelfde niveau als het vorige jaar: 3.222 tegenover 3.264 tijdens 1985. Maar er is een merkelijke toename van nieuwe fiscale zaken: 254 tegenover 192 in 1985.

Er waren in 1986 706 inschrijvingen op de rol van de korte gedingen, en 94 inschrijvingen ingevolge eenzijdig verzoekschrift.

De jeugdkamer velde in 1986 47 arresten in strafzaken (in 1985 waren het er 57), en 56 arresten in burgerlijke zaken (45 in 1985).

De wet van 28 juni 1984 verhoogde het aantal magistraten van uw hof van 30 naar 36, terwijl het aantal magistraten van het parket bij uw hof met slechts één eenheid verhoogd werd. Tegelijk werd het kader van de griffiers en klerken-griffiers met in totaal drie eenheden vermeerderd.

De wet van 19 juli 1985 bracht met zich mede de instelling van kamers met één raadsheer.

Deze wetten openen de weg naar de mogelijkheid om meer arresten te vellen. Dit is nodig als men op termijn wil bereiken dat minder tijd verloopt tussen de inleiding of de inschrijving in staat van beroep en de behandeling van de zaak voor uw hof.

Meer arresten hebben als gevolg dat griffie en parket meer administratieve taken moeten vervullen.

Daarom moet betreurd worden dat de belofte van de h. minister van Justitie om ook de formatie van het administratief personeel van de griffies en van de parketten van de hoven van beroep aan de huidige noodwendigheden aan te passen nog steeds geen gevolg mocht kennen.

Arrondissement Antwerpen

Op het parket bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen zette de stijgende tendens, die zich in 1985 voordeed wat het aantal nieuwe zaken betreft, zich ook voort in 1986. Er werden bijna 100.000 nieuwe zaken genotificeerd. Bij de afdeling politiezaken bleef het aantal nieuwe zaken praktisch hetzelfde.

Ingevolge de inwerkingtreding van de wet tot wijziging van de artikelen 91 en 92 van het Gerechtelijk Wetboek op 1 maart 1986 werd te Antwerpen het aantal correctionele kamers opgevoerd tot 8 en het aantal zittingen ging van 15 naar 17 per week. Doch in vergelijking met 1985 is er evenwel een vermindering vast te stellen van het aantal vonnissen. In 13% van de vonnissen werd er hoger beroep ingesteld. Het aantal beroepen tegen vonnissen van de politierechtbank vermeerderde met iets minder dan 10%.

	1985	1986
Aantal correctionele vonnissen	7.397	7.222
Vonnissen ingevolge hoger beroep tegen vonnissen van de politierechtbank	881	965
Gedagvaarde beklaagden	12.339	13.617
Opgeroepen getuigen en bena-deelden	15.674	15.745

Er werden aan de onderzoeksrechters 5.521 zaken overgemaakt waarvan 2.567 voor verslag.

Ingevolge hoger beroep tegen de beschikkingen van de raadkamer werden 1.123 dossiers in staat van beroep overgemaakt.

Door de blijvende inzet van de magistraten belast met de correctionele zittingen werden er weer meer zaken vastgesteld dan in 1985 en bleven op het einde van het kalenderjaar 1986 nog slechts 360 dossiers in voorraad bij de magistraten. Dit is nog slechts één derde van het vorig jaar.

Het aantal minnelijke schikkingen verminderde. Er werden 1.710 zaken afgesloten met minnelijke schikking en ook op de afdeling politiezaken is een vermindering waar te nemen. Het totaal bedrag van de geïnde minnelijke schikkingen bedraagt voor het parket 137.453.746 frank.

Wat de administratieve taken van het parket betreft mag men spreken van een status-quo alhoewel sommige diensten een lichte daling kenden van een aantal zaken.

	1985	1986
Eerherstellen	400	371
Genadeverzoeken	358	373
Faillissementen	546	527
Naturalisaties	651	432

Ingevolge de inwerkingtreding van de wet van 25 juli 1985 worden ook de burgerlijke zaken thans in beginsel toegewezen aan een der kamers met één rechter, doch zaken kunnen toegewezen worden aan kamers met drie rechters wanneer een der partijen zulks eist. Ingevolge de wet werden de acht burgerlijke kamers van voor 1 maart 1986, die 25 keer per week zitting hadden, omgevormd tot 24 kamers en 3 biskamers (deze zitten slechts om de veertien dagen), waardoor men thans 33 1/2 keer per week zitting houdt. Het aantal getuigenverhoren werd opgetrokken van zes naar acht per week.

Einde 1985 werd het kader van de rechters met vier eenheden verhoogd.

Vanaf 1 juni 1986 werd er een vijfde jeugdrechter aangesteld.

Uit de peilingsformulieren, en uit de vergelijking met de cijfers van 1985 en vroeger, kunnen de volgende gegevens afgeleid worden i.v.m. de werking van de rechtbank van eerste aanleg alhier:

Nieuwe burgerlijke zaken	1985	1986
- op de algemene rol	8.106 (-5,20%)	8.929 (+10,15%)
- op de rol der verzoekschriften	6.337 (-2,86%)	6.405 (+1,07%)
- op de rol der kort gedingen	2.511 (-2,74%)	2.357 (-6,13%)
- op de rol van de arrondissementenrechtbank	99 (+52,30%)	70 (-29,29%)

De vaststelling voor pleitdatum gebeurt voor de eerste zes kamers, die de staat van personen behandelen, op ± twee maanden, terwijl de vaststellingen voor de gewone pleitkamers gebeuren op vier à vijf maanden wat zestien kamers betreft en op ± acht maanden voor wat drie kamers betreft.

Op 31 december 1986 waren er 33.244 zaken hangend voor de burgerlijke kamers tegenover 30.768 op 31 december 1985 wat een vermeerdering met ± 8% betekent.

Het aantal zaken die voor de burgerlijke kamers aanhangig zijn, blijft dus stijgen, zij het dan dat het percentage een weinig verminderd is. Als vergelijking kan aangehaald worden dat er op 31 december 1982 «nog maar» 23.835 zaken hangend waren voor de burgerlijke kamers.

Ongetwijfeld zou een groot gedeelte van die «hangende zaken» van de rol kunnen worden afgevoerd aangezien de partijen intussen tot een akkoord zijn gekomen of omdat om een andere reden de procedure gestopt is. Het blijkt echter zeer moeilijk om van die partijen een akkoord tot doorhaling op de rol te verkrijgen bij gebrek aan belang.

Vonnissen	1985	1986
- op dagvaarding en vrijwillige verschijning (eindvonnissen en tussenvonnissen)	6.549 (-11,98%)	8.343 (+27,39%)
- op verzoekschrift	5.824 (-1,18%)	5.611 (-3,65%)

Een opmerkelijke stijging van het aantal vonnissen op dagvaarding en vrijwillige verschijning kan vastgesteld worden in vergelijking met 1985. Wel dient daarbij opgemerkt te worden, zoals ik verleden jaar al vastgesteld had, dat zich sinds 1982 elk jaar een daling van het aantal vonnissen had voorgedaan.

In ± 12% van de gevonniste zaken (na dagvaarding of vrijwillige verschijning) werd hoger beroep ingesteld.

Beschikkingen:

	1985	1986
- kort geding	2.378 (-4,91%)	2.285 (-3,91%)
- beslagrechter	2.996 (-7,27%)	3.023 (+0,90%)

Jeugdrechtbank

a) Nieuwe zaken	1985	1986
- algemene rol burgerlijke kamer	23 (+91,66%)	23 (0%)
- register verzoekschriften	872 (-3,11%)	923 (+5,84%)
- register strafzaken	532 (-9,98%)	541 (+1,69%)

Het aantal nieuwe zaken die voor de jeugdrechtbank werden ingeleid, is derhalve ongeveer gelijk gebleven in vergelijking met 1985.

b) Vonnissen

	1985	1986
- in burgerlijke zaken	383 (-14,31%)	415 (+8,25%)
- in strafzaken	734 (+14,15%)	859 (+17,02%)

Het aantal vonnissen in strafzaken, gevelde door de jeugdrechtbank, kende weer een gevoelige stijging in vergelijking met de voorbije jaren toen gewoonlijk tussen de 650 en 700 vonnissen werden uitgesproken.

c) Beschikkingen

	1985	1986
- in burgerlijke zaken	710 (-10,80%)	698 (-1,69%)
- in strafzaken	2.073 (-1,52%)	2.082 (+0,43%)

Het aantal beschikkingen in strafzaken verleend, dat in 1985 reeds een stuk hoger lag dan in de jaren ervoor, handhaaft zich op hetzelfde peil.

Vaststelling voor behandeling van een zaak wordt gegeven op ± vijf maanden wat betreft de adopties en op ± vier maanden voor wat betreft het hoede- en bewakingsrecht.

Geplaatste minderjarigen :

	1985	1986
- in staatsgestichten	198 (-5,71%)	199 (+0,50%)
- in private gestichten	917 (-3,67%)	909 (-0,87%)
- bij private personen	194 (-3,95%)	235 (+21,13%)

De Rechtbank van Koophandel te Antwerpen

1) Aantal ingeleide zaken

	1984	1985	1986
- Algemene rol	12.527	13.778	12.641
- rol verzoekschriften	2.987	3.021	2.917
- rol kort geding	445	562	611

Het aantal ingeleide zaken is lichtjes dalend t.o.v. het vorige jaar, uitgezonderd de inleidingen in kort geding.

2) Afgedane zaken

	1984	1985	1986
- algemene rol	16.765	14.306	12.153
- rol verzoekschriften	2.976	3.019	2.953
- kort geding	439	498	526

Het aantal afgedane zaken houdt gelijke tred met het aantal inleidingen. De vonnissen worden steeds binnen een maand uitgesproken.

3) Vonnissen alvorens recht te doen

2.460 vonnissen alvorens recht te doen werden uitgesproken tegen 2.455 in 1985.

4) Handelsregister

	1984	1985	1986
- Inschrijvingen	4.844	5.431	5.474
- Wijzigingen en schrappingen	6.328	6.760	7.459

Het aantal inschrijvingen in het handelsregister blijft in stijgende lijn gaan.

5) Akten van vennootschappen

	1984	1985	1986
Aantal in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad gepubliceerde akten	26.139	26.768	32.319

6) Neerlegging boeken voor visa

	1984	1985	1986
a) logboeken	987	976	953
b) boeken i.v.m. boekhouding ondernemingen	11.022	11.337	11.412

7) Faillissementen

	1984	1985	1985
- aantal nieuwe faillissementen	517	546	523
- aantal sluitingen	480	410	492

Het aantal hangende faillissementen beliep op 31 december 1986 1827. Het aantal faillissementen blijft in het arrondissement Antwerpen zeer hoog. Zoals blijkt uit bovenstaande gegevens wordt een bijzondere inspanning gedaan om de sluiting van de faillissementen te bespoedigen.

Het aantal verzonden gerechtsbrieven bedroeg 5.412.

De Politierechtbank te Antwerpen

De werkzaamheden van de Politierechtbank te Antwerpen blijven hun normaal verloop krijgen en er is volgens de heer hoofdgriffier geen achterstand in de af te handelen zaken. Hierna volgt een overzichtelijke tabel van alle griffieverrichtingen in 1986.

- handelingen repertorium van de rechter	27
- akten van de griffiers	2.425
- ingeleide zaken	20.351
- vonnissen	20.550
- gedagvaarde personen	26.917
- burgerlijke partijen	4.116
- getuigen	29
- landloperszaken	217
- PV van plaatsopneming	--
- gelaste deskundigenonderzoeken	441
- voorzieningen in hoger beroep	2.372
- vervallenverklaring van het recht tot sturen	2.673

- overtuigingsstukken	2.556
- betalingen van dringende kosten	2.310.777
- gevraagde afschriften dossier	42.276
- afgeleverde afschriften dossier	17.164
- uitgiften (vonnissen — uittreksels herhaling en herstel in eer en rechten)	34.069
- uitgiften vonnis	312
- uittreksel vonnis	29.069
- get. kop. vonnis	1.052
- uittreksel herhaling	2.881
- uittreksel eerherstel	755
- bedrag der registratierechten	2.508.876
- bedrag der griffierechten	253.890
- bedrag aangekochte fiscale zegels	3.425.500

De Vrederechten

Het aantal nieuwe zaken blijft vermeerderen en hierdoor wordt de toestand van de vrederechten er niet beter op. De toestand blijft onhoudbaar, gezien de kleine personeelsbezetting van de griffies, doch door de inzet van het personeel en de magistraten is er in het algemeen geen achterstand. Op veel zittingen moet dan ook nog de helft van de zaken uitgesteld worden, als gevolg van de vraag van de advocaten, maar ook bij gebrek aan enigerlei verschijning van de advocaten; dit brengt extra werk bij voor de griffies. Ook de gerechtsbrief, nochtans goed geregeld bij artikel 46, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek, wordt dikwijls overmatig en ondoelmatig aangewend daar de algemene regel blijkt te zijn: de raadsliden verzoeken, de griffier moet uitvoeren.

Arrondissement Mechelen

Op het parket bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen werden in het jaar 1986 29.199 zaken ingeschreven (tegen 28.294 in 1985). In 532 zaken werd een onderzoek gevorderd (474 in 1985). Er werden 493 minnelijke schikkingen voorgesteld (532 in 1985).

In het parket bevoegd voor de politierechtbank werden er 26.562 processen-verbaal ingeschreven (niet inbegrepen de waarschuwingen en onmiddellijke inningen) (tegen 21.973 in 1985). Er werden 17.400 minnelijke schikkingen voorgesteld (tegen 14.000 in 1985). Er werden 5.896 aanradingen behandeld (tegen 5.404 in 1985).

Door de correctionele kamers van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen werden 1372 vonnissen uitgesproken tegen 1565 in 1985. In hoger beroep in politiezaken bedroeg het aantal 231, dit is een vermindering van 20.

De raadkamer sprak 939 beschikkingen uit, waaronder 376 tot contraventionalisatie.

In burgerlijke zaken werden er 3.977 nieuwe zaken ingeschreven (tegen 3.780 in 1985). De gevraagde vaststellingen geschieden binnen een korte termijn. Hier is geen probleem.

In kort geding werden 603 beschikkingen uitgesproken tegen 564 in 1985.

In de jeugdrechtbank werden 387 vonnissen geveld (tegen 368 het jaar tevoren) en 452 beschikkingen (tegenover 501).

Op de algemene rol van de rechtbank van koophandel werden 1631 zaken ingeleid (1622 in 1985). Er werden 1942

vonnissen uitgesproken (1968 in 1985). In kort geding werden er 82 beschikkingen uitgesproken (tegen 94 in 1985). Op de rol der verzoekschriften werden 65 zaken ingeleid.

Het aantal uitgesproken faillissementen bedroeg 112, wat een vermindering betekent met 29.

Zoals verleden jaar moet ik erop wijzen dat faillissementen van oudere datum nog steeds niet afgesloten werden. Van die van 1935 tot 1975 zijn er slechts 4 faillissementen afgesloten. Nog 60 blijven open. Van 1976 tot 1985 werden er 64 faillissementen gesloten.

Het aantal betwiste schuldvorderingen in de faillissementen per zitting behandeld werd opgevoerd tot 30 à 40 per zitting. De achterstand zal zo redelijkerwijze kunnen worden ingelopen.

Het volgende aantal eindvonnissen werden door de vrederechters uitgesproken:

	1985	1986
Heist-op-den-Berg	616	656
Lier	986	1071
Mechelen	2083	1940
Willebroek	578	567

In 1986 werden respectievelijk 746, 1212, 2192 en 754 zaken ingeschreven, wat ongeveer gelijk is aan het jaar tevoren.

Het aantal familieraden bedroeg respectievelijk 48, 105, 205 en 67.

De goede werking van de vrederechten dient te worden geprezen.

Het aantal vonnissen van de politierechtbanken bedroeg:

	1985	1986
Lier	1272	1347
Mechelen	2427	2371

De dossiers werden tijdig voorgebracht en behandeld.

Arrondissement Turnhout

De daling van het aantal zaken bij het parket te Turnhout aangebracht — sedert 1983 een constant verschijnsel — heeft zich in 1986 niet voorgedaan. Er zijn integendeel 32.036 zaken aangebracht tegenover 30.902 in 1985, dit is een stijging met 3,66%.

In de loop van het jaar 1986 is het aantal septs zeer sterk gestegen, namelijk van 22.983 naar 26.760, dit is een stijging met maar liefst 16,43%. Het betekent dat er slechts in 16,43% van de aangebrachte zaken wordt vervolgd, terwijl dit aandeel in 1985 nog 25,62 en in 1984 23,11 bedroeg.

Er werden meer zaken gecontraventionaliseerd, namelijk 178 tegenover 160, of een stijging van 11,25%. Het aantal verzendingen naar de correctionele rechtbank bleef praktisch op hetzelfde peil: 358 tegenover 363, dit is een daling met 1,37%. Daarentegen waren er veel meer rechtstreekse dagvaardingen voor de correctionele rechtbank, namelijk 2.611 tegenover 1.902, of een stijging met 37,27%. Er waren tevens meer minnelijke schikkingen: 166 tegenover 37, dit is een stijging met 348,64%.

In totaal werden er 3047 zaken voor de correctionele

rechtbank aanhangig gemaakt, dit is 25,64% meer dan in 1985.

Er mag dus worden besloten dat, ondanks de spectaculaire stijging van het aantal septs, de activiteit van de par- ketmagistraten niet is gedaald.

Het feit dat er aanzienlijk meer zaken voor de correctio- nele rechtbank aanhangig werden gemaakt, heeft als be- treuenswaardig gevolg dat de afhandeling der zaken ver- traagd wordt. Op 18 mei 1987 waren de zittingen van de maand oktober 1987 reeds volzet en werd er reeds gedag- vaard tegen zittingen in de maand november 1987 — waar- van er een paar ook reeds volzet zijn — en zelfs in de maand december 1987.

De procureur des Konings te Turnhout had daarom aan de voorzitter van de rechtbank voorgesteld een bijkomende correctionele zitting in te richten. Ik betreur dat de voorzit- ter van de rechtbank daarop niet ingegaan is.

Tegenover 1985 is het aantal politieberoepen vrij sterk gedaald, namelijk van 283 naar 227, dit is met 19,78%.

Het aantal adviezen in burgerlijke zaken is nogmaals ge- stegen van 1.378 naar 1.415, dit is met 2,68%. Deze stijging is het gevolg van het stijgend aantal echtscheidingen, van het stijgend aantal vorderingen tot ontkenning van vader- schap en verzoeken tot machtiging tot erkenning of wetti- ging van kinderen maar ook, zij het in mindere mate, van het toenemend aantal zaken waarin het openbaar ministerie besluit zitting te nemen op grond van artikel 764, laatste lid, Gerechtelijk Wetboek.

In de afdeling politiezaken van het parket te Turnhout werden merkelijk meer nieuwe zaken aangebracht, name- lijk 57.202 tegenover 52.155, of een stijging met 9,67%. Er werd meer geseponeerd, namelijk 23.646 in plaats van 22.821, of een stijging met 3,61%, en er werd meer gebruik gemaakt van de minnelijke schikking: 21.841 in plaats van 18.173, of een stijging met 18,2%. Hier waren er minder dagvaardingen: 5.888 in plaats van 6.345, of een daling met 7,2%.

Bij de burgerlijke rechtbank zijn geen werkelijk grote schommelingen vast te stellen. Er werden, net zoals vorig jaar meer nieuwe zaken ingeleid namelijk 4.651 tegenover 4.478, of een stijging met 3,86%. Daartegenover staat dat het aantal vonnissen is gedaald van 3.243 tot 3.159, dit is met 2,59%. Het aantal beschikkingen steeg lichtjes van 2.989 naar 3.011, dit is met 0,73%, terwijl het aantal pro- cessen-verbaal en het aantal getuigenverhoren fors steeg, respectievelijk van 203 naar 247, dit is met 21,67%, en van 169 naar 196, dit is met 15,97%. Er werden meer uitgiften en afschriften afgeleverd, namelijk 19.412 tegenover 18.870, dit is 3,03% meer en er waren minder gerechtsbrie- ven, namelijk 8.525 tegenover 8.643, dit is een daling met 1,46%.

Uit deze gegevens kunnen twee vaststellingen worden af- geleid.

Ten eerste: de activiteit van de rechtbank blijft nog iets beneden het peil van 1983.

Ten tweede: de daling van het aantal vonnissen kan erop wijzen dat het veralgemeend invoeren van de alleenspreken- de rechter niet tot een merkelijke verbetering heeft geleid. De alleensprekende rechter schijnt doorgaans meer tijd te besteden aan het opstellen van zijn vonnissen dan wanneer zulks in een kamer met drie rechters gebeurde. Bovendien wordt er nu in sommige kamers, zoals de echtscheidingska-

mer, minder efficiënt gewerkt.

Bij de jeugdrechtbank is het aantal vonnissen gestegen met 15,5% van 361 naar 417. De jeugdrechtbank komt hiermee boven het peil van 1983 (366).

Bij de rechtbank van koophandel werden minder nieuwe zaken aangebracht, namelijk 1.482 tegenover 1.569 (min 5,09%), wat toch nog aanzienlijk meer is dan in 1984 (1.134).

Er waren ook minder inschrijvingen in het handelsregis- ter, namelijk 1.709 tegenover 1.742 (min 1,89%).

Het aantal faillissementen is fors gestegen van 91 naar 124, een stijging met 36%, dit aantal overtreft dat van 1984, dat 110 bedroeg.

De rechtbank van koophandel geeft overigens blijk van een opmerkelijke activiteit: zij velde in 1985 2.433 vonnis- sen, dit is 20,44% meer dan de 2020 in het voorafgaande jaar. Het groot aantal nieuwe zaken in dat jaar ligt onge- twijfeld aan deze stijging ten grondslag.

Arrondissement Hasselt

Ziehier enkele gegevens met betrekking tot het parket bij de *Rechtbank van Eerste Aanleg* te Hasselt:

- aantal notitiezaken:

1985: 32.154

1986: 31.001

- verwijzingen naar de correctionele rechtbanken:

1985: 390

1986: 444

Hieruit mogen wij besluiten dat, terwijl het totale aantal notitiezaken lichtjes afnam, het aantal te berechten zaken niettemin toenam en dat er dus relatief zwaardere zaken dienden genotificeerd te worden.

- Verwijzingen naar de politierechtbank:

1985: 1321

1986: 1187

Hier valt een geringe afname vast te stellen, die bewust in de hand gewerkt werd teneinde overbelasting van de griffie- diensten der politierechtbank te vermijden.

- Rechtstreekse dagvaardingen voor de correctionele recht- bank:

1985: 1.181

1986: 2.295

Deze toename houdt o.m. rechtstreeks verband met de hierboven aangestipte afname van het aantal contraventiona- lisaties.

De gegevens voor de afdeling politiezaken bij het parket zijn de volgende:

- aantal notitiezaken:

1985: 61.488

1986: 58.691

- dagvaardingen:

1985: 6.319

1986: 6.078

Het aantal gedagvaarde zaken liep lichtjes terug o.m. ten gevolge van de vermindering van het aantal contraventiona- lisaties.

- minnelijke schikkingen:

1985: 24.381

1986: 21.165

Nadat in 1985 het aantal minnelijke schikkingen met on- geveer 7.000 eenheden was toegenomen, is de toestand thans meer genormaliseerd.

Politie rechtbank

- ingeleide zaken :
1985 : 6.620
1986 : 6.662
 - vonnissen :
1985 : 6.590
1986 : 6.552
- Deze cijfers wijzen duidelijk op een stabiliserende trend.

Rechtbank van eerste aanleg

- Burgerlijke zaken :
nieuwe zaken :
1985 : 4.633
1986 : 4.859
vonnissen :
1985 : 3.582
1986 : 4.116
- Correctionele zaken :
nieuwe zaken :
1985 : 2.768
1986 : 3.245
vonnissen :
1985 : 2.154
1986 : 2.507.

Zowel burgerlijk als correctioneel neemt het aantal zaken toe. Thans ingeleide strafzaken kunnen behandeld worden in de loop der maanden september en oktober 1987. De burgerlijke zaken worden naar gelang van de aard der vordering gesteld in de loop der maanden november 1987 tot februari 1988.

Jeugdrechtbank

- nieuwe zaken :
1985 : 660
1986 : 633
- vonnissen :
1985 : 386
1986 : 436

Terwijl het aantal nieuwe zaken zeer lichtjes terugliep, steeg het aantal vonnissen nog steeds.

Rechtbank van koophandel

- ingeleide zaken :
1985 : 3.068
1986 : 3.877
- vonnissen (niet inbegrepen faillissementen en gerechtelijke akkoorden) :
1985 : 2.647
1986 : 2.518
- tussenvonnissen :
1985 : 507
1986 : 390
- faillissementen :
1985 : 122
1986 : 77

Het totale aantal ingeleide zaken nam in belangrijke mate toe; enkel het aantal faillissementen daalde sterk. De thans ingeleide zaken, ongeacht de aard der materie, wor-

den gesteld voor behandeling op het einde der maand februari 1988.

Vrederechten

- ingeschreven zaken (algemene rol + verzoekschriften) :
1985 : 6.772
1986 : 6.884
- Het aantal bereikte minnelijke schikkingen bedroeg in 1985 : 2.329 ; 1986 : 2.263.
- eindvonnissen :
1985 : 5.848
1986 : 5.700

De totale activiteit der vrederechten is zeer lichtjes teruggelopen. Er is geen achterstand bij de behandeling der zaken.

Arrondissement Tongeren

Ziehier ten slotte enkele gegevens betreffende de gerechtelijke activiteiten in het arrondissement Tongeren.

1. Parket bij de rechtbank van eerste aanleg

	1985	1986
- Aantal notitiezaken	29.360	30.032
- Verwijzing naar de correctionele rechtbank	425	460
- Rechtstreekse dagvaarding voor de C.R.	1.035	1.047
- Verwijzing naar de politierechtbank	1.650	1.414
- Beëindiging door minnelijke schikking	430	592
- Geseponeerde zaken	17.998	18.160

2. Parket (afdeling bevoegd voor politiezaken)

	1985	1986
- Aantal notitiezaken	42.544	43.881
- Zaken gedagvaard voor de politierechtbank	6.082	6.181
- Beëindigd door minnelijke schikking	12.581	11.384
- Onmiddellijke inningen	5.271	6.505
- Waarschuwingen	10.720	11.245

3. Rechtbank van eerste aanleg

	1985	1986
<i>Burgerlijke zaken</i>		
- Nieuwe zaken (algemene rol, rol der verzoekschriften, der korte gedingen en van de arrondissementsrechtbank)	3.738	3.692

- Vonnissen (ten gronde — tussenvonnissen)	2.970	2.918
--	-------	-------

<i>Correctionele zaken</i>	1985	1986
- Nieuwe zaken	1.460	1.507
- Vonnissen (ten gronde)	1.791	1.783
- Vonnissen (vonnis in hoger beroep tegen politievonnissen)	412	433
<i>Jeugdrechtbank</i>	1985	1986
- Nieuwe zaken	447	536
- Vonnissen :		
- strafrechtelijke	223	207
- burgerlijke	161	220

4. Arrondissementsrechtbank

	1985	1986
- Vonnissen	31	35

5. Politierechtbank (afdelingen Tongeren-Gent-Maaseik)

	1985	1986
- Ingeleide zaken	6.275	6.409
- Vonnissen	6.292	6.333

6. Rechtbank van Koophandel

	1985	1986
- Ingeleide zaken (op dagvaarding, vrijwillige verschijning, verzet, betwiste schuldvordering, faillissement)	3.402	3.122
- Vonnissen (niet inbegrepen de faillissementen en de gerechtelijke akkoorden)	2.818	3.199
- Tussenvonnissen	333	369
- Faillissementen	97	109
- Aanvragen gerechtelijke akkoorden	1	0
- Inschrijvingen handelsregister	1.552	1.582

7. Vredegerechten

	1985	1986
- Zaken ingeschreven (op de algemene rol en op de rol der verzoekschriften)	5.451	4.756
- Processen-verbaal van minnelijke schikking of niet-totstandkoming daarvan (art. 733 GW)	2.994	2.863
- Eindvonnissen	4.786	4.790
- Vonnissen op incident, tussenvonnis en voorbereidende vonnissen (niet meegerekend onder 3)	811	943
- Beschikkingen	1.437	1.613
- Familieraden (aantal vergaderingen)	456	481
- Met dagvaarding gelijkgestelde handelingen (221 en 223 B.W., onderhoudsuitkeringen, wet op de kleine nalatenschappen, onteigeningen)	1.440	2.439

Naar aanleiding van deze cijfergegevens kan vooral het volgende worden vastgesteld.

Bij het parket van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Tongeren werden in het jaar 1986 30.032 zaken ingeschreven, tegen 29.360 in 1985, hetzij een toename van meer dan 2% (+ 672).

In de afdeling politiezaken was er eveneens een aanzienlijke toename van de ingeschreven dossiers, 42.544 in 1985 naar 43.881 in 1986, hetzij een vermeerdering met 1.337 dossiers.

In correctionele zaken werden 592 minnelijke schikkingen betaald, tegen 430 in het jaar 1985.

De geïnde bedragen stegen in verhouding 2.355.700 fr. in 1986, tegenover 1.638.650 fr. in 1985.

Bij de afdeling politierechtbank verminderden anderzijds de minnelijke schikkingen met 9%, doch stegen de onmiddellijke inningen met 21%.

Het aantal vonnissen uitgesproken door de rechtbank van eerste aanleg in correctionele en burgerlijke zaken bleef nagenoeg gelijk in vergelijking met het jaar 1985.

Voor de jeugdrechtbank werden 50% meer adopties behandeld.

De arrondissementsrechtbank behandelde in 1986 35 zaken tegen 31 zaken in 1985.

Bij de rechtbank van koophandel werden in 1986 3.112 zaken ingeleid, dat is 280 zaken minder dan in 1985.

Anderzijds werden er 3.199 vonnissen uitgesproken, dat is een toename met 11% in vergelijking met 1985.

Er werden 109 faillissementen uitgesproken (97 in 1985).

In de drie afdelingen van de politierechtbank te Tongeren werden in totaal 6.409 zaken ingeleid (6.275 in 1985) en 6.333 vonnissen uitgesproken (6.296 in 1985).

De vredegerechten spraken evenveel eindvonnissen uit als in 1985, doch dienen steeds meer familiale geschillen te behandelen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 27 FEBRUARI 1987

Voorzitter : de h. Soetaert

Raadsheer-rapporteur : de h. Rauws

Advocaat-generaal : de h. Declercq

Inkomstenbelastingen — Voorziening bij het hof van beroep — Beslissing van de directeur over vrijstelling van nalatigheidsinteressen.

Een beslissing door de directeur der belastingen genomen ter zake van een verzoek om vrijstelling van nalatigheidsinteressen (art. 307 W.I.B.) is geen juridictionele beslissing. Tegen zo'n beslissing staat geen voorziening bij het hof van beroep open.

Belgische Staat t/ P.V.B.A. T.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 januari 1985 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 267, 276, 278 en 307 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat het arrest aanneemt dat de vraag tot vrijstelling van nalatigheidsinteressen een in artikel 267 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen beoogde grief uitmaakt die ten deze geacht moet worden door de directeur op grond van artikel 276 van hetzelfde wetboek te zijn verworpen ; het hof van beroep dientengevolge aanneemt dat dit punt aanhangig is en de rechters ertoe gehouden zijn te beslissen over de vraag tot vrijstelling van nalatigheidsinteressen,

terwijl de eventuele vrijstelling van nalatigheidsinteressen uitdrukkelijk wordt geregeld door artikel 307 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en derhalve geen bezwaar uitmaakt dat op grond van artikel 267 van hetzelfde wetboek bij de directeur der belastingen aanhangig kan worden gemaakt, derwijze dat noch de directeur, noch het hof van beroep bevoegd zijn om, in het kader van de machten hen verleend respectievelijk door de artikelen 276 en 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, over de vraag tot vrijstelling van nalatigheidsinteressen uitspraak te doen ; zodat het arrest, door zich impliciet ratione materiae bevoegd te verklaren, alle hiervoren vermelde wetsbepalingen schendt :

Overwegende dat verweerster in haar bezwaarschriften van 7 januari 1980 en 5 maart 1980, respectievelijk gericht tegen de aanslagen in de vennootschapsbelasting en in de solidariteitsbijdrage betreffende de aanslagjaren 1977 en 1978, primair een grief aanvoerde tegen de verwerping van een afschrijving van 725.000 frank ter zake van een vordering op een Franse vennootschap L., en voorts de directeur der belastingen verzocht geen nalatigheidsinterrest aan te rekenen vanaf respectievelijk 1 juli 1978 en 1 juli 1979, maar pas vanaf 31 maart 1980 en 22 april 1980, «omdat er

in geen geval sprake kan zijn van onjuiste of onvolledige aangifte ten einde de belasting te ontduiken» ;

Dat verweerster aldus de directeur der belastingen verzocht om haar, met toepassing van artikel 307 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, vrijstelling te verlenen van ten minste een deel van de nalatigheidsinteressen ;

Overwegende dat een beslissing door de directeur der belastingen genomen ter zake van een verzoek om vrijstelling van nalatigheidsinteressen geen juridictionele beslissing is ; dat tegen zo'n beslissing geen voorziening bij het hof van beroep openstaat en artikel 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen ter zake geen toepassing vindt ;

Dat het arrest derhalve de artikelen 278 en 307 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt, door ten deze te oordelen dat de voorziening tegen de beslissing van de directeur der belastingen, waarbij deze de aangevoerde bezwaren tegen de litigieuze aanslagen verwerpt en zegt dat over de kwestie van de nalatigheidsinteressen een afzonderlijke beslissing zal worden genomen, ook de laatstbedoelde kwestie bij het hof van beroep aanhangig maakt ;

Dat het middel in zoverre gegrond is ;
(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 19 MAART 1987

Voorzitter : de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur : mevr. Charlier

Advocaat-generaal : mevr. Liekendael

Advocaten : mrs. Nelissen Grade en Simont

Faillissement — Verificatie van schuldvordering — Bewisting van voorrecht alleen — Bevoegde rechtbank — Hoger beroep — Termijn.

Een geschil over de opneming in het bevoorrecht passief van een faillissement, van een schuldvordering waarvan het bestaan en de hoegrootheid niet worden betwist, moet worden behandeld volgens de bijzondere bepalingen van het faillissementsrecht.

De termijn om tegen het ter zake gewezen vonnis hoger beroep in te stellen is de termijn bepaald bij art. 465 Fw., niet die bepaald bij art. 1051 Ger. W.

Mrs. Mersch en Cavenaile q.q. t/ Sluitingsfonds

Gelet op het bestreden arrest, op 19 juni 1985 door het Hof van Beroep te Luik gewezen ;

Over het middel: schending van de artikelen 465, inzonderheid eerste lid, 545 van de wet van 18 april 1851 betreffende faillissement, bankbreuk en uitstel van betaling, die boek III van het Wetboek van Koophandel vormt, 574, inzonderheid 2°, gewijzigd door de wet van 24 maart 1975, 1051 van het Gerechtelijk Wetboek en 19, inzonderheid 3° bis, van de Hypotheekwet van 16 december 1851, .

doordat het arrest het hoger beroep, dat op 10 september

1984 door verweerder was ingesteld tegen het op 23 mei 1984 door de Rechtbank van Koophandel te Luik gewezen en op 14 augustus 1984 betekend vonnis, ontvankelijk verklaart op grond: dat de termijn om hoger beroep in te stellen tegen een vonnis ter zake van faillissement weliswaar luidens artikel 465 van de Faillissementswet vijftien dagen te rekenen van de betekening bedraagt, maar dat de beroepen beslissing geen vonnis ter zake van faillissement is in de zin van die bepaling; «dat immers die bepaling moet worden uitgelegd in samenhang met artikel 574, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek dat de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel omschrijft; dat een vonnis ter zake van faillissement het vonnis is dat betrekking heeft op een rechtsvordering of geschil dat rechtstreeks uit het faillissement ontstaan is en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement beheerst»; dat de eisers ten deze uitsluitend betwisten dat de schuldvordering van verweerder bevoorrecht is; dat dit geschil niet volgens de bijzondere regels van het faillissementsrecht, maar overeenkomstig de Hypotheekwet van 16 december 1851 moet worden opgelost; dat bijgevolg artikel 465 van het Wetboek van Koophandel niet van toepassing is en het hoger beroep mag worden ingesteld binnen de bij artikel 1051 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde termijn,

(...)

Overwegende dat, naar luid van artikel 465 van het Wetboek van Koophandel, de vonnissen waartegen het hoger beroep moet worden ingesteld binnen vijftien dagen te rekenen van de betekening, de vonnissen zijn «die ter zake van faillissement worden gewezen»;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat het tussen de partijen gerezen geschil betrekking heeft op de opneming van de schuldvordering van verweerder in het bevoorrecht passief van het faillissement op grond van artikel 19, 3° bis, van de Hypotheekwet van 16 december 1951;

Overwegende dat een geschil over de opneming van een schuldvordering in het bevoorrecht passief van een faillissement waarvan het bestaan en de hoegrootheid niet worden betwist, moet worden behandeld volgens de bijzondere bepalingen van het faillissementsrecht;

Overwegende dat het arrest derhalve niet wettig kon beslissen dat de termijn van hoger beroep niet de termijn was, bepaald bij artikel 465 van de Faillissementswet maar de termijn, bepaald bij artikel 1051 van het Gerechtelijk Wetboek;

Dat het middel gegrond is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 30 MAART 1987

Eerste voorzitter: de h. Châtel

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaat: mr. Bützler

Arbeidsovereenkomst — Werklieden — Handenarbeid — Begrip.

Uit de feitelijk door de werknemster verrichte taken leidt de feitenrechter ten deze naar recht af dat de belanghebbende hoofdzakelijk handenarbeid verrichtte en dus aan een arbeidsovereenkomst voor werklieden was gebonden.

G. t/ N.V. M.

Gelet op het bestreden arrest, op 11 juni 1986 door het Arbeidshof te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 3, 66, 67 en 81 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, gewijzigd door het koninklijk besluit van 14 december 1984 en de wet van 22 januari 1985,

doordat het arrest de vorderingen van eiseres tot het betalen van 1.801 frank vakantiegeld bij uitdiensttreding en tot het betalen van een opzeggingsvergoeding van 25.728 frank ongegrond verklaart en haar veroordeelt tot terugbetaling aan verweerder van de som van 9.000 frank voorschot voor de maand maart 1984, op de volgende gronden: «Bedoelde vordering is gebaseerd op de bewering dat eiseres in werkelijkheid de hoedanigheid had van bediende en niet die van arbeidster. De hoedanigheid van een tewerkstelling als bediende of als arbeider volgt niet uit de benaming gegeven aan de tewerkstelling door de partijen of door één der partijen, doch wordt wettelijk bepaald door het feit dat de werknemer in concreto in hoofdzaak handenarbeid dan wel hoofdarbeid verricht. De beoordeling van deze feitelijke arbeidsomstandigheid behoort soeverein aan de rechter. In casu zijn beide partijen het eens nopens de uitgevoerde materiële arbeidstaken welke door de eerste rechter omstandig en nauwkeurig werden omschreven als volgt: aanhoren van de bestelling van de klant; afwegen van de opgegeven hoeveelheid van de gewenste vleessoort; aflezen van de prijs per kilogram, duidelijk vermeld op elke vleessoort; intikken van deze prijs per kilogram op het klavier van de balans; vasthechten van het prijsticket, dat uit de balans te voorschijn komt, op de zak; overhandigen van de zak aan de klant. In casu is de betrokken winkel van verweerder een soort vleesdiscount met één centrale kassa, die niet bediend wordt door de bestellers. De taak van deze laatste is dus beperkt tot de hierboven genoemde handelingen welke geen verantwoordelijkheid en evenmin, in tegenstelling met de bewering van eiseres, een nauwkeurige warenkennis vereist, nu de klant aanduidt wat hij wenst te kopen en de vleessoorten gerangschikt zijn onder een opschrift, dragend de benaming en de eenheidsprijs. Het is eveneens de balans welke de prijs berekent, terwijl de bedienaar enkel de geafficheerde eenheidsprijs dient in te tikken. In casu is men aldus ver verwijderd van de traditionele verkoper of verkoopster, die met raad en kennis de klant moet voorlichten, hem beïnvloeden tot het aankopen van deze waar boven een andere, kortom, waarbij niet alleen blijk moet worden gegeven van warenkennis, doch eveneens of nog veel meer van psychologisch doorzicht om de potentiële koper te overhalen over te gaan tot de koop. In casu niets daarvan, evenmin als van het bedienen van een kassa of van beheren van geld, met de eruit voortspuitende verantwoordelijkheid; in casu wordt zelfs beweerd door eiseres dat zij gehouden was tot het uitwassen van de toonbank. Op het getuigenaanbod van eiseres kan derhalve niet

ingegaan worden, nu het 'bestellen' van de cliënteel, d.w.z. het afwegen van de goederen, het inpakken en het intikken van de eenheidsprijs niet betwist wordt en het 'te woord staan' van de cliënteel zich beperkte tot het aanhoren van de cliënteel. Uit de vaststelling van de hierboven opgesomde taken moet dan ook worden besloten dat eiseres in hoofdzaak handenarbeid verrichtte en derhalve onder de banden van de arbeidsovereenkomst voor werklieden onder het gezag van de werkgever, op proef arbeide»,
terwijl (...)

Overwegende dat het arrest, op grond van de door eiseres feitelijk verrichte taken, welke het precies omschrijft, de beslissing dat eiseres hoofdzakelijk handenarbeid verrichtte en derhalve door een arbeidsovereenkomst voor werklieden gebonden was, wettelijk verantwoordt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 24 APRIL 1987

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

1. Verkeersbelasting — Inschrijving in het repertorium — Vermoeden van gebruik van het voertuig — 2. Wegverkeer — Inschrijving in het repertorium — Schraping.

1. Krachtens art. 36ter, § 1, Wetboek van de met de Inkomstenbelastingen gelijkgestelde Belastingen worden de in art. 36bis bedoelde voertuigen geacht op de openbare weg in gebruik te zijn genomen, zolang ze ingeschreven zijn in het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer of ingeschreven moeten zijn. De wet vestigt aldus een onweerlegbaar vermoeden van gebruik op de openbare weg.

2. Uit geen enkele wets- of reglementsbeplating volgt dat de schrapping van een voertuig uit het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer alleen maar kan worden verkregen door de teruggave van de nummerplaat of van het inschrijvingsbewijs.

Belgische Staat t/ Faillissement Van der S.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 oktober 1985 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 3, 4 en 36ter van het Wetboek van de met de Inkomstenbelastingen gelijkgestelde Belastingen en 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat het arrest beslist dat, hoewel vaststaat dat een autovoertuig Peugeot 404 eind december 1982 nog steeds ingeschreven was in het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer op naam van W. Van der S., met als inschrijvingsnummer BGK850, de verkeersbelasting met betrekking tot voormeld autovoertuig voor het aanslagjaar 1982 ten onrechte ten laste van het faillissement was gelegd, nu uit de feiten blijkt dat moet worden aangenomen dat verweerder in zijn hoedanigheid van curator van het faillisse-

ment wegens overmacht, bestaande vanaf 29 oktober 1981, zijnde de datum van de faillietverklaring, de teruggave niet heeft kunnen doen van de nummerplaat BGK850, noch van het inschrijvingsbewijs,

(...)

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de verkeersbelastingsschuld betreffende de voertuigen bedoeld in artikel 36bis van het Wetboek van de met de Inkomstenbelastingen gelijkgestelde Belastingen ontstaat door het gebruik van het voertuig op de openbare weg;

Overwegende dat, krachtens artikel 36ter, § 1, van het wetboek, de in artikel 36bis bedoelde voertuigen geacht worden op de openbare weg in gebruik te zijn genomen, zolang zij ingeschreven zijn in het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer of ingeschreven moeten zijn; dat de wet aldus een onweerlegbaar vermoeden van gebruik op de openbare weg vestigt;

Overwegende dat het arrest aanneemt dat het voertuig Peugeot 404, nummerplaat BGK850, eind december 1982 nog steeds ingeschreven was, op naam van de gefailleerde W. Van der S., in het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer; dat het hof van beroep niettemin de verkeersbelasting betreffende dit voertuig voor het aanslagjaar 1982 niet verschuldigd verklaart, op grond: dat de curator de schrapping uit het repertorium niet kon vragen omdat hij het bedoelde voertuig niet heeft aangetroffen in de failliete boedel; dat hij wel kennis had van het bestaan van de nummerplaat BGK850 die bevestigd was op een voertuig Volvo, maar dat die auto in 1981 door de politie in beslag was genomen; dat de curator derhalve, wegens overmacht, noch de bewuste nummerplaat noch het inschrijvingsbewijs had kunnen teruggeven;

Overwegende dat uit geen wets- of reglementsbeplating volgt dat de schrapping van de inschrijving van een voertuig uit het repertorium van de Dienst van het Wegverkeer enkel kan worden verkregen door de teruggave van de nummerplaat of van het inschrijvingsbewijs;

Dat het onderdeel gegrond is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 12 MEI 1987

Voorzitter: de h. Screvens

Raadsheer-rapporteur: de h. Marchal

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

Wegverkeer — Bevoegdheid van de gerechtelijke politie.

De aanwijzing in art. 3 van het Wegverkeersreglement van «de personen bevoegd om toezicht uit te oefenen over het wegverkeer en de ter uitvoering daarvan genomen reglementen» doet geen afbreuk aan de algemene opsporingsbevoegdheid die door art. 8 Sv. aan de gerechtelijke politie wordt verleend. Deze bepaling wijst slechts personen aan aan wie meer in het bijzonder toezicht en vaststelling inzake de bijzondere verkeerswetten worden opgedragen met de

daaraan verbonden bijzondere bewijswaarde van de processen-verbaal van vaststelling van waargenomen feiten.

Procureur des Konings te Brussel t/ Van G.

Gelet op het bestreden vonnis, op 15 januari 1986 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Brussel;

(...)

Overwegende dat de appelrechters hun beslissing laten steunen op de ontstentenis van geldige bewijsmiddelen, gevolg van een onrechtmatig of onwettig optreden van de gerechtelijke inspecteurs bij het opsporingsonderzoek omtrent de aan verweerder ten laste gelegde misdrijven;

Overwegende dat de appelrechters tot die wederrechtelijkheid beslissen op grond dat «de optredende inspecteurs van gerechtelijke politie (...) de bevoegdheid niet hadden om de beweerde door (verweerder) begane overtredingen van de verkeerswetgeving vast te stellen en nog minder om (verweerder) aan te houden, van zijn vrijheid te beroven en hem over te dragen aan de politie van de stad Brussel»;

Overwegende dat de aanwijzing in artikel 3 van het Wegverkeersreglement van «de personen bevoegd om toezicht uit te oefenen op de naleving van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer en de ter uitvoering daarvan genomen reglementen» geen afbreuk doet aan de algemene opsporingsbevoegdheid die door artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering aan de gerechtelijke politie wordt verleend, maar personen aanwijst aan wie meer in het bijzonder toezicht en vaststelling inzake de bijzondere verkeerswetten worden opgedragen met de daaraan verbonden bijzondere bewijswaarde van de processen-verbaal van vaststelling van waargenomen feiten;

Overwegende dat algemene opsporingsbevoegdheid elke opsporing zonder dwanguitoefening toelaat; dat, hoewel algemene opsporingsbevoegdheid geen dwangmaatregelen toelaat, dit evenwel niet geldt voor de aanhouding of vating ter voorgeleiding, die een strafrechtelijk dwangmiddel is maar die niet tot de rechtstreekse bewijsopsporing behoort;

Overwegende dat alle officieren of agenten van gerechtelijke politie — voor zover ze ter zake opsporingsbevoegdheid hebben, wat ten deze het geval is voor de gerechtelijke inspecteurs bij de parketten met algemene opsporingsbevoegdheid — een verdachte kunnen arresteren ter voorgeleiding bij een bevoegde overheid;

Overwegende dat de appelrechters dientengevolge door hun redengeving hun beslissing niet naar recht verantwoorden;

(...)

NOOT—Bovenstaand vonnis vernietigt Corr. Brussel, 15 januari 1986, *R.W.*, 1986-87, 132, met noot van L. Huybrechts.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 17 JUNI 1987

Voorzitter-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bützler en Simont

Voorrecht — Bestaan — Toepasselijke wet — Nieuw voorrecht — Overgangsrecht.

Het bestaan van een voorrecht wordt beheerst door de wet die van kracht is op het tijdstip van het feit of van de handeling die het voorrecht doet ontstaan.

Tenzij de wet anders bepaalt, wordt de wet die een nieuw voorrecht invoert of een bestaand voorrecht uitbreidt, niet toegepast wanneer vóór de dag van inwerkingtreding tussen alle schuldeisers een samenloop is ontstaan die hun respectieve rechten onherroepelijk vastlegt.

B.V.B.A. S. t/ Sluitingsfonds

Gelet op het bestreden arrest, op 26 september 1985 door het Hof van Beroep te Gent gewezen, als verbeterd bij arrest van 20 januari 1986;

(...)

Overwegende dat het arrest althans impliciet vaststelt dat de schuldvordering waarop verweerder aanspraak maakt, indien niet bevoorrecht, in samenloop komt met andere niet bevoorrechte schuldvorderingen en dat verweerders schuldvordering is ontstaan en de samenloop is tot stand gekomen vóór 1 januari 1985;

Overwegende dat het bestaan van een voorrecht wordt beheerst door de wet die van kracht is op het tijdstip van het feit of van de handeling die het voorrecht doet ontstaan en dat, tenzij de wet anders bepaalt, de wet die een nieuw voorrecht invoert of een bestaand voorrecht uitbreidt, niet wordt toegepast wanneer vóór de dag van inwerkingtreding tussen alle schuldeisers een samenloop is ontstaan die hun respectieve rechten onherroepelijk vastlegt;

Overwegende dat artikel 96 van de Herstelwet van 22 januari 1985 met name een nieuw voorrecht invoert in zoverre het het 4° *quinquies* van artikel 19 van de Hypotheekwet vervangt door de vermelding: «de schuldvorderingen van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers (...) gegrond op artikel 18 van de wet van 28 juni 1966 betreffende schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting van ondernemingen»;

Dat artikel 96 noch enige andere bepaling van de genoemde herstelwet afwijkt van het aangehaalde beginsel dat de nieuwe wet niet terugwerkt tot het tijdstip van de samenloop; dat hieraan niets afdoet dat artikel 96 van de herstelwet de openbare orde raakt;

Dat het middel gegrond is;

(...)

NOOT—Bovenstaand arrest vernietigt Hof Gent, 26 september 1987, *R.W.*, 1986-87, 668, met noot van R. Crivits. Maar zie Hof Gent, 26 maart 1986, *ib.*, 1832, dat de in het cassatiearrest uiteengezette principes toepast.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e KAMER — 25 MAART 1987

Voorzitter : de h. Bellemans

Raadsheren : de hh. Delvoie en Schöller

Advocaten : mrs. De Raeymaeker en Bisschop loco Vandebroek

Wegverkeer — Richtingsverandering — Bij onoverzichtelijke bocht.

De door art. 19.3, 3°, Wegverkeersreglement opgelegde verplichting voorrang te verlenen aan het tegenliggend verkeer impliceert in een situatie waarin op het tegenliggend verkeer geen voldoende zicht genomen kan worden, te dezen een onoverzichtelijke bocht, dat de bestuurder die naar links afslaat om de rijbaan te verlaten, niet alleen voorrang verschuldigd is aan het zichtbare maar ook aan het voorzienbare tegenliggend verkeer; art. 19.3, 3°, houdt dan de verplichting in de nodige maatregelen te nemen om het niet zichtbare maar toch voorzienbare tegenliggend verkeer voorrang te verlenen.

Van den E. en N.V. A. t/ N.V. M.

Overwegende dat de oorspronkelijke hoofd- en tegenvordering en de oorspronkelijke vordering in vrijwillige tussenkomst de vergoeding beogen van de schadelijke gevolgen van een verkeersongeval dat zich op 3 april 1981 voordeed te Betekom op de Werchtersesteenweg;

Overwegende dat appellanten de eerste rechter ten grieven duiden dat hij de verantwoordelijkheid voor het ongeval ten laste van de aangestelde van Van den E. heeft gelegd;

Overwegende dat uit het dossier van strafrechtelijk onderzoek blijkt dat B., aangestelde van Van den E., een vrachtwagen met aanhangwagen bestuurde en gekomen ter hoogte van het bedrijf van zijn werkgever links afsliep naar de particuliere inrit van het bedrijf;

Overwegende dat niet betwist wordt dat B. ten gevolge van de onmiddellijk verder gelegen bocht naar rechts geen verkeer zag naderen uit de tegenovergestelde richting op het ogenblik dat hij zijn rijbeweging naar links aanvatte;

Overwegende dat de autobus bestuurd door de aangestelde van N.V. M. evenwel uit de bocht kwam gereden, dat de bestuurder ervan de voor hem links afslaande vrachtwagen met aanhangwagen merkte, en al remmend naar rechts trok, waar hij op de gelijkgrondse kasseistrook naast de rijbaan de linkerachterkant van de aanhangwagen raakte;

Overwegende dat B. strafrechtelijk vervolgd werd wegens overtreding van artikel 19.3, 3°, subsidiair 12.4 van het Wegverkeersreglement doch bij in kracht van gewijze getreden beslissing van de Politie rechtbank te Leuven van 17 oktober 1981 vrijgesproken werd;

Overwegende dat de eerste rechter uit die beslissing op strafrechtelijk gebied terecht afleidt dat aldus vaststaat dat de aangestelde van N.V. M. geen strafbaar feit pleegde;

Overwegende dat deze vaststelling op zichzelf weliswaar de mogelijkheid van een quasi-delicte foute. in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek niet uitsluit zoals appellant terecht voorhoudt;

dat in casu evenwel de door appellant aangehaalde on-

voorzichtigheid van de vrachtwagenbestuurder, die erin zou bestaan hebben dat de links afslaande rijbeweging met een omvangrijk geleed voertuig juist voor een onoverzichtelijke bocht uitgevoerd werd zonder bijzondere voorzorgsmaatregelen of begeleiding, precies een overtreding zou uitmaken van artikel 19.3, 3°, van het Wegverkeersreglement;

dat de door die bepaling opgelegde verplichting voorrang te verlenen aan het tegenliggend verkeer immers in een situatie als die in casu, waarin op dit tegenliggend verkeer geen voldoende zicht genomen kan worden, impliceert dat men niet alleen voorrang verschuldigd is aan het zichtbare doch ook aan het voorzienbare tegenliggend verkeer, met dien verstande dat artikel 19.3, 3°, in voorkomend geval, zoals in casu, de verplichting inhoudt de nodige maatregelen te nemen om het niet zichtbare maar toch voorzienbare tegenliggend verkeer voorrang te verlenen;

dat de strafrechtelijke vrijspraak dan ook deze fout eveneens dekt;

dat in casu dan ook ten laste van de vrachtwagenbestuurder geen enkele andere onvoorzichtigheid, welke niet als strafbaar feit zou kwalificeren, bewezen voorkomt;

Overwegende dat de oorspronkelijke tegeneis en eis in vrijwillige tussenkomst tegen geïntimeerde de werkgever van B. dan ook ongegrond is;

Overwegende dat, wat de oorspronkelijke hoofdeis betreft, geïntimeerde, oorspronkelijke eiseres, de bewijslast draagt van de fout van de buschauffeur;

Overwegende dat geïntimeerde tegen de buschauffeur onachtzaamheid en onaangepaste snelheid aanvoert, zonder deze fouten evenwel in concreto te bewijzen;

dat die fouten immers niet voortvloeien uit het enkele loutere feit van het ongeval zelf;

dat anderzijds noch uit het geringe remspoor noch uit de schade zelf een overdreven snelheid kan afgeleid worden;

Overwegende dat, gelet op de plaatsgesteldheid het niet bewezen voorkomt dat de verrassing van de buschauffeur en het feit dat hij de aanrijding niet heeft kunnen vermijden, het noodzakelijk gevolg is van enig foutief rijgedrag van zijn kant;

Overwegende dat de oorspronkelijke hoofdvordering dan ook evenmin gegrond voorkomt;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER — 18 JUNI 1987

Voorzitter : de h. Raymaekers

Raadsheren : de hh. Vandeplass (rapporteur) en Van de Velde

Advocaat-generaal : de h. De Swaef

Advocaten : mrs. Peeters loco Van der Straten en Gysels

1. Strafvordering — Verzet — Betekening — 2. Douane en accijnzen — Hoger beroep.

1. Wanneer de beklaagde woonplaats heeft gekozen bij zijn raadsman in België, dient de betekening van de verstekbeslissing aan de gekozen woonplaats te geschieden en niet aan het adres van de beklaagde in het buitenland.

Een ongeldige betekening doet de termijn van verzet niet lopen.

2. *Het openbaar ministerie is niet gerechtigd hoger beroep in te stellen tegen een vonnis dat er zich toe beperkt de verbeurdverklaring uit te spreken, daar de strafvervolgning uitsluitend toevertrouwd is aan de vervolgende partij, de minister van Financiën.*

Belgische Staat t/ L.

Gelet op de hogere beroepen ingesteld op 16 mei 1984 door de beklagde, 17 mei 1984 door het openbaar ministerie, tegen het vonnis op verzet gewezen op tegenspraak door één rechter op 7 mei 1984 door de 6e kamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout, dewelke, rechtdoende in correctionele zaken, het verzet aanvaardt, het feit bewezen verklaart, de verbeurdverklaring beveelt van het voertuig Mazda BX7, chassisnr. SA 22C00650179, bouwjaar 1981, nummerplaat GP4 L JH, of de betaling van de som van 298.900 fr., zijnde de tegenwaarde ervan;

(...)

Gelet op het arrest uitgesproken bij verstek door deze kamer op 12 december 1986, hetwelk als volgt heeft beslist: ontvangt de hogere beroepen en bevestigt het vonnis en veroordeelt beklagde tot de kosten van hoger beroep, deze voorgeschoten door de openbare partij begroot op 539 frank;

Gelet op de betekening van voormeld arrest op 31 maart 1987 bij aangetekende zending;

Gelet op de akte van verzet door beklagde betekend op 4 mei 1987 aan de heer procureur-generaal en aan het Ministerie van Financiën.

(...)

Overwegende dat het verstekarrest gewezen op 12 december 1986 bij aangetekend schrijven overeenkomstig artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek aan de beklagde werd betekend aan zijn adres in Nederland;

Overwegende dat de beklagde woonplaats had gekozen bij zijn raadsman, te Antwerpen; dat de betekening derhalve aan de gekozen woonplaats diende te geschieden en niet aan het adres van beklagde in Nederland;

Overwegende dat een ongeldige betekening de termijn van verzet niet doet lopen, zodat het verzet van de beklagde gedaan op 4 mei 1987 als ontvankelijk dient te worden beschouwd;

Overwegende dat de feiten ten laste van beklagde werden gepleegd op 18 juni 1981 en dat de laatste daad van stuiting het vonnis is van de correctionele rechtbank te Antwerpen van 7 mei 1984;

Overwegende dat het openbaar ministerie weliswaar hoger beroep had ingesteld op 17 mei 1984, maar dat in deze strafvervolgning het openbaar ministerie niet gerechtigd is hoger beroep in te stellen, de strafvervolgning uitsluitend toevertrouwd zijnde aan de vervolgende partij, de minister van Financiën;

Overwegende dat de strafvordering vervallen is door verjaring, meer dan drie jaar verlopen zijnde sedert de laatste daad van stuiting en geen reden voorhanden zijnde tot schorsing van de verjaring;

(...)

NOOT—Over douanemisdrijven

1. Een van de thans uitzonderlijke gevallen waarin de uitoefening van de strafvordering niet of niet volledig toebehoort aan het openbaar ministerie, betreft de misdrijven inzake douane en accijnzen (Declercq, R., *Strafvordering*, I, 29; D'Haenens, J., *Beginnelsen van Belgisch Strafprocesrecht*, 94).

Wat betreft de misdrijven omschreven in de Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen (gecoördineerd door het K.B. van 18 juli 1977, *B.S.*, 21 september 1977), behoort het initiatief inzake vervolging uitsluitend toe aan de minister van Financiën, *de facto* vertegenwoordigd door de directeur der Douane en Accijnzen.

De principes betreffende de uitoefening van de strafvordering zijn omschreven in de artikelen 281-283 van de voornoemde Algemene Wet. Douanemisdrijven waarop slechts vermogensstraffen (zoals geldboete en verbeurdverklaring) gesteld zijn, worden alleen door het bestuur vervolgd. Indien echter tevens gevangenisstraffen op de inbreuken voorgeschreven zijn, dan is het bestuur alleen maar bevoegd om de vermogensstraffen te vorderen en zal het openbaar ministerie de toepassing van een vrijheidsberovende straf vorderen. Opgemerkt zij echter dat ook in het laatste geval de vordering van het openbaar ministerie ondergeschikt blijft aan die van het bestuur, of anders uitgedrukt: het bestuur dient de zaak bij de bevoegde rechtbank aanhangig te maken en een vordering in te stellen, vooreer het openbaar ministerie in de mogelijkheid gesteld wordt op zijn beurt een gevangenisstraf te vorderen voor zover het deze gelet op de feiten noodzakelijk acht.

2. In het arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 18 juni 1987 werd de beklagde vervolgd wegens het niet-aangeven van een voertuig bij de invoer daarvan over de Belgisch-Nederlandse grens. Dit feit kan gekwalificeerd worden als een inbreuk op het BTW-Wetboek. Het binnenkomen over de Belgisch-Luxemburgse of over de Belgisch-Nederlandse grens is immers een invoer die de verschuldigheid en de aangifteplicht van BTW met zich brengt, ook voor normaal niet aan de BTW onderworpen personen (Administratie der Douane en Accijnzen, *Handboek over Douane*, 13). Sluikinvoer is met andere woorden strafbaar zelfs indien de beklagde geen handelaar is (cf. Gent, 30 januari 1985, *F.J.F.*, 1986, 208).

3. Artikel 74 van het BTW-Wetboek bepaalt nu evenwel: «De strafvordering wordt uitgeoefend door het openbaar ministerie.» Op het eerste gezicht zou men dus kunnen stellen dat het bestuur der Douane en Accijnzen in casu niet bevoegd was om de openbare vordering uit te oefenen, doch enkel en uitsluitend het openbaar ministerie. Zoals reeds aangestipt bestond het ten laste gelegde feit evenwel in de niet-aangifte van de invoer van een wagen. De afdeling «douane» van het bestuur der Douane en Accijnzen is onder meer belast met de inning van de bij invoer toepasselijke belasting over de toegevoegde waarde (*Handboek over Douane*, gecit., 10). Om die reden was in het besproken arrest dan ook de wetgeving inzake douane van toepassing, hoewel het misdrijf omschreven staat in het BTW-Wetboek, zodat het hof van beroep terecht de bevoegdheid tot vervolging van het bestuur aanvaard heeft.

4. Artikel 73 van het BTW-Wetboek bepaalt dat, onverminderd de fiscale geldboeten, hij die met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, de bepalingen van het vermelde wetboek overtreedt, gestraft wordt met gevangene-

nisstraf. Inzake (sluik)invoer wordt evenwel geen rekening gehouden met de bedoeling van de overtreder. Het bedrieglijk opzet is met andere woorden niet eens vereist om strafbaar te zijn wegens overtreding van de BTW-bepalingen inzake invoer (Cass., 12 mei 1982, *Arr. Cass.*, 1981-82, 1131, *F.J.F.*, 1983, 147, *R.D.P.*, 1982, 798).

5. Een eerste belangrijk element dat door het hof van beroep in het besproken arrest wordt aangebracht betreft het probleem van het hoger beroep.

Aangezien, zoals reeds werd uiteengezet, alleen het bestuur bevoegd is om de toepassing van vermogensstraffen te vorderen, is het duidelijk dat het geen hoger beroep zou kunnen aantekenen tegen die beschikkingen van het vonnis die een gevangenisstraf betreffen (Cass., 24 februari 1958, *Pas.*, 1958, I, 687; Dierick, W. en Huybrechts, L., *Fiscaal strafrecht en strafprocesrecht in belastingzaken*, VIII-4.4/2).

Omgekeerd is het evenzeer onbetwifelbaar dat een eventueel hoger beroep van het openbaar ministerie beperkt dient te worden tot dat gedeelte van de beslissing in eerste aanleg dat de hoofdgevangenisstraf betreft (Declercq, R., *o.c.*, 30) (tenzij een onwettelijke straf zou zijn opgelegd, in welk geval het openbaar ministerie vanzelfsprekend het recht en de plicht heeft hoger beroep aan te tekenen; cf. Antwerpen, 22 mei 1981, *R.W.*, 1981-82, 2900, noot Vandeplass, A.). Het hoger beroep is met andere woorden beperkt tot het eigen voorwerp van de vorderingen die respectievelijk aan het bestuur en aan het openbaar ministerie toebehoren (steeds in acht genomen natuurlijk dat het initiatiefrecht tot vervolging tot de prerogatieven van het bestuur behoort (Janssens de Bisthoven, R., «Overwegingen omtrent de bestraffing van de sluikerij ter zake van douane», *R.W.*, 1959-60, 54). De vraag kan gesteld worden of een hoger beroep vanwege het openbaar ministerie onontvankelijk zou moeten worden verklaard indien en omdat de administratie zelf geen hoger beroep heeft aangetekend. Het Hof van Cassatie besliste in een arrest van 16 december 1940 (*Pas.*, 1940, I, 319) dat het hoger beroep van het openbaar ministerie niet onontvankelijk is wat betreft de hoofdgevangenisstraf of het quantum ervan (cf. Janssens de Bisthoven, R., *o.c.*, 55; in geval van volledige vrijspraak in eerste aanleg is de te volgen oplossing anders: *ibid.*, 56).

6. Het Hof te Antwerpen stelt vast dat het openbaar ministerie niet gerechtigd was hoger beroep in te stellen, nu de strafvervolging uitsluitend toevertrouwd was aan de minister van Financiën. Deze formulering is enigszins ongenueanceerd en dient geïnterpreteerd te worden met inachtneming van de hierboven geschetste principes. Met name dient het onderscheid tussen vermogensstraffen en gevangenisstraffen gemaakt te worden en dient men te kijken naar wat er in eerste aanleg gevorderd en beslist werd.

7. In casu werd er door de correctionele rechtbank geen gevangenisstraf uitgesproken. Het is niet expliciet uit het arrest op te maken of een dergelijke straf al dan niet gevorderd werd door het openbaar ministerie.

Indien zulks niet het geval was, wat gezien de aard van de zaak wel waarschijnlijk lijkt, dan kan men inderdaad stellen dat het openbaar ministerie niet de bevoegdheid had om hoger beroep aan te tekenen tegen het vonnis dat enkel het feit bewezen verklaarde en het voertuig, of de tegenwaarde ervan, verbeurdverklaarde. Het lijkt er overigens wel op dat het door het openbaar ministerie in deze zaak

aangetekende hoger beroep slechts een loutere toepassing was van de algemeen gangbare praktijk om hoger beroep aan te tekenen wanneer de beklaagde dit gedaan heeft (beroep van de beklaagde op 16 mei 1984, door het openbaar ministerie op 17 mei).

In het andere geval echter, indien het openbaar ministerie de toepassing van een gevangenisstraf gevorderd had en deze door de rechtbank niet uitgesproken was, zou er wel degelijk een hoger beroep mogelijk geweest zijn, zelfs zonder dat het bestuur zulks deed. Zoals gezegd kan uit de tekst zelf van het arrest niet expliciet opgemaakt worden welk geval zich voordeed.

8. Een tweede element opgeworpen door het hof, betreft de verjaring van de publieke vordering.

Inzake de verjaring van de strafvordering betreffende de douanemisdrijven zijn de beginselen van het gemene strafrecht van toepassing (art. 247, Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen; Dierick, W. en Huybrechts, L., *o.c.*, VIII-4.2/1; *R.P.D.B.*, Tw. «Douanes et accises», mrs. 627 en 630; Cass., 26 januari 1925, *Pas.*, 1925, I, 117). Voor zover het een wanbedrijf betreft, verjaart de strafvordering normalerwijze na drie jaar te rekenen vanaf de feiten (Brussel, 12 april 1973, *Pas.*, 1973, II, 136). Daar de gemeenrechtelijke principes van toepassing zijn op de douanemisdrijven, kan de verjaring volgens de gewone regelen van de strafvordering gestuit of geschorst worden. In casu gold als laatste daad van stuiting van de verjaringstermijn het correctioneel vonnis op verzet gewezen op 7 mei 1984. Het hoger beroep van het openbaar ministerie op 17 mei 1984 kon niet als stuitingsdaad beschouwd worden, nu het openbaar ministerie volgens de beoordeling van het hof niet bevoegd was om hoger beroep aan te tekenen. Op het ogenblik van de uitspraak van het hof op 18 juni 1987 was de verjaringstermijn van drie jaar derhalve reeds duidelijk overschreden.

9. Ten slotte dient nog iets gezegd te worden over het lot van de verbeurdverklaarde goederen. Door het vonnis van de correctionele rechtbank was de verbeurdverklaring van de ingevoerde goederen uitgesproken (overeenkomstig art. 221 Algemene Wet; Cass., 14 november 1983, *F.J.F.*, 1985, 185). Wanneer echter inzake frauduleuze invoer van goederen de strafvordering verjaard is, kan de verbeurdverklaring van de goederen of de veroordeling tot betaling van de tegenwaarde ervan, niet meer worden uitgesproken. De verbeurdverklaring heeft immers, althans volgens de algemeen gangbare opvatting, een gemengd karakter van straf en vergoeding voor de schade aan de Schatkist berokkend door de invoer zelf (Luik, 20 december 1983, *Pas.*, 1984, II, 82; Van Camp, R., «Hoe bijzonder is het bijzonder strafrecht inzake douane en accijnzen», *R.W.*, 1985-86, 835 e.v.; over de betwistingen en nuances inzake het zogenaamde dubbel of gemengd karakter van de fiscale boeten raadplege men Janssens de Bisthoven, R., *o.c.*, 50 e.v.). Dit laatste principe mag echter niet worden verward met de betaling van de rechten die ontdoken werden. Wanneer de gepleegde misdrijven aanleiding geven tot betaling van rechten, moet de bevoegde rechter kennis nemen van de ingestelde burgerrechtelijke vordering tot betaling van deze rechten en erover oordelen, zelfs in geval van verjaring van de strafvordering (cf. o.a. Luik, 20 december 1983, *gecit.*).

ARBEIDSHOF TE GENT

2e KAMER — 20 NOVEMBER 1986

Voorzitter : de h. De Sutter

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Brouw en Pieters

Advocaten : mrs. Van Hoorebeke, loco Blomme, en Van Damme

Arbeidsongeval — Bewijs — Plotselinge gebeurtenis — Hartaanval — Zenuwslappende arbeid.

Stress waaraan de werknemer als leidend kaderlid voortdurend was blootgesteld, of het feit dat hij tijdens de uitoefening van zijn normale arbeidstaak getroffen wordt door een hartaanval, tonen op zichzelf het bestaan van een plotselinge gebeurtenis niet aan. De getroffen of zijn rechthebbenden moeten bijzondere inspanningen of bijzondere omstandigheden aantonen die het hartinfarct hebben kunnen veroorzaken.

De S. e.a. t/ N.V. U.

In feite

Op 2 augustus 1983 rond 13 uur 15, toen de heer De T., hoofd personeelsadministratie, van huis kwam, waar hij het middagmaal had genomen, en de hall van het gebouw van zijn arbeidsplaats betrad, werd hij onwel en overleed.

In rechte

Inzake arbeidsongevallen dienen de getroffene of zijn erfgerechtigden het bewijs te leveren van : 1° een plotselinge gebeurtenis, 2° een letsel (art. 9 Arbeidsongevallenwet), 3° tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst of op de weg van of naar het werk.

Wanneer benevens het bestaan van een letsel een plotselinge gebeurtenis wordt aangewezen, wordt het letsel, behoudens tegenbewijs, vermoed door een «ongeval» te zijn veroorzaakt.

In casu wordt niet betwist dat wijlen de echtgenoot en vader van de eiseressen overleed tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst.

Het letsel, de schending van de fysieke integriteit, namelijk de hartstilstand met de dood als gevolg, blijkt ook uit de overgelegde stukken.

Opdat er sprake kan zijn van een «ongeval» dient echter ook het bewijs te worden geleverd van de plotselinge gebeurtenis ; dit bewijs kan worden geleverd door alle middelen rechtens, vermoedens inbegrepen.

De eiseressen voeren aan dat als «plotselinge» gebeurtenis moet worden aangenomen : de stresstoestanden waaraan de getroffene voorafgaand aan zijn overlijden was blootgesteld, en meer bepaald : 1° het feit dat getroffene vervroegd uit vakantie werd teruggeroepen ; 2° het plotselinge afhaken van een kandidaat-opvolger van zijn naaste medewerker.

In een latere conclusie wordt daaraan toegevoegd dat het feit dat in de loop van de namiddag, na het overlijden, er juist een vergadering gehouden zou worden waarop de kwestie van de opvolging van zijn naaste medewerker zou worden besproken, nog een bijkomend element uitmaakt.

Terecht voert verweerster in hoger beroep aan dat «stresstoestanden waaraan een werknemer reeds geruime

tijd voortdurend blootgesteld was, eigen aan de functie van een leidend kaderlid, als zodanig niet als een «plotselinge» gebeurtenis kunnen worden aangemerkt, al dragen die toestanden ongetwijfeld bij tot een geleidelijk verloopende verslechtering van de gezondheidstoestand, wat betreft hart- en bloedvaten (Cass., 16 febr. 1981, *T.S.R.*, 1981, 208 ; *Arbh. Gent*, 18 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 801).

Ook het feit dat een werknemer, zoals in casu de getroffene, «tijdens de uitoefening van zijn normale dagtaak» een hartaanval krijgt, volstaat niet om te besluiten tot het bestaan van een plotselinge gebeurtenis.

Bij de uitoefening van die dagtaak moeten, zoals de eerste rechter onderstreepte, bijzondere inspanningen of een speciaal element «aanwijsbaar» zijn, die het hartinfarct hebben kunnen veroorzaken (Cass., 11 januari 1982, *R.W.*, 1981-82, 1872 ; *Arbh. Gent*, 4 november 1982, *A.R.* 132/82).

De «gebeurtenis» moet ten minste voor een deel vreemd zijn aan het organisme van de getroffene en een plotselinge karakter — het tegengestelde van een langzame evolutie — vertonen (*Arbh. Gent*, 15 november 1979, *J.T.T.*, 1980, 178).

Het vervroegd terugroepen uit vakantie, aangevoerd door de eiseressen, kan dan ook niet als een plotselinge gebeurtenis dat het overlijden veroorzaakt zou kunnen hebben, worden aangemerkt, als blijkt dat zulks geschiedde op 11 juli en het overlijden zich voordeed op 2 augustus.

Ook het feit dat een kandidaat-opvolger van een naaste medewerker van de getroffene zijn kandidatuur zou hebben ingetrokken, kan evenmin als een plotselinge gebeurtenis worden aangemerkt, daar niet aangetoond wordt wanneer deze intrekking geschiedde en de vervanging van een medewerker slechts voorzien was tegen 30 november 1983, d.i. bijna vier maanden na het overlijden.

Dat in de loop van de namiddag van 2 augustus 1983, dus kort na het overlijden, een vergadering zou plaatshebben waarop deze opvolging zou worden besproken, kan, voor zover dit zou worden bewezen, om dezelfde reden evenmin als een plotselinge gebeurtenis worden aangenomen.

Er kan dan ook, om de redenen hierboven vermeld, niet ingegaan worden op het bewijsaanbod door getuigen.

In casu blijkt de getroffene integendeel, volgens de verklaring van zijn echtgenote zelf, volkomen normaal zijn middagmaal te hebben genomen en was aan hem geen enkele opwindning merkbaar. Evenmin blijkt dat hij zich heeft moeten haasten of bijzondere inspanningen heeft moeten doen om het werk (per wagen) te bereiken.

Er moet dan ook worden besloten dat de eiseressen in gebreke zijn gebleven in rechte het bewijs te leveren van een plotselinge gebeurtenis, in de zin van de wet, d.i., waarvan de oorzaak of een der oorzaken buiten het organisme van getroffene ligt, die zijn hartstilstand zou hebben kunnen veroorzaken.

NOOT—*Stress en arbeidsongeval*

Het juridische uitgangspunt van het Arbeidshof te Gent lijkt wat te beperkt. Nagegaan moet worden of de normale arbeid van de werknemer, ten deze een leidend kaderlid, van die aard is dat hij het letsel, in het concrete geval de hartaanval, kan veroorzaken. In casu werd blijkbaar niet

uitgesloten dat de taak van het kaderlid stress meebracht. Wanneer de normale arbeid bijzonder stressvol is, kan hij ernstige hartletsels veroorzaken. Extra zenuwslappende inspanningen kunnen lange tijd zonder merkbare aantasting van de gezondheid worden geleverd, maar vanaf een bepaald ogenblik is de tolerantiedrempel overschreden en kunnen zij een hartaanval veroorzaken. Wat is dan de plotselinge gebeurtenis die het letsel veroorzaakt? De plotselinge gebeurtenis is dan de bijzondere inspanning van het ogenblik die de overbelasting van het gestel teweeg brengt (zie concl. advocaat-generaal Lenaerts, bij Cass., 11 januari 1982, *R.W.*, 1981-82, 1873; Rauws, W., «Langdurige blootstelling aan risico's, letsel, plotselinge gebeurtenis en arbeidsongevallen», *Soc. Kron.*, 1987, 107).

Een ruime interpretatie van de plotselinge gebeurtenis is ook wenselijk om te voorkomen dat werknemers die langdurig worden blootgesteld aan een duidelijk beroepsrisico, en wier letsel niet als beroepsziekte kan worden vergoed, buiten het toepassingsveld van de sociale verzekering van het professionele risico vallen.

Anders dan het gepubliceerde arrest, valt in de recentste rechtspraak een tendens naar een verruimde uitlegging van het begrip «plotselinge gebeurtenis» waar te nemen (zie ook *Arbh. Brussel*, 21 mei 1984, *J.T.T.*, 1985, 206; zie echter *Arbh. Luik*, 22 november 1986, *De Verz.*, 1986, 551). Een werknemer heeft gedurende twintig maanden zenuwslappende arbeid verricht en is hierdoor oververmoeid geraakt. Op een morgen bezoekt hij een cliënt, wat kennelijk te veel is, want diezelfde middag wordt hij onwel. De feitenrechter oordeelde dat het om een arbeidsongeval ging. Het cassatieberoep is verworpen omdat het bestreden arrest het bezoek van de cliënt, een handeling die beslist tot de normale dagtaak van de getroffene behoorde, als een plotselinge gebeurtenis heeft aangemerkt (Cass., 16 december 1985, *T.S.R.*, 1986, 146, *R.W.*, 1986-87, 815 (kort bestek)). Een werknemer van een brouwerij laadt en lost vrachtwagens. Op een middag, na op korte tijd 166 bierbakken van 18 kg te hebben afgeladen en er 20 op de vrachtwagen te hebben geladen, sterft de man aan een hartinfarct. Ondanks het feit dat de werknemer in kwestie zijn normale arbeid verrichtte, is het infarct een arbeidsongeval, omdat het zware werk na het middageten de plotselinge gebeurtenis uitmaakte (*Arbh. Luik*, 7 januari 1985, *J.T.T.*, 1985, 407). De arbeidsongevallenverzekeraar tekent cassatieberoep aan, dat verworpen wordt in een belangrijk arrest van 20 oktober 1986. In het tweede onderdeel van het middel werd miskenning van het rechtsbegrip plotselinge gebeurtenis aangevoerd. Het Hof van Cassatie overweegt dat de gewone en normale uitvoering van de dagelijkse arbeid de plotselinge gebeurtenis bedoeld in art. 9 van de Arbeidsongevallenwet vormt, op voorwaarde dat in deze uitvoering een element kan worden aangetoond dat het letsel heeft kunnen veroorzaken (Cass., 20 oktober 1986, *J.T.T.*, 1986, 504).

W. Rauws

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

KORT GEDING — 18 JUNI 1987

Voorzitter: de h. Christiaens

Advocaten: mrs. Vandenbogaerde en Van Dorpe

Recht van verdediging — Verschijning van ambtenaren voor een beoordelingscommissie — Recht op bijstand door een advocaat.

De gemeenteraad die de voorwaarden van aanwerving en bevordering van de leden van het gemeentepersoneel en van het gemeentepolitiekorps bepaalt, dient daarbij het algemeen rechtsbeginsel betreffende het recht van verdediging na te leven.

Er bestaat een nauw verband tussen een tuchtprocedure en de door een gemeente ingevoerde procedure m.b.t. de twejaarlijkse beoordeling van het gemeentepersoneel. Het recht van verdediging dient in beide procedures op dezelfde wijze te worden geëerbiedigd. Dit recht wordt miskend door de bepaling van het gemeentereglement die aan het lid van het gemeentepolitiekorps de bijstand door een advocaat voor de beoordelingscommissie ontzegt.

Het bedoelde reglement miskent bovendien het gelijkheidsbeginsel en de vrijheid van vereniging, waar het wel toestaat dat de betrokken ambtenaren zich laten bijstaan door een lid van een erkende vakbond.

A. e.a. t/ Stad Kortrijk

Bij dagvaarding betekend op 5 mei 1987, vorderen eisers dat voor recht gezegd wordt: 1) dat zij zich voor de beoordelingscommissie mogen laten bijstaan door een advocaat; 2) dat de behandeling van het beroep voor de beoordelingscommissie opnieuw zal gebeuren, nu met bijstand van een persoonlijke raadsman, zijnde een advocaat ingeschreven op het tableau van de Orde van Advocaten van de balie van Kortrijk.

1. Het organiek administratief statuut van het stadspersoneel van de stad Kortrijk, laatst gewijzigd bij besluit van 9 januari 1987, bepaalt onder meer:

— elk personeelslid in vast verband tot en met niveau 2 wordt twejaarlijks beoordeeld. Het resultaat van deze periodieke beoordeling beslist of het personeelslid in de volgende twee jaar: 1) tot een bevorderingsexamen kan worden toegelaten; 2) voor een bevordering in aanmerking komt, inbegrepen de overgang tot niveau 1; 3) een mutatieverzoek kan indienen ... (art. 54);

— een afzonderlijke vragenlijst bestaat voor de leden van het politiekorps (art. 55);

— het personeelslid kan beroep aantekenen indien hij een vereiste minimumscore niet behaalt. De beoordelingscommissie neemt dan, na verhoor van de beoordelaar en de beoordeelde, de definitieve beslissing omtrent het behoud of de wijziging van de beoordeling. Tijdens het verhoor mag de beoordeelde zich laten bijstaan door een lid van de erkende vakbonden (art. 56);

— door het college van burgemeester en schepenen worden onder meer bepaald: het opstel, naar inhoud en vorm, van de beoordelingsformulieren; de aanwijzing van de beoordelaars; de modaliteiten voor het aantekenen van beroep; de samenstelling van de beoordelingscommissie; de modaliteiten van de bijstand (art. 58).

2. Uit de uiteenzetting van partijen blijkt wat volgt:

— Eisers maken deel uit van het politiekorps van de stad Kortrijk en zij hebben, aan de hand van de voorgeschreven formulieren, de vereiste minimumscore niet behaald zodat zij, in de loop van de volgende twee jaren, niet tot een

bevorderingsexamen toegelaten kunnen worden noch voor een bevordering in aanmerking komen noch een mutatieverzoek kunnen indienen.

— Zij hebben tegen die beoordeling hoger beroep aange tekend zodat zij voor de beoordelingscommissie moesten verschijnen.

— Zij wensten zich voor de beoordelingscommissie door een advocaat te laten bijstaan.

— De beoordelingscommissie heeft op 4 mei 1987 beslist dat de beoordeelde alleen beroep mocht doen op de bijstand van een afgevaardigde van een erkende vakbond en dat de bijstand door een advocaat niet toegelaten is.

Eisers voeren verder aan dat de beoordelingscommissie, door hun de bijstand van een advocaat te ontzeggen, onrechtmatig handelt en een feitelijkheid pleegt waaraan dringend een einde dient te worden gemaakt daar hierdoor een onmiddellijk gevaar dreigt voor hun verdere loopbaan, in acht genomen zijnde dat — in principe — geen beroep meer openstaat tegen de beslissing van de beoordelingscommissie.

3. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg doet, in de gevallen die hij spoedeisend acht, bij voorraad uitspraak in alle zaken, behalve die welke de wet aan de rechterlijke macht onttrekt (art. 584, eerste lid, Ger. W.).

Nu door eisers aangevoerd wordt dat de beoordelingscommissie onwettig heeft gehandeld door hun de bijstand van hun advocaat te weigeren en zij daarenboven beweren dat zij ernstige schade in hun loopbaan dreigen te lijden indien aan de bedoelde onwettigheid niet dringend een einde gemaakt wordt, is de voorzitter ter zake bevoegd om over het geschil bij voorraad uitspraak te doen.

4. In hun dagvaarding stellen eisers dat de beslissing waarbij het hun niet toegestaan wordt zich door een advocaat te laten bijstaan, een schending is van het recht van verdediging.

In hun conclusie menen eisers voor hun stelling steun te vinden in artikel 6 van het Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

a. De eerbiediging van het recht van verdediging berust op een algemeen rechtsbeginsel dat in geen enkele wettekst als zodanig in de vorm van een algemene regel voorkomt. De toepassing van dit algemeen rechtsbeginsel wordt echter door talrijke wetteksten gewaarborgd. In het administratief recht wordt deze stof slechts op beknopte wijze en gedeeltelijk geregeld voor bepaalde administratieve rechtsmachten (zie hierover de rede van proc.-gen. W. Ganshof van der Meersch, *Propos sur le texte de la loi et les principes généraux de droit*, Brussel, 1970, blz. 116).

6. Het artikel 6 van het Verdrag van Rome, waarnaar door eisers verwezen wordt, bevat weliswaar waardevolle richtlijnen voor de toepassing van het recht van verdediging, maar — ter uitzondering van de vereisten dat «een ieder recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechtsinstantie welke bij de wet is gesteld» en verder nog het vereiste nopens de openbaarheid van het vonnis — bevat het uitsluitend waarborgen voor een persoon die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd. Zo bepaalt artikel 6, lid 3, c, van het Verdrag dat een ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, minstens recht heeft zichzelf te verdedigen of de bijstand te

hebben van een raadsman naar zijn keus of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt, om kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan. Deze bepaling geldt slechts voor de strafrechtbanken, en gelet op de aard van de betwisting die voor de beoordelingscommissie aanhangig is, kan het artikel 6 van het Verdrag van Rome hier niet worden toegepast.

c. Blijft derhalve de vraag of eisers aanspraak op de bijstand van een advocaat voor de beoordelingscommissie niettemin steun kan vinden in het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging.

Het algemeen beginsel van het recht van verdediging staat er niet aan in de weg dat de wetgever voor de uitoefening van dit recht in een wel bepaalde materie een bijzondere regeling voorschrijft (Cass., 18 augustus 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 1046, nopens de dienstplichtwetten; Cass., 30 juni 1983, *R.W.*, 1984-85, 817, nopens de organieke wet van 29 oktober 1846 tot instelling van een bijzondere rechtspleging voor de aan het Rekenhof voorgelegde zaken).

Algemene rechtsbeginselen hebben immers geen gelding tegen de wet en de wetgever kan hieraan afbreuk doen bij de regeling van een bijzondere materie (W. Ganshof van der Meersch, *Propos sur le texte de la loi et les principes généraux de droit*, Brussel, 1970, blz. 44 en 45).

Waar de wetgever ter bescherming van het recht van verdediging aan een openbaar bestuur, belast met een jurisdictie, geen eigene en volledige procedureregeling heeft opgelegd voor de behandeling en berechting van de aan het bestuur onderworpen bezwaren, is dit bestuur dan verplicht in de uitoefening van zijn rechtsmacht het recht van verdediging in acht te nemen omdat dit een algemeen rechtsbeginsel is dat onafhankelijk verbonden is aan elke rechtshandeling (vergelijk Cass., 7 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 719, en de noot op blz. 720; zie ook Cass., 10 juni 1958, *Pas.*, I. 1124 met de noot ondertekend W.G. en *Arr. Cass.*, 1958, 816).

Voor het hoger beroep tegen de beoordeling van het signalement van een personeelslid van de gemeente heeft de wetgever geen bepaalde procedureregeling voorgeschreven. De artikelen 84, § 1, en 172 van de Gemeentewet laten het aan de gemeenteraad over om, binnen de perken van de door de Koning vastgestelde algemene bepalingen de voorwaarden van aanwerving en de bevordering van de leden van het gemeentepersoneel en van het gemeentepolitiekorps te bepalen. Hierbij is de gemeente derhalve onderworpen aan de naleving van de algemene rechtsbeginselen, onder meer van het recht van verdediging, zoals zij onderworpen is aan de naleving van de wet.

Het voorwerp en de gevolgen van het hoger beroep van een lid van het gemeentepersoneel tegen zijn tweejaarlijkse beoordeling heeft in wezen veel gemeen met het voorwerp en de gevolgen van de procedure betreffende de toepassing van een tuchtmaatregel. Aan de hand van het opstel van de door verweerster gebruikte beoordelingsformulieren blijkt trouwens dat over de hoedanigheden en het gedrag van de agenten met betrekking tot hun geschiktheid voor hun functie een aantal appreciaties worden uitgebracht die gaan van zeer negatief over neutraal tot zeer positief. In geval van ongunstige uitslag wordt hun bevordering voor twee jaar tegengehouden.

Maakt men de vergelijking met de bestaande reglemente-

ring betreffende het rijkspersoneel, dan is het opvallend dat de raden van beroep, bedoeld in artikel 82 en volgende van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937, houdende statuut van het Rijkspersoneel (aangepast door K.B. van 16 maart 1964, Belg. Staatsblad van 25 maart 1964) juist tot taak hebben om te oordelen zowel over het hoger beroep aangaande bepaalde tuchtsancties als over de vraag van de personeelsleden tot herziening van hun signalement of een ongunstige vermelding (art. 83 van bedoeld K.B.).

Het is bovendien opvallend dat artikel 92 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 in verband met de procedure voor deze raden van beroep voor het rijkspersoneel (zowel beroep tegen een tuchtsanctie als vragen tot herziening van een signalement of een ongunstige vermelding) uitdrukkelijk bepaalt dat, behalve bij wettige verhindering, de appellat persoonlijk voor de raad verschijnt en dat hij een ambtenaar van het ministerie in actieve dienst of gepensioneerd, een advocaat of een afgevaardigde van een erkende vakorganisatie naar eigen keuze met zijn verdediging mag belasten.

Nu bepaalt artikel 130*bis* van de Gemeentewet: «Voor dat enige tuchtmaatregel, waarschuwing, berisping, schorsing of afzetting, op een bediende kan worden toegepast, wordt deze gehoord, van zijn verklaringen wordt procesverbaal opgemaakt».

Deze wetbepaling kan slechts zo uitgelegd worden dat aan de daarin gestelde eis alleen dan voldaan is wanneer de aan de betrokkene ten laste gelegde tekortkomingen hem zijn medegedeeld derwijze dat hij over de nodige tijd beschikt om het door die bepaling voorgeschreven verhoor voor te bereiden, op een raadsman een beroep te doen en met hem zijn verdediging voor te bereiden (Raad van State, 22 oktober 1974, Buyle tegen de stad Aalst, nr. 16.686).

Door de rechtsleer wordt de aldus vereiste mogelijkheid tot beroep op een raadsman zo verstaan dat de betrokkene in elk geval een beroep moet kunnen doen op de bijstand van een advocaat (J. Dembour, *Droit administratif*, nr. 191, blz. 262, in noot 1).

Gelet op het nauw verband tussen de tuchtprocedure, als bepaald door artikel 130*bis* van de Gemeentewet en de procedure aangaande de tweejaarlijkse beoordeling zoals zij werd ingericht door het gemeenteraadsbesluit van 9 januari 1987, moet het recht van verdediging van de appellant die verschijnt voor de beoordelingscommissie op dezelfde wijze worden geëerbiedigd als dat van het personeelslid dat een tuchtsanctie oploopt en wiens recht op verdediging door artikel 130*bis* van de Gemeentewet wordt gewaarborgd.

Logischerwijze en ook in vergelijking met hetgeen wordt bepaald in het statuut van het rijkspersoneel, is het derhalve onrechtmatig en in strijd met het recht van verdediging dat aan het gemeentepersoneelslid het recht van bijstand door een advocaat wordt ontzegd voor de beoordelingscommissie.

Bovendien, en zelfs indien men zou aannemen dat het recht van verdediging van een personeelslid voor de beoordelingscommissie niet noodzakelijk het recht van bijstand door een raadsman of door een advocaat insluit, dan nog wordt hier ter zake het recht van verdediging toch geschonden omdat verweerster aan een deel van haar personeelsleden de bijstand van een lid van een erkende vakbond toelaat, terwijl zij de bijstand ontzegt aan een ander deel van haar personeelsleden.

In de onderstelling dat het recht van verdediging niet vereist dat het betrokken personeelslid voor de beoordelingscommissie wordt bijgestaan door een raadsman, dan zou de gemeente, door in dit geval toch in de bijstand van een raadsman te voorzien, hierin verder gaan dan vereist wordt door het recht van verdediging. Nochtans wordt het recht van verdediging dan toch weer geschonden indien verweerster het recht van bijstand door een raadsman zonder wettige redenen onthoudt aan sommige personeelsleden terwijl zij dit, voor soortgelijke geschillen, aan andere personeelsleden toestaat. In dat geval schendt verweerster terzelfder tijd het recht van verdediging én het verbod van discriminatie (vergelijk het voorbeeld nopens de dubbele aanleg, aangehaald in het arrest van 23 juli 1968 van het Europees Hof voor de rechten van de mens, onder I, B, nr. 9, *R.W.*, 1968-69, 28).

Zoals hierna wordt aangetoond, onthoudt verweerster aan eisers in feite de bijstand van een vrij gekozen raadsman voor de beroepscommissie terwijl zij dit aan anderen personeelsleden in gelijke omstandigheden toestaat en gebeurt deze discriminatie zonder gegronde redenen. Ook in die onderstelling wordt het recht van verdediging geschonden omdat aan ongeoorloofde discriminatie wordt gedaan.

5. Eisers stellen verder terecht dat verweerster het gelijkheidsbeginsel, zoals dit uitgedrukt wordt in de artikelen 6 en 6*bis* van de Grondwet, heeft miskend.

Eisers die, blijkbaar omwille van hun vrijheid van opinie, niet wensen een beroep te doen op een lid van een erkende vakbond, hebben niettemin een gelijk recht op verdediging voor de beoordelingscommissie als hun collega's die in dezelfde omstandigheden verkeren en die, eveneens gebruik makend van hun vrijheid van opinie, wel een beroep doen op een lid van een erkende vakbond met het oog op hun verdediging.

Waar de overheid aan de enen toelaat zich voor hun verdediging te laten bijstaan door een vakbondsafgevaardigde terwijl zij aan andere niet toelaat zich te laten bijstaan door een advocaat, miskent zij het gelijkheidsprincipe en meteen ook de vrijheid van opinie die door artikel 14 van de Grondwet wordt gewaarborgd.

Het vrijheidsbeginsel houdt in dat de overheidsbesturen de verscheidenheid van opvattingen onder de burgers in acht nemen en dat zij zich ervan onthouden hun eigen opvattingen op te dringen. Zij moeten blijf geven van neutraliteit en zij hebben niet het recht, met het oog op de toegang tot de functies of op bevordering enig onderscheid te maken waarbij slechts als criterium zou gelden de aard van de opinies welke de burgers laten blijken. Weliswaar mogen zij de bijzondere uitdrukking van een bepaalde opinie begunstigen maar zij zijn niettemin gehouden alle opinies een gelijke bescherming te verzekeren (F. Delpérée, *Droit constitutionnel*, I, nr. 11).

Nu kan niet worden betwist dat diverse vakbonden die door de overheid «erkend» worden een bepaalde opinie aankleven niet alleen aangaande de arbeidsvoorwaarden maar dat zij ook een bepaalde maatschappijvisie hebben en willen verwezenlijken.

Door verweerster wordt gesteld dat haar toelating tot bijstand door een lid van een erkende vakbond moet worden gezien «in het kader van de handhaving van de sociale vrede». Dit motief wordt ingeroepen telkens als door de overheid bepaalde voordelen worden toegekend aan vakbonds-

leden en, onder meer, ook in de memorie van toelichting tot de wet van 1 september 1980 betreffende de toekenning van een vakbondspremie aan bepaalde leden van het overheidspersoneel. Hierin werd uiteengezet dat de toekenning van een premie niet mag worden beschouwd als een aantasting van de vrijheid van vereniging en op de vakbondsvrijheid maar dat de Regering zodoende rekening wil houden met de belangrijke rol die door de vakorganisaties wordt gespeeld in de harmonische ontwikkeling van de publieke sector door de samenwerking tussen de vakorganisaties van deze sector en de administratieve en politieke gezagvoerders (*Parl. St., Senaat, 1979-80, nr. 315/1, blz. 1*).

Dit alles mag echter niet beletten dat de overheid ook rekening houdt met de lieden die, om welke reden ook, niet aangesloten zijn bij de door haar erkende vakbonden. Er is, enerzijds, de opinie van hen die menen dat dit samengaan van werkgever en vakbond een kenmerk is van het streven van de hoog-industriële samenleving om de sociale omwentelingen in te kapselen in een samenleving zonder oppositie (H. Marcuse, *De eendimensionale mens*, Uitg. P. Brand, Hilversum, 1968, blz. 9). Anderzijds is er de opinie van hen die in de vakbondsacties het omgekeerde zien van wat door anderen wordt beschouwd als een bijdrage tot de harmonische ontwikkeling van de samenleving.

Door de bijstandverlening met het oog op de verdediging van haar personeelsleden voor de beoordelingscommissie te beperken tot de vakbondsafgevaardigden past verweerster een ongelijke behandeling toe op haar personeelsleden omdat zij aan hen, die om welke reden ook zich niet willen binden aan de door verweerster erkende vakbonden hoewel zij de noodzaak van rechtsbijstand aanvoelen, geen andere keus laat dan een beroep te doen op vakbondsafgevaardigden.

Weliswaar wordt door verweerster nog aangevoerd dat zij het recht van bijstand van een lid van een erkende vakbond aan elk personeelslid toekent. Zodoende miskent verweerster de geestelijke vrijheid van haar personeelsleden op dezelfde wijze als, eertijds onder het ancien régime, de Staat die aan de veroordeelden de keus liet zich te laten bijstaan door de bedienaar van een bepaalde eredienst ... of niet. Terzelfder tijd wordt hierdoor het beginsel van de gelijkheid onder de burgers geschonden.

6. De bestreden beslissing is eveneens in strijd met de vrijheid van vereniging. Deze vrijheid wordt gewaarborgd door artikel 20 van de Grondwet en door de wet van 24 mei 1921 waarvan artikel 4 de overtreding in bepaalde omstandigheden met strafsancities beteugelt.

Deze vrijheid wordt eveneens gewaarborgd door de artikelen 11, lid 1, en 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, waarbij aan een ieder zonder onderscheid van politieke of andere overtuiging het recht op vrijheid van vereniging wordt gewaarborgd met inbegrip van het recht om vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

De bepalingen van het Europees Verdrag, nl. het recht op vrijheid van vakvereniging (art. 11, lid 1) en het verbod van discriminatie (art. 14) zijn tegenwerpelijk zowel aan particulariseren als aan de overheid.

In feite is het zo dat iedere onwettelijkheid in zekere mate een discriminatie inhoudt en het is net alsof het discriminatieverbod een integrerend deel uitmaakt van ieder arti-

kel dat rechten en vrijheden waarborgt (A. Mast, *Overzicht van het Belgisch grondwettelijk recht*, nr. 423; zie het arrest van 23 juli 1968 van het Europees Hof, *R.W.*, 1968-69, 29).

Het is echter niet zo dat het verbod van discriminatie, zoals dit wordt uitgedrukt in artikel 14 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, ieder onderscheid van behandeling in de uitoefening van de erkende rechten en het genot van de erkende vrijheden verbiedt. Vaak heeft een wettelijk bepaalde ongelijkheid van behandeling tot doel een feitelijke ongelijkheid te corrigeren. In dit verband kan worden verwezen naar de motivering van het arrest van 23 juli 1968 van het Europees Hof voor de rechten van de mens waarin wordt gesteld «dat de gelijkheid van behandeling pas geschonden wordt als er voor het gemaakte onderscheid geen objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat. Het bestaan van een dergelijke rechtvaardiging moet beoordeeld worden in verband met het doel en de gevolgen van de betreffende maatregel en rekening houdend met de in een democratische samenleving algemeen heersende principes. Een onderscheid gemaakt in de uitoefening van een bij het Verdrag vastgelegd recht moet niet alleen een wettig doel nastreven: artikel 14 wordt eveneens geschonden als duidelijk vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijs niet evenredig zijn met het beoogde doel» (*R.W.*, 1968-69, 29).

Ter beoordeling van de vraag of een ongelijke behandeling van de personeelsleden van verweerster bij hun verdediging voor de beoordelingscommissie al dan niet geoorloofd is moet dus worden onderzocht:

1) of er voor dit onderscheid een redelijke rechtvaardiging is met betrekking tot het doel en de gevolgen van die maatregel en

2) of de aangewende middelen redelijkerwijs evenredig zijn met het beoogde doel of, m.a.w. het nadeel, ondergaan door de personeelsleden die niet het genot hebben van het voordeel van de verdedigingsbijstand van een raadsman, niet onevenredig is in vergelijking met het nagestreefde doel, namelijk een passend voordeel of compensatie te bieden aan de georganiseerde personeelsleden voor de door hen opgenomen lasten (vergelijk het advies van advocaat-generaal J. Velu voor Cass., 27 april 1981, *Pas.*, 1981, I, 978).

Nu wordt door verweerster ingeroepen dat een differentieële behandeling van de niet-vakbondsleden kan worden gerechtvaardigd omdat hierdoor de sociale vrede en de produktiviteit kunnen worden gediend en dat de verleende toelating tot bijstand door een lid van een erkende vakbond moet worden gezien in het kader van de handhaving van de sociale vrede.

Afgezien van het antwoord op de vraag of het aan de vakbondsleden toegekende voordeel objectief wel degelijk wordt gerechtvaardigd door een verschil in produktiviteit en door de sociale vrede welke door de bevoordeelde personeelsleden of door hun organisaties wordt verzekerd (en waarvan verweerster geen enkel detail opgeeft), laat het in elk geval geen twijfel dat het nadeel dat door de betwiste maatregel wordt ondergaan door de niet-georganiseerde personeelsleden niet in evenredigheid kan zijn met de daar-teenover gestelde dienstverlening en met de lasten welke door de bevoordeelde personeelsleden of hun organisaties worden opgenomen. Inderdaad, het afwijzen van de verde-

digingsbijstand door een vrijgekozen raadsman waar het de niet-georganiseerde personeelsleden betreft, komt in feite neer op een belemmering van hun bevorderingskansen in vergelijking met de georganiseerde personeelsleden. Men kan immers niet betwisten dat de verdedigingsbijstand door een onderlegde raadsman, die op de hoogte is niet alleen van de rechten en plichten van het personeelslid maar ook van de wijze waarop de vervulling daarvan moet worden vastgesteld, een aanzienlijk voordeel biedt dat doorslaggevend kan zijn. Door dit voordeel aan de niet-georganiseerden te weigeren en het, in gelijksoortige omstandigheden, wel toe te staan aan de georganiseerden wordt de vrijheid van vereniging geschonken.

Het nadeel dat door eisers wordt geleden door de bedoelde maatregel, ligt aldus voor de hand aangezien hun loopbaan hierdoor wordt gehinderd in vergelijking met andere begunstigde personeelsleden die overigens in gelijksoortige omstandigheden verkeren.

7. Hoewel de rechterlijke macht niet bevoegd is om de nietigheid of de schorsing van het bedoelde gemeenteraadsbesluit (meer bepaald van artikel 56 in fine) uit te spreken daar zij zich niet in de plaats van de administratieve overheid mag stellen, is zij nochtans wel bevoegd om elke onrechtmatige schending van een burgerlijke recht ongedaan te maken of te voorkomen, van wie zij ook moge uitgaan (Ch. Van Reepinghen, *Verslag over de Gerechtelijke Hervorming*, Uitg. Belgisch Staatsblad, blz. 236-237).

De hoven en rechtbanken begaan geen inbreuk op het principe van de scheiding van machten en zij mengen zich niet in de bevoegdheid van de uitvoerende macht wanneer zij, om een einde te maken aan een onrechtmatige daad van de administratieve overheid het herstel in natura van de schade bevelen en wanneer zij aan de overheid de maatregelen voorschrijven die bestemd zijn om de onrechtmatigheid te doen ophouden (Cass., 26 juni 1980, *Pas.*, 1980, I, 1341).

Aangezien de advocaten, ingeschreven op het tableau van de Orde van Advocaten of op de lijst van de stagiairs, hun ambt vrij uitoefenen ter verdediging van het recht en de waarheid (art. 444, Ger. W.) en zij, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald, het recht hebben voor alle gerechten te pleiten, kan verweerster aan een advocaat niet rechtmatig verbieden eisers bij te staan voor de beoordelingscommissie wanneer eisers deze bijstand wensen.

Aan de miskenning van het recht van verdediging die aldus gepleegd wordt dient dringend een einde te worden gemaakt. Wel dient te worden verduidelijkt dat de bijstand door eisers gevorderd, niet noodzakelijk dient te geschieden door een advocaat van de Kortrijkse balie, zoals uit eisers dagvaarding zou kunnen worden opgemaakt.

Om die redenen,

Zeggen voor recht dat eisers zich voor de beoordelingscommissie mogen laten bijstaan door een advocaat en dat eisers eventueel in de zaken waarin de beoordelingscommissie nog geen uitspraak heeft gedaan, opnieuw zullen worden gehoord en dat zij de gelegenheid zullen krijgen om zich in hun verdediging te laten bijstaan door een advocaat van hun keus indien zij dit wensen. Veroordelen verweerster in de kosten van het geding.

NOOT—*De bijstand van een advocaat in een procedure voor een bestuurlijk orgaan*

1. De geannoteerde beschikking onderstreept terecht dat het recht van verdediging krachtens een algemeen rechtsbeginsel ook geëerbiedigd moet worden buiten de gevallen die uitdrukkelijk bij de wet bepaald zijn.

In de aan de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk voorgelegde zaak ging het met name om de toepassing van dat beginsel in een procedure voor een gemeentelijke beoordelingscommissie, d.i. een *bestuurlijk*, niet-jurisdictioneel orgaan.

2. Uit de rechtspraak van de Raad van State blijkt dat de *hoorplicht*, waarmee aan het recht van verdediging uitvoering wordt gegeven, niet enkel geldt bij disciplinaire maatregelen, maar in het algemeen «in alle gevallen waarin iemand bedreigd wordt met een maatregel die hem nadeel berokkent dan wel door hem als kwetsend wordt ervaren, doch slechts in zoverre die maatregel gebaseerd is op gegevens die de betrokkene als een tekortkoming worden aangerekend, eensdeels, en het horen van de betrokkene er niet toe leidt de noodzakelijke concrete gezagsuitoefening binnen de dienst onmogelijk te maken, anderdeels» (R.v.St., 12 oktober 1982, Roelen, nr. 22.527; R.v.St., 18 september 1984, Thys, nr. 24.651, *R.W.*, 1984-85, 946).

Te dezen had de procedure voor de beoordelingscommissie weliswaar geen disciplinair karakter, maar kon zij leiden tot een beslissing die vanzelfsprekend op de gedragingen van de betrokkenen was gebaseerd en die hun nadeel kon berokkenen. Terecht besliste de voorzitter dan ook dat het recht van verdediging voor de beoordelingscommissie op dezelfde manier geëerbiedigd diende te worden als in een tuchtzaak.

3. De toepasselijkheid van de hoorplicht geeft aan de betrokkene niet noodzakelijk het recht om zijn verweer *mondeling* uiteen te zetten (Rdpl., o.m., Cass., 2 februari 1987, met concl. adv.-gen. Lenaerts, H., *R.W.*, 1987-88, 79). In de besproken zaak vloeide dit recht evenwel voort uit een gemeentelijke verordening, die immers in een «verhoor» van o.m. het te beoordelen personeelslid voorzag.

Anderzijds impliceert het recht van verdediging niet «dat de betrokken ambtenaar zich in elk stadium van de (procedure) moet kunnen laten bijstaan door een verdediger» (R.v.St., 16 januari 1987, Van Hoof, nr. 27.429, ov. 4.2.3). Het recht zich door een raadsman te laten bijstaan mag tot een of meer stadia beperkt worden, maar het spreekt vanzelf dat dit recht alleszins verzekerd moet worden in het stadium waar die bijstand, gelet op de aard van de procedure, het «meest doelmatig» is (vgl. geciteerd arrest).

Te dezen diende dit recht aldus ten minste te worden verzekerd voor de beoordelingscommissie, die in hoger beroep de definitieve beslissing moest nemen. De gemeente had trouwens zelf het belang van de bijstand door een raadsman in dit stadium erkend, nu haar verordening uitdrukkelijk toeliet dat de betrokkenen zich door een raadsman lieten bijstaan, zij het dat enkel leden van een erkende vakorganisatie die rol mochten vervullen.

4. Zodra aangenomen is dat een personeelslid zich voor een administratieve commissie door «een» raadsman mag laten bijstaan, kan het geen twijfel meer lijden dat daartoe alleszins op een *advocaat* een beroep mag worden gedaan.

Weliswaar is het recht van de advocaten om voor een

orgaan van het actief bestuur op te treden, als zodanig door geen wetsbepaling erkend (art. 440, eerste lid, Ger. W. erkent dit recht enkel t.a.v. de hoven en rechtbanken van de rechterlijke orde). Dat neemt niet weg dat het tot het wezen zelf van de opdracht van de advocaat behoort om een rechtzoekende in zijn verweermiddelen bij te staan, telkens waar en wanneer deze de gelegenheid heeft zich te verdedigen. In die zin merkt Lambert op dat het bedoelde recht door een algemeen rechtsbeginsel wordt erkend (Lambert, P., *Règles et usages de la profession d'avocat du barreau de Bruxelles*, Brussel, 1980, 245-246).

De geannoteerde beschikking heeft het betrokken bestuur terecht aan het bestaan van dit rechtsbeginsel herinnerd, en dientengevolge de daarmee strijdige bepaling van de gemeentelijke verordening buiten toepassing verklaard.

Paul Lemmens

ARBEIDSRECHTBANK TE MECHELEN

2e KAMER — 2 FEBRUARI 1987

Voorzitter: de h. Van Saet

Rechters in sociale zaken: de hh. Huybrechts en Van Hecke

Advocaten: mrs. Van Daele en Van Bellinghen

Ondernemingsraad — Sociale verkiezingen — Samenstelling — Aantal mandaten — Grondslag — C.A.O. nr. 36 — Uitzendkrachten.

Krachtens art. 19 C.A.O. nr. 36 komen de in de onderneming tewerkgestelde uitzendkrachten in beginsel in aanmerking, niet alleen voor de vaststelling van het aantal werknemers op grond waarvan een ondernemingsraad moet worden opgericht, maar ook voor het bepalen van het aantal werknemersafgevaardigden dat in de raad zitting neemt. Alleen komen niet in aanmerking de uitzendkrachten die tijdelijk werknemers vervangen wier arbeidsovereenkomst is geschorst, behalve bij gebrek aan werk wegens economische oorzaken of wegens onwerkbaar weer.

A.B.V.V. t/ N.V.P.

Overwegende dat eiser aanvoert dat verweerster de personeelsafvaardiging, negen effectieve leden en negen plaatsvervangende leden, als volgt verdeeld heeft: arbeiders: 5 effectieve leden en 5 plaatsvervangende leden; bedienden: 2 effectieve leden en 2 plaatsvervangende leden; kaders: 1 effectief lid en 1 plaatsvervangend lid; jeugdige werknemers: 1 effectief lid en 1 plaatsvervangend lid;

Dat deze verdeling steunt op het volgend aantal werknemers in dienst bij verweerster: jeugdige werknemers 30, kaderleden 35, leidinggevend personeel 8, arbeiders 504, bedienden 156; dat in deze opsomming betreffende het aantal werknemers echter geen rekening wordt gehouden met de interimwerknemers;

(...)

Overwegende dat het probleem hier is of interimarbeiders al dan niet bij het personeelsbestand dienen te worden gevoegd;

Dat dit volgens eiser dient te geschieden om de volgende reden: de C.A.O. nr. 36 van 27 november 1981, verschenen in het B.S. van 6 januari 1982, bepaalt in artikel 19: «Voor de toepassing van de wettelijke reglementaire en conventionele bepalingen met betrekking tot de ondernemingsraden, de comité's voor veiligheid en gezondheid en de syndikale afvaardigingen, komende ter beschikking van een gebruikende onderneming gestelde uitzendkrachten eveneens in aanmerking voor de berekening van de personeelssterkte, te werk gesteld door die onderneming. Het eerste lid geldt niet voor de uitzendkrachten die vaste werknemers vervangen als bedoeld in art. 2, §, 2, 1°»;

Dat niet wordt ontkend dat op datum X, namelijk 9 januari 1987, 23 interimwerknemers, zijnde tijdelijke uitzendkrachten, tewerkgesteld waren bij verweerster en dat van deze 23 er twintig arbeiders waren en drie jeugdige werknemers;

Overwegende dat eiser stelt dat deze uitzendkrachten in dienst werden genomen, niet omdat zij een andere tijdelijke afwezige werknemer vervingen maar omdat de omstandigheden van verweerster het vereiste dat meer personeel in dienst genomen werd;

(...)

Overwegende dat verweerster stelt dat de wettekst van het K.B. van 31 juli 1986 van strikte toepassing is, waardoor uitzendkrachten niet kunnen worden meegeteld en dat dezen, in tegenstelling tot de werknemers verbonden door een arbeidsovereenkomst of leerovereenkomst, niet ingeschreven zijn in het personeelsregister;

Overwegende dat het duidelijk is dat een dergelijke zienswijze in strijd is met de voormelde formele bepaling van art. 19 van de C.A.O. nr. 36;

Overwegende dat verweerster voorts meent dat die bepaling niet toepasselijk is voor de verdeling der mandaten; dat volgens verweerster het probleem anders ligt wanneer het gaat om de al of niet oprichting van een ondernemingsraad; dat verweerster benadrukt dat bij de verdeling der mandaten men staat voor een momentopname van de personeelssterkte op datum X;

Overwegende dat eiser dienaangaande terecht opmerkt dat de bepaling van art. 19 van de C.A.O. nr. 36 dat onderscheid niet maakt en van algemene toepassing is;

Overwegende dat verweerster vindt dat het tegen alle logica zou zijn de interimwerknemers mee te rekenen voor de verdeling der mandaten, terwijl zij niet eens meetellen voor het opstellen van de kiezerslijsten en niet kiesgerechtigd zijn;

Overwegende dat dienaangaande nog eens dient te worden verwezen naar de uitdrukkelijke bepaling van art. 19 van de C.A.O. nr. 36, waarbij geen uitzondering wordt gemaakt naargelang het gaat om de verdeling van de mandaten of de oprichting van een ondernemingsraad;

Dat erop dient te worden gewezen dat die C.A.O. nr. 36, gesloten op 27 november 1981 in de Nationale Arbeidsraad, bij K.B. van 9 december 1981 algemeen verbindend is verklaard;

Overwegende dat verweerster verder verwijst naar het tweede lid van dat art. 19 om te stellen dat in casu 23 uitzendkrachten werden ingeschakeld ter tijdelijke vervanging van vaste werknemers wier arbeidsovereenkomst geschorst was in haar uitvoering, hetzij door ziekte, hetzij door arbeidsongeval;

Dat volgens verweerster op datum X, zijnde 9 januari 1987, er 28 werknemers waren wier arbeidsovereenkomst geschorst was in haar uitvoering;

Overwegende dat, op grond van de lijst 10 in het dossier van verweerster, dient te worden vastgesteld dat de meeste interim-werknemers reeds in dienst zijn gekomen in de loop van het jaar 1986, terwijl de meeste van de aangeduide personeelsleden pas arbeidsongeschikt werden vanaf januari 1987; dat dan ook moeilijk kan worden volgehouden dat die interim-werknemers werden ingeschakeld ter tijdelijke vervanging van vaste werknemers wier arbeidsovereenkomst was geschorst wegens ziekte of arbeidsongeval;

Overwegende dat derhalve dient te worden besloten dat de door eiser gemaakte berekening en verdeling van het aantal mandaten voor de sociale verkiezingen in overeenstemming is met de ter zake geldende reglementering;

(...)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van het departement rechten van de U.I.A.

Aan het nazien van het Belgisch Staatsblad van juli 1987 verleenden hun medewerking: W. Lambrechts (coördinator), H. Braeckmans, K. De Feyter, N. Geelhand, B. Hubau, R. Janvier, I. Opdebeek en J. Steenlant.

Europese Stichting

Op 26 maart 1985 werd de wet houdende goedkeuring van de Overeenkomst tot oprichting van een Europese Stichting, opgemaakt te Brussel op 29 maart 1982, aangenomen (*B.S.*, 1 juli 1987). De aanneming van deze goedkeuringswet is in feite van ieder praktisch belang ontbloomt zoals uit het hierna volgende blijkt.

De idee van de oprichting van een Europese Stichting was voor het eerst geformuleerd door minister Tindemans in zijn rapport over de Europese Unie dat hij in december 1975 aan de Europese Raad had voorgelegd. Nadat, tijdens de Europese Raad van Kopenhagen van 7 en 8 april 1978, de doelstellingen en taken van de Europese Stichting vastgelegd waren en overeenstemming bereikt was t.a.v. de structuur, financiering en zetel, duurde het nog tot de Europese Raad van Brussel van 29 maart 1982 vooraleer de vertegenwoordigers van de regeringen der lid-staten de overeenkomst tekenden. De taak van deze Stichting, als omschreven in de Overeenkomst, zou erin bestaan hebben bij te dragen tot een beter onderling begrip tussen de volkeren van de Gemeenschap en een betere kennis van het Europese culturele erfgoed, alsmede tot een beter begrip van de Europese integratie. In de organen zouden naast vertegenwoordigers van de lid-staten ook leden benoemd door de E.G. zitting hebben en de financiële middelen zouden voor een deel uit een bijdrage van de gemeenschap bestaan hebben.

Op 19 mei jl. weigerde de Nederlandse Eerste Kamer evenwel haar goedkeuring te hechten aan de ratificatie van dit Verdrag, zodat aan het voorschrift van art. 26, lid 2, dat als voorwaarde voor inwerkingtreding van de Stichtingsovereenkomst vereist dat *alle* ondertekenaars ratificeren, niet was voldaan. Dit heeft meteen tot gevolg dat de hele procedure opnieuw van voren af aan moet worden aangevangen indien de lid-staten van de E.G. toch nog een verdrag over de oprichting van een Europese Stichting zouden wensen te sluiten.

J.S.

Namen en voornamen

De wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en voornamen (*B.S.*, 10 juli 1987) heft de wet van 11 germinal jaar XI betreffende de voornamen en de veranderingen van naam, gewijzigd door de wet van 2 juli 1974, op en vervangt ze door nieuwe bepalingen.

De nieuwe regeling heeft voornamelijk betrekking op: a) het stelsel van de toegelaten voornamen, dat gebaseerd is op het beginsel van de vrije keuze; b) de procedure inzake verandering van naam en voornamen, waarbij beoogd werd deze procedure te vereenvoudigen, te versnellen en doorzichtiger te maken; c) het tarief voor de verandering, nl. een gevoelige verhoging van de rechten, wanneer de verandering van voornamen niet op een gegronde reden berust.

De nieuwe regeling m.b.t. de procedure en het tarief is slechts van toepassing op de verzoeken tot verandering van naam en voornamen die na de inwerkingtreding van de wet (geen bepalingen) werden ingediend.

N.G.

Benoeming van de burgemeester en aanwijzing van de schepenen

Door de wet van 2 juni 1987 (*B.S.*, 11 juli 1987) wordt artikel 2 van de Gemeentewet waarin de benoeming van de burgemeester en de aanwijzing van de schepenen wordt geregeld, gewijzigd.

Deze wetswijziging is het resultaat van de koppeling van twee wetsvoorstellen (wetsvoorstel Diegenant, *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 98, en wetsvoorstel Tant, *Parl. St., Kamer*, 1986-87, nr. 639/1). Zij heeft tot *doel* te vermijden dat politieke overloperij na de gemeenteraadsverkiezingen wordt beloond met het ambt van burgemeester of schepenen. Gemeenteraadsleden laten immers soms hun oorspronkelijke lijstgenoten in de steek om — vaak volgens eigen ambitie — aansluiting te zoeken bij een andere lijst of groep, waar hun een mandaat wordt aangeboden in het college van burgemeester en schepenen. In de mate dat de keuze van de kiezer niet alleen wordt ingegeven door de persoon van de kandidaat, maar ook door de lijst waarop hij voorkomt en het programma dat hij voorstaat, wordt hierdoor misbruik gemaakt van het door de kiezer gestelde vertrouwen.

Om dit te vermijden werd de procedure voor de benoeming van de burgemeester en de aanwijzing van de schepenen aangepast. De burgemeester wordt nog steeds door de Koning benoemd en de schepenen nog steeds aangewezen door de gemeenteraadsleden, maar nieuw is dat de *akte van voordracht* voor deze ambten wordt geïnstitutionaliseerd en

geformaliseerd. Het opstellen van deze akten van voordracht door de verkozenen voor de gemeenteraad is louter facultatief — de Koning is trouwens geenszins gebonden door de voordracht van de kandidaat-burgemeester —, maar om ontvankelijk te zijn moeten deze akten ondertekend zijn door ten minste een meerderheid van hen die *op dezelfde lijst* werden verkozen als de voorgedragen kandidaat-burgemeester of kandidaat-schepen. Op die manier kan niemand tot burgemeester of schepen worden voorgedragen die niet gewent is door een meerderheid van zijn lijst. Overloperij blijft dus mogelijk, maar kan niet meer worden beloofd met het mandaat van burgemeester of schepen. De mogelijkheid blijft echter nog steeds bestaan dat andere mandaten worden aangeboden, bijvoorbeeld in het O.C.M.W. of in de intercommunales. Quid leges sine moribus?

I.O.

Hoge Raad voor Maatschappelijk Welzijn

Art. 116 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de O.C.M.W. bepaalde dat de Hoge Raad voor Maatschappelijk Welzijn drie afdelingen omvatte die afzonderlijk en per gewest konden vergaderen ter bespreking van de problemen die eigen zijn aan het Gewest.

Overeenkomstig art. 59bis, § 2bis, van de Grondwet en art. 5, § 1, II, 2°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen werd het maatschappelijk welzijn een gepersonaliseerde materie zodat de structuur en de bevoegdheden van die Hoge Raad niet langer konden worden bepaald op basis van de gewesten. Daarom heeft de wet van 22 juni 1987 art. 116 van de O.C.M.W.-wet gewijzigd (B.S., 11 juli 1987). Inmiddels werd bij K.B. van 8 september 1986 de Hoge Raad reeds opgericht, met inachtneming van het grondwettelijk voorschrift. De voorzitter en de leden werden benoemd bij K.B. van 19 september 1986.

De Hoge Raad heeft tot taak advies te verstrekken over de materies inzake maatschappelijk welzijn die nationaal zijn gebleven, met name:

- de regelen tot inrichting van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn,
- de vaststelling van het minimumbedrag, de toekenningsvoorwaarden en financiering van het wettelijk gewaarborgd inkomen overeenkomstig de wetgeving tot instelling van het recht op een bestaansminimum.

W.L.

Academische graden: gelijkheid man/vrouw

Art. 58 van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens bepaalde dat de vrouwen de academische graden kunnen krijgen en dat zij de rechten welke aan die graden zijn verbonden kunnen genieten, behoudens de uitzonderingen die het gevolg mochten zijn van de wets- en reglementsbepalingen op de openbare ambten.

Dit artikel is strijdig met de E.E.G.-richtlijn en met titel

V van de wet tot economische heroriëntering van 4 augustus 1978. Daarom heeft de wet van 19 juni 1987 art. 58 opgeheven (B.S., 14 juli 1987).

W.L.

Vlaams decreet betreffende de intercommunales

In de vorige rubriek «Wetgeving in kort bestek» werd aandacht besteed aan de wet van 22 december 1986 betreffende de intercommunales (B.S., 26 juni 1987), die de wet van 1 maart 1922 heeft vervangen. Krachtens de bepalingen van art. 6, § 1, VIII, 1°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen behoort de organisatie van de werkwijze van, de controle op en de vaststelling van het ambtsgebied van intercommunales tot de bevoegdheid van de gewesten. Dit werd duidelijk bepaald door het arrest van het Arbitragehof van 28 juni 1985 (B.S., 6 juli 1985) en door de adviezen van de Raad van State (*Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 125/13; *Parl. St., Kamer*, 1985-86, nr. 270/2).

Aansluitend bij de reeds besproken wet van 22 december 1986 geldt voor het Vlaamse Gewest het decreet van 1 juli 1987 betreffende de werkwijze van, de controle op en de vaststelling van het ambtsgebied van intercommunales (B.S., 17 juli 1987).

De belangrijkste vernieuwing die het Vlaamse decreet doorvoert, is de verlichting van de toezichtsprocedure. Onder de wet van 1 maart 1922 moesten de intercommunales voor een hele reeks beslissingen de goedkeuring vragen van de toezichthoudende overheid. Dit bijzonder administratief toezicht wordt in het decreet vervangen door een algemeen administratief toezicht waarbij het initiatief om zich tegen een beslissing te verzetten moet uitgaan van de toezichthoudende overheid. De responsabilisering van de publiekrechtelijke verenigingen uit zich in de overname in het decreet van een artikel uit de vennootschapswetgeving dat de intercommunales verplicht binnen twee maanden een saneringsplan uit te werken zodra het netto-actief, ten gevolge van het geleden verlies, op minder dan de helft van het maatschappelijk kapitaal is teruggevallen. Het decreet stelt het ambt van gewestcommissaris in die in beginsel dertig dagen de tijd heeft om de beslissing van de intercommunale te schorsen. De Executieve kan nadien binnen zestig dagen vernietigen. Die termijnen worden met 300 dagen verlengd wanneer het de jaarrekeningen betreft. Dit om de intercommunale de mogelijkheid te laten bij de behandeling van het volgende jaarverslag de rekeningen van het jaar voordien in orde te stellen.

Een bijzondere gewestcommissaris kan worden benoemd in de gevallen omschreven in art. 11 van het decreet, bv. wanneer de intercommunale niet voldoet aan haar verplichtingen om een saneringsplan uit te werken.

W.L.

Politieke vluchtelingen

Na levendige politieke discussies werd op 18 juli 1987 de nieuwe Vluchtelingenwet (wet van 15 juli 1987 waarbij, wat

bepaaldelijk de vluchtelingen betreft, wijzigingen worden aangebracht in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen) in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Met de nieuwe wet wenste het Ministerie van Justitie te reageren op het steeds stijgend aantal aanvragen om asiel. De automatische toelating tot het grondgebied onder de oude regeling bleek een te zware financiële last voor de betrokken OCMW's. Die belasting werd vooral als onevenredig ervaren omdat het aantal afwijzingen procentueel steeg. Economische motieven hebben bij het tot stand komen van de wet een doorslaggevende rol gespeeld.

Zowel de bepalingen betreffende de toelating tot het grondgebied van kandidaat-vluchtelingen als de procedure tot erkenning van de hoedanigheid van vluchteling worden gewijzigd.

De vreemdeling moet zich vluchteling verklaren (zie artt. 4, 5, 6 Vluchtelingenwet 1987). Wanneer hij zich aan de grens bevindt en niet over de vereiste stukken beschikt om het grondgebied te betreden, kan hem de toegang tot het grondgebied worden geweigerd; de ontvankelijkheid van zijn aanvraag wordt ter plaatse onderzocht. In geval van een negatieve beslissing wordt hij door de met de grenscontrole belaste overheden teruggedreven. Voor vreemdelingen die zich reeds in het land bevinden, maakt de wet een onderscheid naar gelang ze al dan niet regelmatig het land binnenkwamen. De onregelmatig binnengekomen vreemdeling moet zich binnen acht dagen na zijn binnenkomst vluchteling verklaren (vroeger bedroeg deze termijn vijftien dagen). Regelmatig binnengekomen vreemdelingen moeten zich vluchteling verklaren voor hun verblijf ophoudt regelmatig te zijn.

De nieuwe wet breidt de voorwaarden waaraan de aanvraag moet voldoen om ontvankelijk te worden verklaard, tot zes uit (art. 6 Vluchtelingenwet 1987): de beslissingsbevoegdheid komt toe aan de minister van Justitie of aan zijn gemachtigde, tenzij een negatieve beslissing genomen wordt op een van de twee hierna vermelde gronden: dan is enkel de minister van Justitie bevoegd. Deze twee gronden zijn: de vreemdeling wordt geacht de openbare orde of de nationale veiligheid te kunnen schaden; de aanvraag steunt kennelijk op motieven die niets uit te staan hebben met asiel. Zoals de minister van Justitie tijdens de besprekingen in de kamercommissie voor Justitie verklaarde, zijn de begrippen «openbare orde» en «nationale veiligheid» opportuniteitsbegrippen van politieke aard en zonder definitie die aan de uitvoerende macht een ruime beslissingsbevoegdheid laten (zie *Parl. St., Kamer*, 1986-87, nr. 689/10, 46). Het criterium «kennelijk misbruik» vereist een eerste vluchtig onderzoek ten gronde en moet een snellere schifting van de aanvragen mogelijk maken.

Op aandringen van leden van de kamercommissie werden reeds in de ontvankelijkheidsfase enige middelen toegestaan aan kandidaat-vluchtelingen om een weigeringsbeslissing aan te vechten. De kandidaat-vluchteling kan binnen korte termijnen beroep aantekenen bij dezelfde instantie die zijn initieel verzoek weigerde in te willigen («dringend verzoek tot heronderzoek», art. 14 Vluchtelingenwet 1987). Die instantie wint dan het advies in van de Commissaris-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, de nieuwe administratieve overheid die ten gronde over de zaak beslist. De minister van Justitie kan, mits met motive-

ring, ondanks een eventueel gunstig advies van de Commissaris-Generaal, zijn beslissing handhaven. Zijn gemachtigde is door het advies gebonden. Een tweede procedure staat enkel open voor kandidaat-vluchtelingen die dreigen te worden teruggeleid naar het land waaruit zij vluchtten: zij kunnen een verklaring afleggen dat hun leven of vrijheid er bedreigd zullen zijn (artt. 8 en 16 Vluchtelingenwet 1987). Na een dergelijke verklaring kan enkel de minister van Justitie tot terugleiding beslissen. In dat geval kan de vreemdeling echter in beroep gaan bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. De vordering wordt ingesteld en de rechtspleging verloopt volgens de vormen van het kort geding, maar de voorzitter beslist ten gronde. Klassieke kortgeding-procedures, die in het verleden de irritatie van de minister hadden opgewekt, worden nu expliciet uitgesloten (art. 13 Vluchtelingenwet 1987).

Wat de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling betreft, ontnemt de nieuwe wet op diens verzoek de bevoegdheid aan de Vertegenwoordiger in België van het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties en draagt ze opnieuw over aan de Belgische Staat. Twee nieuwe administratieve organen worden opgericht (artt. 9, 10 Vluchtelingenwet 1987): het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, dat in eerste aanleg beslist en waarin de beslissingsbevoegdheid enkel aan de Commissaris-Generaal toekomt, en de Vaste Beroepscommissie die uit vijf leden bestaat en waarvan de Vertegenwoordiger in België van de Hoge VN-Commissaris deel uitmaakt, zij het enkel met raadgevende stem. In de benoemingsprocedures speelt het Ministerie van Justitie een belangrijke rol. De rechtspleging voor de nieuwe organen biedt garanties voor het recht van verdediging van de asielzoeker: hij mag zich laten bijstaan door een advocaat en een tolk; de advocaat mag het gehele dossier raadplegen (als het vertrouwelijke stukken bevat, kan de voorzitter van de Vaste Beroepscommissie een behandeling met gesloten deuren bevelen), beslissingen worden gemotiveerd.

De maatregelen tegen vervoerders (art. 17 Vluchtelingenwet 1987) die vreemdelingen die niet over de nodige stukken beschikken, het land binnenbrengen, zijn gericht op het verminderen van de toevloed van kandidaat-vluchtelingen. Dergelijke preventieve maatregelen — men wil de vervoersmaatschappijen tot zorgvuldige controles voor het vertrek verplichten — treffen uiteraard zonder onderscheid de economische en de politieke vluchtelingen. Naast de verplichting te zorgen voor het opnieuw vervoeren naar het land van herkomst, worden aan lucht- en zeevervoerders strafrechtelijke boetes opgelegd wanneer zij ter gelegenheid van een zelfde reis ten minste vijf niet in regel zijnde passagiers naar België vervoerden zonder een controle te hebben uitgevoerd. Voor de berekening van het aantal passagiers worden vergezellende verwanten in de eerste graad en de echtgenoot niet meegerekend.

Ten slotte nog enige woorden over de overgangsregeling (artt. 21-25 Vluchtelingenwet 1987): de nieuwe wet treedt ten laatste in werking op de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke ze is bekendgemaakt (1 februari 1988). Tot de inwerkingtreding blijft het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties nieuwe aanvragen ontvangen en afhandelen. Dit betekent dat tijdens de overgangsperiode (vermoedelijk tot einde 1988 of zelfs langer) zowel de procedures onder de oude als die onder de

nieuwe wet gelijktijdig zullen verlopen afhankelijk van de datum van de aanvraag.

Over de wet en het wetsontwerp verschenen reeds: Del Carril, M., «Quelques réflexions à propos des réfugiés», *J.T.*, 1987, 81-83; De Moffarts, G., «Vluchtelingen ongewenst. Enkele bedenkingen bij de nieuwe Vluchtelingenwet», *T. Vreemd.*, 1987, nr. 44, 3-15; Declercq, L., «Wijzigingen aan de Vreemdelingenwet wat de vluchtelingen betreft», *R.W.*, 1987-88, 226-231)

K.D.F.

De nieuwe gewestelijke huisvestingsmaatschappijen in het Vlaamse Gewest

In het Vlaamse Gewest hebben de uitvoering van de wet van 28 december 1984 tot afschaffing of herstructurering van sommige instellingen van openbaar nut (*B.S.*, 28 januari 1985) op het gebied van de huisvesting en derhalve de institutionele regionalisering van die sector vrij lang op zich laten wachten. Nochtans is er geopteerd voor een voorlopige oplossing. Het decreet van 1 juli 1987 houdende de oprichting van een Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en van een Vlaamse Landmaatschappij en tot instelling van een Vlaamse Concertatiecommissie voor de sociale huisvesting (*B.S.*, 28 juli 1987) strekt inderdaad om over te gaan tot de oprichting voor een tijdsduur van twee jaar van twee maatschappijen die in het Vlaamse Gewest als opvangmaatschappijen in de plaats zullen treden van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, resp. de Nationale Landmaatschappij. In deze overgangperiode zullen de twee nieuwe Vlaamse maatschappijen de opdrachten uitvoeren van de twee vroegere nationale maatschappijen, althans voor het Vlaamse Gewest, dit «in dezelfde voorwaarden en onder dezelfde vorm als bepaald in de Huisvestingscode voor de vroegere Nationale Maatschappijen» (*Parl. St.*, *VI. R.*, 1986-87, nr. 201/1, 1).

De nieuwe instellingen van openbaar nut, die worden ingedeeld in categorie B van de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut en die rechtspersoonlijkheid hebben, worden, zonder hun burgerlijk karakter te verliezen, opgericht als een naamloze vennootschap. Hun oprichting geldt voor een duurtijd eindigend op 31 december 1988; op 1 januari 1989 worden ze in vereffening gesteld (artt. 2, 3 en 17 van het decreet van 1 juli 1987). De erkenning, door de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting of de Nationale Landmaatschappij verleend aan vennootschappen werkzaam in het Vlaamse Gewest, wordt van rechtswege verlengd tot 31 december 1988 (art. 11 decreet van 1 juli 1987).

Ingevolge het besluit van de Vlaamse Executieve van 29 juli 1987 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van het decreet van 1 juli 1987 (*B.S.*, 25 september 1987) treedt de nieuwe regeling in werking op 29 juli 1987.

Ter uitvoering van art. 2, § 3, van het decreet van 1 juli 1987 bevat het besluit van de Vlaamse Executieve van 15 juli 1987 houdende goedkeuring van de statuten van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (*B.S.*, 25 september 1987) de statuten van deze maatschappij als bijlage. Evenals in de statuten, opgenomen als bijlage bij het besluit van de Vlaamse Executieve van dezelfde datum houdende goed-

keuring van de statuten van de Vlaamse Landmaatschappij (*B.S.*, 25 september 1987), worden geregeld: de oprichting, zetel, doel en duur van de maatschappijen; het maatschappelijk kapitaal, leningen en schuldbrieven, beleggingen; bestuur, leiding en toezicht; de algemene vergadering; de begroting, jaarrekening, verdeling van de winst en reservefondsen.

Het decreet van 1 juli 1987 regelt voorts de oprichting voor dezelfde duur van een Vlaamse Concertatiecommissie voor de sociale huisvesting, die een belangrijke rol zal vervullen bij de voorbereiding van de definitieve structurering van de bevoegdheden, taken en middelen, m.b.t. de uitvoering in het Vlaamse Gewest, zowel van een volwaardig sociaal huisvestingsbeleid als van een volwaardig landinrichtingsbeleid (*Parl. St.*, *VI. R.*, 1986-87, nr. 201/1, 2). De opdracht wordt omschreven in art. 13, van het decreet: ze bestaat erin hetzij op eigen initiatief, hetzij op initiatief van de Vlaamse Executieve en inzonderheid met het oog op een optimale coördinatie van hun huisvestingsactiviteiten:

1. vóór 30 juni 1988 op basis van o.a. een doorlichting van de activiteiten van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en van de Vlaamse Landmaatschappij aan de Vlaamse Executieve en aan de Vlaamse Raad een gemotiveerd advies uit te brengen en concrete voorstellen te formuleren nopens een reorganisatie, geheel of gedeeltelijk, van die maatschappijen;

2. aan de Vlaamse Executieve inmiddels de nodige adviezen uit te brengen, m.n. op het gebied van de planning, de programmatie, de financiering, de organisatie van de diensten en de harmonisering van de verkoopvoorwaarden van de beide maatschappijen;

3. om de zes maanden verslag uitbrengen aan de Vlaamse Executieve en de Vlaamse Raad over de werkzaamheden.

In vijf besluiten van de Vlaamse Executieve van 29 juli 1987 (*B.S.*, 18 september 1987) worden resp. benoemd: de voorzitter, de ondervoorzitter en de leden van de raad van bestuur van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij; de gemeenschapscommissarissen bij de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij; de voorzitter, de ondervoorzitter en de leden van de raad van bestuur van de Vlaamse Landmaatschappij; de gemeenschapscommissarissen bij de Vlaamse Landmaatschappij; de voorzitter en de leden van de Vlaamse Concertatiecommissie voor de sociale huisvesting.

B.H.

Grensoverschrijdende samenwerking tussen territoriale gemeenschappen

De Europese kaderovereenkomst inzake grensoverschrijdende samenwerking tussen territoriale gemeenschappen of autoriteiten en de bijlage opgemaakt te Madrid op 21 mei 1980 wil het sluiten tussen territoriale gemeenschappen of autoriteiten aan weerszijden van de grens binnen de perken van hun bevoegdheden aanmoedigen en vergemakkelijken. Dergelijke overeenkomsten kunnen o.m. betrekking hebben op de volgende sectoren: regionale ontwikkeling, milieubescherming, verbetering van de infrastructuurwerken en de openbare diensten; zelfs de oprichting van verenigingen van plaatselijke grensoverschrijdende gemeenschappen is mogelijk.

Deze overeenkomst werd goedgekeurd door de wet van 31 juli 1986 (B.S., 18 juli 1987). Het verdrag is in werking getreden.

W.L.

Oorlogspensioenen en -renten

Ter uitvoering van het Protocol van Akkoord gesloten tussen de regering en de vaderlandslievende verenigingen, en op voorstel van de daartoe opgerichte permanente commissie werden bij de wet van 25 juni 1987 (B.S., 24 juli 1987) een aantal maatregelen geconcretiseerd ten behoeve van de slachtoffers van de militaire of daarmee gelijkgestelde plicht. Het betreft in feite de «programmatische» van de beschikbare kredieten.

Deze dertig artikelen tellende wet tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de oorlogspensioenen en -renten beoogt in grote lijnen de volgende doelstellingen.

— Wat betreft de oorlogspensioenen. In eerste orde wordt ernaar gestreefd aan het principe van de onderlinge verhouding van de invaliditeitspensioenen een verdere concrete uitvoering te geven door het pensioenbedrag van de invaliden met een invaliditeitsgraad van minder dan 100% proportioneel met het invaliditeitspercentage vast te stellen in verhouding tot een invaliditeitspensioen van 100%.

Verder werd voorzien in een lichte verhoging van de toelage welke wordt verleend aan de weduwen en wezen met pensioen vastgesteld op het maximumbedrag.

— Wat betreft de rustpensioenen. De vroegere beperking tot een jaar van de duur van de diensten gepresteerd als helper in een inlichtings- en actiedienst in het kader van de driedubbeltelling voor de militaire anciënniteitspensioenen, werd opgeheven. Op die wijze worden helpers en agenten inzake tijdsbonificaties gelijkgesteld.

Ten slotte werden er nog een aantal eerder technische wijzigingen aangebracht.

R.J.

De eenpersoonsonderneming met beperkte aansprakelijkheid

Op 1 september 1987 trad de wet van 14 juli 1987 op de eenpersoonsonderneming met beperkte aansprakelijkheid in werking (B.S., 30 juli 1987). De wetgever nam hierbij een belangrijke beleids optie: hij verwierp het oorspronkelijk idee tot creatie van een nieuwe vennootschapsvorm en integreerde het idee tot oprichting van een vennootschap door één enkele persoon in het bestaande vennootschapsrecht inzake B.V.B.A.

Kern van de wet is de mogelijkheid voor een natuurlijke persoon om alleen één B.V.B.A. op te richten. Inbreuk op deze regeling wordt echter niet gesanctioneerd met nietigheid; als een natuurlijke persoon een tweede (of volgende) eenpersoons-B.V.B.A. opricht, wordt hij geacht hoofdelijk borg te staan voor de verbintenissen van iedere andere alleen opgerichte B.V.B.A., behalve wanneer de aandelen aan hem overgaan wegens overlijden. De rechtspersoon die een eenpersoons-B.V.B.A. zou oprichten, is aansprakelijk

voor alle verbintenissen aangaan zolang de vennootschap als enige vennoot slechts de rechtspersoon telt die deze vennootschap alleen heeft opgericht.

In de wet werd o.m. ook een regeling ingebouwd inzake tegenstrijdigheid van belangen tussen de zaakvoerder, enige vennoot, en de vennootschap (verslagplicht) en inzake het geval dat de enige vennoot overlijdt. Het is echter aangewezen voor laatstgenoemd geval een statutaire regeling uit te bouwen.

In een van de volgende nummers van dit tijdschrift zal een meer uitgebreide commentaar over de wet verschijnen.

H.B.

Ziekte- en invaliditeitsverzekering — Opzettelijke fout

Bij de wet van 8 juli 1987 (B.S., 31 juli 1987) werd de Z.I.V.-wet gewijzigd, in die zin dat voortaan enkel ingeval de arbeidsongeschiktheid het gevolg is van een door de gerechtigde opzettelijk gepleegde fout, de uitbetaling van Z.I.V.-uitkeringen zal worden geweigerd. Het recht op gezondheidszorgen blijft in elk geval behouden, ook bij opzet.

Dit is een belangrijke vernieuwing in vergelijking met de vroegere regeling die de toekenning van beide soorten Z.I.V.-prestaties weigerde wanneer de schade voortvloeide uit een door de rechthebbende gepleegde zware fout. Bij gebrek aan een definitie van dit begrip had de interpretatie ervan aanleiding gegeven tot talloze moeilijkheden. Om een einde te maken aan de sociaal onrechtvaardige toestanden die daaruit voortsproten enerzijds, en met het oog op een harmonisering met het stelsel van de arbeidsongevallen anderzijds, wordt voortaan het begrip «opzettelijke fout» gehanteerd.

R.J.

BOEKEN

Codex Militaris. Militair straf- en tuchtrecht — Droit pénal et disciplinaire militaires, uitgegeven door Story-Scientia, Brussel, ingebonden, eerste uitgave 1987.

Zeer recent verschenen, biedt dit uitermate interessante boek een verzameling wetteksten aan betreffende het militair strafrecht, de militaire strafvordering en het militaire tuchtrecht.

Het geheel werd samengesteld door H. D'Haenens, onder de wetenschappelijke leiding van prof. F. Gorlé, auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof en van N. Van Winsen, krijgsauditeur bij de Bestendige Krijgsraad te Brussel.

Ieder jurist die hetzij uit wetenschappelijke interesse hetzij uit praktische professionele noodzaak betrokken raakt met de problemen van de militaire strafrechtsbedeling, weet uit ervaring dat, naast een tekort aan recente rechtsleer, een voorafgaand ernstig probleem opduikt, namelijk dat van de wetgeving ter zake. De desbetreffende moeilijkheden zijn van diverse aard: tot op heden bijgewerkte teksten werden slechts in Franstalige compilaties gepubliceerd, de vigerende wetgevende teksten zijn nauwelijks bekend of terug te vinden, sommige wetten zijn haast onvindbaar (men denke bijvoorbeeld aan het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en het Wetboek voor de Regtspleging bij de Land-

magt, welke teksten nog dateren uit de Hollandse periode), tenzij voor ingewijden in enkele moeilijk te verkrijgen militaire reglementen.

Ongetwijfeld is het dan ook een grote verdienste van de auteur de vigerende wetgeving in dit handige en zeer efficiënt te gebruiken werk gebundeld te hebben. Naast de documenten van 1814-1815, die terecht in de oud-Nederlandse versie werden opgenomen, kan de gebruiker zowel de basisteksten, namelijk het Militair Strafwetboek en het Wetboek van Militaire Strafvordering terugvinden, als een hele reeks bijzondere wetten en K.B.'s, o.m. handelend over verstek, hoger beroep, cassatie en taalgebruik. Ook de internationale overeenkomsten ontbreken niet. Deze laatste zijn van groot belang m.b.t. de problemen inzake de Belgische strijdkrachten gelegerd in de Duitse Bondsrepubliek.

Telkenmale zijn de Nederlandstalige en de Franstalige teksten tegenover elkaar geplaatst.

Naast het penale aspect *sensu stricto* wordt in de *Codex Militaris* ook aandacht besteed aan het militaire tuchtrecht, dat in de militaire strafrechtspleging nauw samenhangt met het eigenlijke strafrecht (zo kan een misdrijf bijvoorbeeld verwezen worden voor een tuchtrechtelijke sanctiëring).

Achteraan in het boek is een afzonderlijke chronologische lijst van verwijzingen opgenomen naar teksten die niet in extenso weergegeven zijn. De volledigheid wordt op deze wijze dus verder doorgevoerd.

Het werk in het geheel beschouwd is zeer overzichtelijk opgesteld. Het gebruik ervan wordt bevorderd door een algemene inhoudstafel en inhoudstafels per deel, alsmede door een uitgebreide zowel Nederlandstalige als Franstalige trefwoordenlijst.

Dirk Merckx

C.J. VAN ZEBEN en T.A.W. STERK, **Arresten Burgerlijk Recht met annotaties ten behoeve van het onderwijs verzameld**, zevende druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 1986, 1738 blz., 72,50 fl.

Luidens het voorwoord was het de bedoeling van de samenstellers van deze arrestenbundel de studenten in de gelegenheid te stellen de arresten van de Hoge Raad der Nederlanden te bestuderen waarvan de lectuur aan de rechtsfaculteiten wordt aanbevolen of verplicht gemaakt. Het succes van die formule blijkt uit het feit dat de bundel reeds aan een zevende druk toe is.

Deze verzameling bevat, in chronologische volgorde, een tweehonderdtal arresten die tussen 1905 en mei 1986 door de Nederlandse Hoge Raad zijn gewezen op het domein van het burgerlijk recht. Bij de samenstelling werd rekening gehouden met de wensen van de rechtsfaculteiten, in die zin dat in het algemeen slechts arresten werden opgenomen die behoren tot de studiestof van minstens twee faculteiten.

De bundel is tot stand gekomen door fotografische — en ook onverkorte — overname van de uitspraken uit hoofdzakelijk de Nederlandse Jurisprudentie (*N.J.*) en in iets mindere mate het «Weekblad van het Recht» (*W*) (voor de oudste uitspraken) en de «Rechtspraak van de Week» (*R.v.d.W.*) (voor de meest recente uitspraken). Deze werkwijze biedt het voordeel dat de meestal zeer lezenswaardige conclusies van het openbaar ministerie, evenals de noten van de gezaghebbende annotatoren van de Nederlandse Jurisprudentie, mee worden afgedrukt, wat de waarde van de bundel slechts kan verhogen. Het nadeel is dat de drukfouten die voorkomen in de tijdschriften waaruit werd gefotokopieerd, ook zijn overgenomen.

De bundel wordt afgesloten met twee registers: een register met de arresten in chronologische volgorde, en een register waarin de gepubliceerde uitspraken zijn gerangschikt onder het wetsartikel dat in de desbetreffende procedure centraal stond. In dit laatste register is tevens in het kort het onderwerp van het arrest aangegeven en ook, waar mogelijk, de roepnaam waaronder het arrest meestal wordt geciteerd.

Op de grote verdiensten van deze arrestenbundel voor het Nederlands juridisch onderwijs en op de mogelijkheden om de praktische bruikbaarheid ervan nog te verhogen, heb ik reeds eerder gewezen bij de bespreking van de vijfde druk (zie *R.W.*, 1982-83, 1484-1485); ik moge de lezer hiernaar verwijzen.

Alois Van Oevelen

H.C.F. SCHOORDIJK, **Nogmaals: ongegronde vermogensvermeerdering**, Zwolle, Tjeenk Willink, 1986, 30 blz., 10 fl.

In dit boekje is de tekst afgedrukt van de voordracht door de auteur gehouden bij het vijftienvigtiëjarige bestaan van de Marcel Henri Bregstein-Stichting, te Amsterdam op 18 maart 1986. Bij die gelegenheid heeft H.C.F. Schoordijk nogmaals aandacht gevraagd voor ontwikkelingen op het stuk van de «Ongegronde vermogensvermeerdering», zijnde het onderwerp waarop Bregstein in 1927 te Amsterdam tot doctor in de rechtsgeleerdheid promoveerde.

In deze sterk rechtsvergelijkend opgezette rede vraagt de auteur zich allereerst af of er naar geldend Nederlands recht in het algemeen een vordering uit ongerechtvaardigde verrijking kan worden erkend. Deze vraag is voor hem minder belangrijk omdat, hoe het antwoord hierop ook luidt, het er voor juristen vooral op moet aankomen nader te bepalen wanneer een verrijking en een verarming *ongegrond* zijn. In dit verband pleit de auteur voor een meer nauwkeurige formulering van de artikelen 3.1.1.13 en 6.4.3.1 Nieuw Nederlands B.W., o.m. om te vermijden dat juristen misbruik zouden maken van de rechtsfiguur van de ongerechtvaardigde verrijking, bv. in contractuele rechtsverhoudingen.

Zich aan een prognose wagend, ziet H.C.F. Schoordijk een *toekomst* voor de ongegronde verrijking in het familiaal vermogensrecht (vereffening en verdeling van de gemeenschap), in het zakenrecht (revindicatie van roerende goederen tegen de bezitter te goeder trouw), in de gevallen dat te goeder trouw inbreuk wordt gepleegd op de rechten van een ander (bv. het te goeder trouw bouwen op het erf van een ander), en vooral in drie-partijenverhoudingen (zie daarover in België: Dirix, E., «Ongerechtvaardigde verrijking in drie-partijen-verhoudingen», *T.P.R.*, 1981, 1023-1069).

H.C.F. Schoordijk besteedt het grootste deel van zijn rede aan beschouwingen omtrent de *berekening van de schade van de ongegronde verarmde*. Traditioneel wordt in Nederland geleerd dat de ongegronde verarmde nooit meer rechten kan doen gelden dan zijn verarming, en dat de ongegronde verrijkte nooit meer behoefte af te staan dan zijn verrijking. De auteur is het met dit principe eens, maar vindt, mede op grond van de rechtsvergelijking, dat het nog vatbaar is voor verdere nuancering. Zo moet een ongegronde verarmde soms zijn abstract te berekenen schade op de verrijkte kunnen verhalen. H.C.F. Schoordijk geeft als voorbeeld dat degene die inbreuk pleegt op andermans octrooirecht, ook al is hij te goeder trouw, moet kunnen worden gedwongen aan de rechtshabende een bedrag te betalen dat hij voor een licentie had moeten neertellen (d.i. het zgn. *Lizenzgebühr* in de Duitse Bondsrepubliek). Voorts pleit hij ervoor dat de rechter, bij de berekening van de schadevergoeding, zou mogen bepalen dat de schade van de verarmde niet beperkt hoeft te blijven tot het nominaal bedrag van de verarming, maar dat ook rekening kan worden gehouden met het feit dat aan de verrijkte een voordeel is toegekomen dat normaliter bij de verarmde zou zijn terechtgekomen, als hij over bepaalde vermogensbestanddelen had kunnen beschikken. In deze gevallen hoeft geen beroep te worden gedaan op de constructie van het afstaan van winst in de zin van artikel 6.1.9.9.a Nieuw Nederlands B.W.

Enigszins verrassend brengt H.C.F. Schoordijk de idee van de verrijkingssactie ter sprake bij de behandeling van artikel 3.5.14, lid 1, Nieuw Nederlands B.W., waarin wordt bepaald dat, wanneer iemand te goeder trouw een goed van een ander bezit, hij de (natuurlijke en burgerlijke) vruchten niet hoeft af te staan. Hij vraagt zich evenwel af of het gerechtvaardigd is de bezitter te goeder trouw, die de vruchten niet hoeft af te staan, anders te behandelen dan degene die te goeder trouw inbreuk pleegt op andermans rechten.

Uit dit en andere voorbeelden komt naar voren met welk meesterschap H.C.F. Schoordijk, aan de hand van de figuur van het verrijkingssrecht, verbanden weet te leggen tussen verscheidene onderdelen van het privaatrecht, en hoe hij daarbij op overtuigende wijze het rechtsvergelijkend argument hanteert (zie in dat verband ook zijn bijdrage over het Duitse verrijkingssrecht in *N.J.B.*, 1985, 774-777). Dit maakt deze rede terzelfder tijd boeiend maar niet altijd zo gemakkelijk om lezen.

Alois Van Oevelen

Onderwijszakboekje 1987-88. Project G. DE CORTE, tekst J. HEYVAERT, medew. Ch. DE GRAEVE, G. TROMMELMANS, Kluwer Antwerpen (in samenwerking Gemeentekrediet — Knack-Magazine), XXXII + 398 blz.

Dit is de tweede editie van een vorig jaar nog laattijdig klaargekomen gids voor het onderwijs in de ondertussen bekende reeks «Zakboekjes» van de uitgeverij Kluwer.

De titel *Onderwijszakboekje* is zeer breed, de lading is het iets minder. Het gaat eigenlijk om een gids voor het personeel (effectief of in spe) door hun statuut heen, zoals blijkt uit een opsomming van de hoofdstukken: 3. onderwijsloopbaan; 4. onderbreking en stopzetting daarvan (terbeschikkingstelling, werkloosheid, loopbaanonderbreking, ontslag); 5. bezoldigingen; 6. cumulatie; 7. fiscaliteit; 8. vergoedingen en toelagen; 9. verlof, afwezigheid en terbeschikkingstelling; 10. sociale zekerheid, 11. rechten en plichten van de zwangere leerkracht; 12. ziekte en invaliditeit; 13. ongevallen; 14. aansprakelijkheid; 15. rustpensioenen; 16. overlevingspensioenen. Sommige hoofdstukken behandelen een specifieke materie voor de onderwijswereld, o.a. loopbaan en loopbaanonderbrekingen, cumulatie, bezoldigingen. Andere zijn een bespreking, geschreven naar de personeelsleden in het onderwijs toe, van algemene vragen, zoals sociale zekerheid, ziekte en invaliditeit, pensioen, fiscaliteit.

Men moet in het *Onderwijszakboekje* geen informatie zoeken over de grondstructuren in de organisatie van ons onderwijs, of een gids door de onderwijswetgeving. Een kort overzicht zou toch niet misstaan. Het eerste hoofdstuk brengt wel gegevens over beleidsorganen, maar het is m.i. minder geslaagd. Er komen te veel herhalingen in voor, sommige gegevens worden abrupt vermeld zonder te situeren en daarenboven staan er nogal wat — enkele vrij grove — onnauwkeurigheden in. Reeds in de eerste zin wordt onderwijsbeleid «een zaak van ministerieel gezag genoemd». Geen woord over de grondwettelijke bepaling die het onderwijsbeleid voor het essentiële in handen legt van de wetgever, juist als waarborg tegen de uitvoerende macht, waar ook de Raad van State in adviezen en arresten altijd op terugkomt. Van de adviezen van de schoolpactcommissie wordt zonder meer gezegd dat zij bindend zijn (p. 8), terwijl de commissie een politiek orgaan is dat niet eens in de wet is erkend. Overigens is ook de politieke binding in de laatste jaren in die mate afgebrokkeld, wat de auteur in de jongste editie laat zeggen dat het impact van de commissie «vrijwel nihil is geworden». Een woord toelichting is hier toch wel onmisbaar. En wie zal niet verwonderd zijn te vernemen dat de uitvoerende bevoegdheid over het rijksuniversitair onderwijs in haar geheel door de Gemeenschap wordt waargenomen (p. 28)? Verder wordt gezegd dat de gemeenteraad aan de leerkracht een residentieverplichting in de gemeente kan opleggen (p. 83), een praktijk die sinds vele jaren door de rechtspraak van de Raad van State is verworpen.

Het eerste hoofdstuk zou m.i. voor een volgende editie opnieuw moeten worden doordacht. Ook andere passages kunnen nog best wat bijgeschaafd worden (zo bv. blz. 56 over de bekwaamheidsbewijzen, de blz. 80, 83, 131 over het statuut in het vrij onderwijs kunnen klaarder en beter op mekaar afgestemd worden, enz.). Voor het overige nuttige informatie, handig bijeen, zoals dat voor een «zakboekje» gebruikelijk is.

R. Verstegen

NADINE WATTÉ, Les droits et devoirs respectifs des époux en droit international privé, Brussel, F. Larcier, 1987, 8, VI + 371 p., 2983 fr.

Van de docente internationaal privaatrecht van de Université Libre de Bruxelles (U.L.B.) verscheen dit zeer gedegen werk over de huwelijksgevolgen in het internationaal privaatrecht. Mevrouw Watté had het onderwerp voor haar doctoraat behandeld en heeft de markteditie met nog harder doorwerken naar praktische oplossingen toe daarrond gereedgemaakt.

Het boek verrijkt zeer de Belgische literatuur. Het is voortreffelijk uitgebouwd. De materie betreft een belangrijk praktisch gedeelte van het familierechtelijk statuut en raakt de kern van het klassieke i.p.r. De Duitser Gerhard Kegel heeft geschreven dat men

nog altijd het i.p.r. leert in de sector van het personeel statuut (denkend aan het feit dat nu meer interesse wordt getoond; dat er meer vraag is naar de contracten en naar het handelsrecht). En inderdaad voor een opgave als die om inzake de huwelijksgevolgen klaarheid te scheppen moet een auteur alle problemen van het vak grondig kennen en met ervaring een coherente visie kunnen ontwikkelen over een en ander.

Mevrouw Watté begint met een overzichtelijk exposé van de voor- en nadelen van de aanknopng van persoonsgebonden materies bij de nationale wet van de persoon. Zij ontleedt dan de invloed van het huwelijk op de nationaliteit plus de nationaliteitsconflicten. Daarna wordt een analyse gegeven van de concepten domicilie en verblijfplaats. Met dat alles worden centrale hoofdstukken aangebracht van een algemene Belgische leer van het i.p.r. waarvan het nut ook ligt buiten het raam van dit beperkte positieve onderzoek.

De twee hoofdbestanddelen van het werk zijn: 1. de constructie van de op de rechten en plichten van echtgenoten toepasselijke wet en 2. de ontleding van het toepassingsgebied van die wet, d.w.z. welke deelaspecten vallen daaronder? Het eerste beslaat 40 bladzijden; het tweede wordt verricht in ruim 160 bladzijden.

Voor de verwijzingsregel kiest professor Watté onomwonden voor een aanknopng bij het domicilie van de echtgenoten — nadat alle alternatieven zowel als de huidige voorkeur voor de nationale wet werden onderzocht en verworpen. Die keuze voor een domiciliaire aanknopng wordt zelfs gehandhaafd en overtuigend aanbevolen als personeel statuut in geval van *gelijke* nationaliteit: de wetgever van 1804 heeft ons ook die vrijheid gelaten, wordt gezegd; toen werd alleen het personeel statuut van het individu voor ogen gehouden. Bij die analyse wordt ook uitvoerige informatie over buitenlands i.p.r. meegegeven: niet lang, maar wel beknopt en klaar — in de stijl die overigens door heel het werk wordt volgehouden.

De vakbeheersing van professor Watté, die lange jaren in de praktijk voor de rechtbanken stond, wordt gepaard aan een taalbeheersing die er de natuurlijke partner van schijnt te zijn. De voortgang van het exposé is gemeten, gebalanceerd: het is klaar tot in het voorspelbare toe. De stellingnames zijn schools in de meest voorbeeldige zin. Hun overtuigingskracht zit in goede documentatie (sterk bij Frankrijk aansluitend maar ook vrij volledig qua Belgische bronnen) in de kracht of de verleiding van de systematiek die geleidelijk over de bladzijden worden ontplooid in een sobere en trefzekere taal.

Die keuze voor een domiciliair statuut van de huwelijksgevolgen kan ik volgaarne bijvallen. De voorganger en mentor van de schrijfster, emeritus professor Vander Elst, vond nochtans in het voorwoord bij het boek het medium om de omgekeerde visie te bepleiten. Zijn stuk is ook informatief in zoverre het uiteenzet hoe men «vrij onderzoek» in een juridisch werk doet.

Het tweede hoofdbestanddeel van de verhandeling is het toepassingsgebied van de aanbevolen wet. Hoe breed is het «statuut» van de huwelijksgevolgen? In dit onderdeel van het boek zitten mijns inziens fraaie artikelen van telkens 10 à 20 pagina's over thema's die weer sleutelfuncties vervullen in ruimere sectoren van het vak i.p.r.: de problematiek van de aanknopng tegenover de gelijkbehandeling van de twee huwelijkspartners; die van de naam van personen; die van de getrouwheidsplicht, die uitloopt op een analyse van de polygamie en haar mogelijke gevolgen in België (hier durf ik een afwijkende opinie te verdedigen tegenover de te algemeen geformuleerde wens om ook tot in de geldelijke gevolgen van de veelwijverij onze welwillende erkenning door te trekken; de behandeling houdt hier ook geen rekening met de inhoud van de Nederlandstalige studies — evenmin als dat het geval was op p. 85 e.v. waar de bilaterale huwelijksvereisten en het postuum huwelijk besproken werden); en nog zo een fraai hoofdstuk is de beschrijving van de alimentatieverplichting tussen echtgenoten.

De materies die het dwingend of primair huwelijksstatuut betreffen krijgen ook in dit bestek een afdoende bespreking. Professor Watté neemt zodoende stelling inzake de vrijheid van de echtgenoten om een beroep uit te oefenen en meer algemeen over de gelijke handelingsbekwaamheid van de echtgenoten en over de bescherming van de gezinswoning. Ter zake wordt het algemeen imperatief karakter van die regelingen voor de Belgische rechters onderstreept. Die problemen worden daardoor aan de gewone multilaterale verwijzingsregeling inzake de huwelijksgevolgen onttrokken.

Aan het eind van het boek komen behalve de inhoudstafel nog

het hele referentie-apparaat plus synoptische tabellen volgens het recept van de Répertoire Notarial, die bij practici geëerd schijnen maar in hun stelligheid niet zonder risico's zijn. Dat geheel is zo verzorgd als het werk zelf en is nog een reden te meer om voor internationaal huwelijksrecht geregeld deze monografie te consulteren.

J. Erauw
R.U.G.

R. VAN ROOIJ en M.V. POLAK, *Private international law in the Netherlands*, Deventer en Antwerpen, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1987, 337 p., voor het Interuniversitair Instituut voor Internationaal Recht T.M.C. Asser, te Den Haag; ISBN: 90-6544-286-3.

Men had in Nederland de voorbije decennia geen al te hoge dunk van handboeken over het internationaal privaatrecht. De spanningen voor codificatie van het Benelux-i.p.r. waren spaak gelopen in 1959. In geleerde i.p.r.-kringen stond de meerderheid zeer negatief tegenover de idee van codificatie. Dat werd synoniem geacht van verstarring. En inderdaad, de evolutie was zo snel en de twijfels in het wetenschappelijk onderzoek betroffen zozeer de grondprincipes van de discipline van het vak dat men moest laten gedijen. Nederland was en is nog rijk aan ervaren en geïnspireerde auteurs in dit vakgebied, maar geen van hen voelde zich geroepen om een handboek te schrijven dat het boek van Lemaire (1968) kon vervangen. Een betere leidraad dan de samenvatting door en de opinies van één auteur vormde in dit vakgebied de directe raadpleging van de talloze vonnissen en arresten. Het Interuniversitair Instituut voor Internationaal Recht — «T.M.C. Asser Instituut» — te Den Haag bracht in overleg met het Ministerie van Justitie alle gerechtelijke uitspraken in circulatie onder de rechters zelf en onder de specialisten.

Nu is de periode van gisting van het internationaal privaatrecht niet ten einde gekomen, maar niettemin lijkt de tijd rijp voor synthese, voor een standpuntbepaling. In de praktijk ook is er behoefte aan correcte informatie. We kunnen verder gaan en zeggen: er is druk vanuit de handelsrechtelijke praktijk en er is de aandrang van particulieren, wanneer het om rechtsvragen rond hun gezinssituatie gaat, naar juridische klaarheid. Nu meer dan twintig jaar en tien jaar geleden weerklinkt de vraag naar regels.

Het moet opvallen dat recent het overzicht van internationaal privaatrecht van Verheul verscheen (zie *R.W.*, 1986-87, 1851); en nu met de medewerking van het Asser Instituut dit Engelstalig compendium.

Van Rooij en de jonge Maurice (in het dankwoord: Martijn) Polak zien hun publicatie als opvolging van het in 1961 gemaakte werk van Kolléwijn, dat eveneens in het Engels was en een algemene introductie voor de vreemde juristen bood. Het gaat dus nog niet om een handboek speciaal voor gebruik in Nederland. Het betreft hier een vlot geschreven, goed samengesteld overzicht van Nederlandse wetten inzake i.p.r. en vooral van rechtspraak. Verder krijgen we een bundeling van informatie en referenties naar rechtsleer.

Het boek is voor practici samengesteld en neemt die gebruikers «through the cases». De opstelling blijft gepaste eerbied betonen tegenover de belangrijkste Nederlandse rechtsbron: de rechtspraak. De opzet — dat kan geapprecieerd worden — is erg utilitair. De auteurs excerpcerden en systematiseerden zeer voortreffelijk de informatie. In ieder hoofdstuk wordt het wetgevings- en verdragsmateriaal bijeengebracht en wordt een literatuurlijstje meegegeven. Het gaat hoofdzakelijk om stukken in 't Engels, maar ook Franse en Duitse artikelen krijgen vermelding — niet de Nederlandse. De Nederlanders publiceren gemakkelijk in vreemde talen en krijgen een goede internationale uitstraling. De twee auteurs houden hun werk ook aan Nederlanders aanbevolen, maar dan zullen ze niet aan de literatuurverwijzingen hebben gedacht.

Het boek bezit fraaie indexen van aangehaalde wetten, verdragen (per artikel) en vonnissen en ook van trefwoorden. Merkwaardig is de kleine lijst van vreemde rechtstermen vooraan in het werk. In aanhangsels worden ook de voornaamste verdragsteksten en een paar wetteksten vertaald naar het Engels afgedrukt. Van de XX plus 337 pagina's beslaat de verhandeling er 240: daarin zit,

zoals gezegd, veel referentiemateriaal, zoals de aanduidingen van geldende verdragsrelaties van Nederland.

Voor het overige is de opmaak soms die van de losbladige Kluwer-commentaren over de grote sectoren van het recht: het werk wordt geconstrueerd rond korte samenvattingen van de relevante casussen van rechtspraak. Dat wordt hier sierlijk gedaan. Door een sobere taal worden de gevallen aan elkaar geregen. Toch is het geheel soms wat dor en blijft het tot het doorgeven van informatie beperkt. Meer dan de bekende Amerikaanse boeken met «materials» en «cases» is dit boek in bepaalde onderdelen ervan, tot een scrapbook geworden: het heeft iets van een collage, en laat onvermijdelijk zekere structuurproblemen zien en ook laat het een gemis aan synthese voelen (pagina's 100-114 zijn daar maar één voorbeeld van). Er zijn, let wel, vele uitgeschreven paragrafen, maar soms bevatten die een samenvatting van bv. een verdragsregeling.

In het hoofdstuk over echtscheiding wordt correct de tekst van de Nederlandse wet van 1981 omschreven. Hier ware het eenvoudiger de wetteksten uit Appendix IV naar voren te halen en de toepassingen ervan en misschien ook beschouwingen daarnaast te plaatsen.

Het boek bevat vier grote onderdelen: I. Procedure (vooraan: wat de belangrijkheid accentueert maar dat naar mijn smaak te summier blijft in de bespreking van het Europees bevoegdheids- en executieverdrag), II. Verbintenissen, Zakenrecht en Vennootschappen en III. Familierecht. In deze twee selectief samengestelde stukken (gericht op de internationale vraagmarkt) komt het conflictenrecht beknopt aan de orde. Deel IV dat handelt over General Principles is volgens de auteurs zelf uiterst beknopt gehouden omdat we hier op het gevoelige methodologische terrein zijn, dat nog steeds in ontwikkeling is en omdat de practici er inderdaad weinig aan hebben.

Bij de gedane vaststellingen, enerzijds, dat ruime en verknijpte informatie geboden wordt over de talrijke deelaspecten en anderzijds, dat beknoptheid in de verhandeling voorkomt op punten die aandacht verdienen, valt verder op de gereserveerdheid van de auteurs: hun ambitie was duidelijk niet om eigen opinies te formuleren of om inzichten te winnen. Zelfs waar lacunes in de wet en in de rechtspraak van de Hoge Raad worden vastgesteld, wordt zelden gezocht of doorgedacht en vergeleken (bv. p. 232: wilsautonomie in erfenissen is onbeslist; de terughoudendheid in de algemene leerstukken; maar dan toch op p. 153: suggesties qua toepasselijke wet op borgstelling).

Dit alles is een uiting van de Nederlandse houding om, in het internationaal privaatrecht, rapporterend over het recht de rechtspraak als bron heel ver boven de rechtsleer te verheffen. Men kan in Nederland «het recht» weergeven zonder op de opiniestrijd van de auteurs in te gaan. Dat is anders bij ons. Onze rechters zijn om te beginnen al zo weinig expliciet en we zien onze gerechtelijke beslissingen ook zo moeilijk bekend raken dat er weinig houvast zou zijn zonder de rechtsleer.

De door Van Rooij en Polak voor buitenlanders gemaakte samenvatting van Nederlands i.p.r. vernieuwt dus niet voor Nederland; het maakt eenvoudig een momentopname van de wetten, de verdragen en van de rechtspraak en biedt die in het Engels aan de wereld aan. Dat is al geen geringe verdienste. De internationale praktijk zal daaruit nut halen.

J. Erauw
R.U.G.

ERRATA

De wet tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende afstamming en het matrimoniaal familierecht

In het artikel van prof. C. De Wulf (273 e.v.) dienen de volgende correcties te worden aangebracht:

- pag. 278, de eerste zin in voetnoot 29 moet luiden: «Er bestaat geen onverdeeldheid tussen vruchtgebruiker en blote eigenaar.»
- pag. 282, tweede kolom, 11e regel, «werkgever» te vervangen door «wetgever»;
- pag. 285, tweede kolom, 13e regel, «vóór» te vervangen door «na».

BERICHTEN

Colloquium van de gerechtsdeurwaarders te Oostende

Ter gelegenheid van het nationaal congres van de gerechtsdeurwaarders te Oostende wordt op 28 november 1987, om 9u30 in het Auditorium van het Casino-Kursaal, een colloquium gehouden waarop prof. Paul Lemmens, hoogleraar aan de K.U.Leuven zal spreken over «De vaststellingen, zowel gerechtelijke als buitengerechtelijke».

Studiedag te Brugge over het fiscaal statuut van het vrij beroep

Op 28 november 1987 organiseert de Federatie voor Vrije en Intellectuele Beroepen (F.V.I.B.) te Brugge een studiedag over «Het fiscaal statuut van het vrij beroep».

Inlichtingen: F.V.I.B., Kon. Elisabethlaan 9, 8000 Brugge (tel. 050/33.91.74).

TIJDSCHRIFTEN

Revue de jurisprudence, 1987

nr. 5, 6 februari

Parmentier, C., noot onder Bergen, 4 februari 1986 (borgtocht — voor onbepaalde duur — eenzijdige beëindiging — gerechtelijk akkoord en faillissement — verder lopen van de interesten); Parmentier, C., noot onder Luik, 19 maart 1986 (faillissement en gerechtelijk akkoord — bevoegdheid van de rechtbank van koophandel — faillissementspauliana); Caeymaex, J., noot onder Luik, 4 juni 1986 (voorrechten — vereffening van vennootschap — opzeggingsvergoeding verschuldigd aan de werknemers — schulden van de massa — interesten en kosten — niet bevoorrecht); Parmentier, C., noot onder Brussel, 25 november 1986 (borgtocht — art. 2037 B.W. — aansprakelijkheid van de kredietverlener).

nr. 7, 20 februari

Panier, C., noot onder Cass., 28 november 1986 (huwelijk — dringende en voorlopige maatregelen — toekenning van een afzonderlijk verblijf — onderhoudsgeld of inkomstendelegatie); X., noot onder Luik (K.I.), 22 januari 1987 (gerechtelijk strafonderzoek — art. 6, lid 3, E.V.R.M. — fotocopie van strafdossier gratis of in debet aan minvermogene beklaagde); Doutrève, M., Calculs des loyers en 1987.

nr. 8, 27 februari

De Leval, G., noot onder Luik, 21 november 1986 (derdenbeslag in fiscale zaken — derde-beslagene — gerechtelijke titel — wettigheid uitvoeringsbesluit W.I.B.); De Leval, G., noot onder Rb. Brussel (Beslagrechter), 11 september 1986 (beslag onder derden — fiscale notificatie — vennootschap in vereffening); De Leval, G., noot onder Rb. Luik (Beslagrechter), 15 november 1986 en Rb. Brussel (Beslagrechter), 3 december 1986 (uitvoerend en bewarend beslag in fiscale zaken).

nr. 9, 6 maart

Westrade, M., noot onder Arbh. Bergen, 20 november 1986 (internationaal privaatrecht — arbeidsovereenkomst — toepasselijke wet); Clesse, J., noot onder Arbh. Brussel, 27 november 1986 (arbeidsovereenkomst — gelijke behandeling van mannen en vrouwen — ontslagverbod — kort geding — voorlopige maatregelen).

nr. 10, 13 maart

Blondiau, M., noot onder Bergen, 29 april 1986 (verkoop — gebrek in de toestemming — bedrieglijke verzwijging van de lasten die de verkochte handelszaak bezwaren); J.H., noot onder Luik, 17 november 1986 (gerechtelijk strafonderzoek — onschendbaarheid van de woning — onwettige huiszoeking — gevolgen); Rémon, C., noot onder Rb. Neufchâteau, 26 november 1986 (huwelijksvermogensrecht — bescherming van de gezinswoning — echtscheidingsprocedure — toelating tot afzonderlijk verblijf aan de echtgenoten — gevolgen voor de gezinswoning).

nr. 11, 20 maart

Henry, P., noot onder Cass., 11 december 1986 (algemeen lastenkohier van de Staat — K.B. van 14 oktober 1964 — toepasselijkheid op instellingen van openbaar nut); De Briey, R., noot onder Brussel, 6 maart 1986 (aanneming van werk — aannemer die niet voldoet aan de voorwaarden voor de uitoefening van het beroep — nietigheid van het contract).

nr. 12, 27 maart

Caeymaex, J., noot onder Luik, 9 april 1986 (voorrechten — werken uitgevoerd in opdracht van een gemeente — niet-toepasselijkheid van de wet van 3 januari 1958 betreffende de cessie en in pandgeving van schuldvorderingen op de Belgische Staat uit hoofde van werken en leveringen); Close, F., noot onder Luik, 15 januari 1987 (gerechtelijk strafonderzoek — fiscaal misdrijf — huiszoeking in aanwezigheid van inspecteurs van het Ministerie van Financiën — nieuwe wet — onmiddellijke werking — geldigheid van onderzoeksdaaden verricht onder gelding van de oude wet); Westrade, M., noot onder Arbrb. Doornik, 27 januari 1987 (verbintenissen tot betaling van geldsom — moratoire interesten — art. 1153 B.W. — toepasselijk op sociale zekerheidsbijdragen).

Nederlands Juristenblad, 1986

nr. 38, 1 november

Veldweg, M.A. en Fernhout, F.J., Het algemeen belang in het geding; Bruisma, F., De paradox van de afspiegelingsbenoeming; Hondius, E.H. en Rodrigues, P.R., Actiebevoegdheid voor consumentenorganisaties: een kink in de kabel; Hoffmans, C., Psychiatrische patiënten horen niet in een huis van bewaring; Van der Elst-Donker, E., Verzwijging van een strafrechtelijk verleden naar komend recht (art. 7.17.1.4 NBW); Falkena, F.B., Procespartij als getuige? Verslag van de vergadering van de Nederlandse Vereniging van Procesrecht van 16 mei 1986; Boasson, C., Nog eens Sutherland; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer en strafkamer); X., Wetgeving; X., Nieuws; Over de grenzen; Uniform aanbestedingsreglement 1986; «Verdwijningen» in Sri Lanka en het recht; Herziening Vreemdelingenwet; Alcohol Verkeer Project goede aanvulling op straffenpakket; X., Kamervragen: Geldterug-acties.

nr. 39, 8 november

Van Maarseveen, H., Kunsten en wetgeven; Van Buuren, P.J.J. en Polak, J.M., De politiek en het Nieuw Burgerlijk Wetboek; Verkade, D.W.F., Een nog net niet verboden artikel. De onaanvaardbaarheid van de auteursrecht- en octrooirechtbepalingen in het ontwerp-rechtspositiebesluit wetenschappelijk onderwijs; Vranken, J.B.M., Het Nieuwe B.W. en de twee soorten invoeringspijn; Verschoof, R.J. en Van Der Dussen, E.A., Afsluitingsbevoegdheid van nutsbedrijven in faillissementsituaties; Schwanebeck, B.J.J., Artikel 7 wetsontwerp op de rechtsbijstand; Houben, G.M.M., Vrijwillige euthanasie; Enschedé contra Leenen; Jansen, C., Omtrent de doctorshoed; Rechtspraak Hof van Justitie EG en Hoge Raad (civiele kamer); X., Wetgeving; X., Nieuws: Pensioenbreuk; Arbeidsduurverkorting; Biotechnologie en octrooi- en kwekersrecht; Kunstmatige bevruchting; De positie van gewetensbezwaarden bij abortus provocatus; Procederen bij hoog financieel belang wordt duurder; Nederlandse Bank richt bewaaring- en clearinginstituut op; X., Kamervragen: Vervolgingsbeleid bij actieve euthanasie; X., Kamervragen: Vervolgingsbeleid bij actieve euthanasie; X., Universitair nieuws: oraties en promoties; beroepsopleiding advocatuur.